

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

St.prp. nr. 69

(2004–2005)

Om jordbruksoppgjøret 2005 – endringer
i statsbudsjettet for 2005 m.m.

Innhold

1	Grunnlaget for forhandlingene 2005	6	4.1	Foredling og omsetning	25
1.1	St.meld. nr. 19 (1999–2000) Om norsk landbruk og matproduksjon og innstillingen fra Næringskomiteen	6	4.2	Prisutviklingen på matvarer	25
1.2	Regjeringens Sem-erklæring	7	4.3	Industri og konkurranseforhold	27
1.3	Den økonomiske politikken	8	4.3.1	Forhold som påvirker konkurransesituasjonen	27
2	Gjennomføringen av forhandlingene	9	4.4	Matmangfold	28
2.1	Jordbrukets krav	9	5	Importvernet og internasjonale forhold	29
2.2	Statens tilbud	9	5.1	WTO Landbruksavtalen	29
2.3	Det videre forløp av forhandlingene	9	5.2	WTO-forhandlingene	29
3	Utviklingen i primærproduksjonen	10	5.3	MUL-import	30
3.1	Innledning	10	5.4	Forholdet til EU/EUs landbrukspolitikk	30
3.2	Arealutviklingen	10	5.4.1	Innledning	30
3.3	Utviklingen i sysselsetting i jordbruket	10	5.4.2	Forhandlinger med EU	31
3.4	Strukturutvikling	11	5.4.3	Forhandlinger i regi av EFTA	31
3.5	Geografisk utvikling	11	6	Hovedtrekk i avtalen	32
3.6	Produksjons- og markedsutvikling	11	6.1	Innledning	32
3.7	Nærings- og bygdeutvikling	12	6.2	Fornyset satsing på næringsutvikling – Landbruk pluss	32
3.7.1	LUF-midler innenfor Jordbruksavtalen	13	6.3	Grunnlagsmaterialet	32
3.7.2	LUF-midler utenfor Jordbruksavtalen	14	6.4	Rammen	34
3.8	Likestilling og rekruttering	15	6.4.1	Oppbygging av rammen	34
3.9	Miljø	16	6.4.2	Næringsmiddelindustrien	35
3.9.1	Regionale miljøprogram	16	6.5	Internasjonale forhold	35
3.9.2	Kommunale midler – Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)	17	6.6	Miljø	35
3.9.3	Bærekraftig jordbruksproduksjon og produksjon av miljøgoder	17	6.7	Næringsutvikling og Landbrukets utviklingsfond	35
3.10	Økologisk landbruk	18	6.8	Strukturpolitikken	36
3.10.1	Utvikling i primærproduksjonen	19	6.9	Andre hovedpunkter	36
3.10.2	Markedsutvikling for økologiske produkter	20	6.10	Fordeling på priser og tiltak	37
3.11	Kostnadsutviklingen	20	7	Nærmere om viktige politikkområder	39
3.12	Inntektsutviklingen	20	7.1	Landbruk Pluss	39
3.12.1	Inntektsmulighetene i jordbruket	21	7.2	Næringsmiddelindustrien	39
3.12.2	Lønnsutviklingen for andre grupper	23	7.3	En forbrukerrettet næringspolitikk	40
4	Utviklingen i foredlings- og omsetningsledd	25	7.3.1	Trygg mat	40
			7.3.2	Kosthold og ernæring	40
			7.3.3	Matpriser	41
			7.4	Landbrukets utviklingsfond	41
			7.5	Næringsutvikling	44
			7.5.1	Tiltak innenfor jordbruksavtalen	44
			7.5.2	Øvrige tiltak	45
			7.6	Miljøvirkemidler	46
			7.6.1	Nasjonalt miljøprogram	46
			7.6.2	Regionale miljøprogram	46

7.6.3	Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler	47	7.14.1	Erstatning for tap i pålagt oppholdsperiode	54
7.6.4	Andre sentrale miljøvirkemiddel. . .	47	7.14.2	Tilskudd til dyreavl og nedskrivning av veterinære reiser	55
7.7	Økologisk landbruk	48	7.14.3	Fremavl innenfor hagebruk.	55
7.7.1	Revidering av handlingsplanen	48	8	Oversikt over postene på kapittel 1150 og 4150	56
7.7.2	Omleggings-, areal- og husdyrtilskudd	48	8.1	Budsjettmessige forhold kapittel 1150	56
7.7.3	Utviklingstiltak innen økologisk landbruk.	48	8.1.1	Innledning	56
7.7.4	Forskning	49	8.1.2	Overførte beløp fra 2004 og omdisponering av bevilgninger i 2005	56
7.8	Korn, kraftfôr og mel	49	8.1.3	Budsjett 2006.	58
7.8.1	Markedssituasjonen	49	8.2	Nærmere om de enkelte poster på kap. 1150 og 4150	59
7.8.2	Opplegget for kornsesongen 2005/2006	49	8.2.1	Post 50 Fondsavsetninger (mill. kroner).	59
7.8.3	Matkorntilskuddet	50	8.2.2	Post 70 Markedsregulering (mill. kroner).	59
7.9	Virkemiddelbruken i melkesektoren	50	8.2.3	Post 73 Pristilskudd (mill. kroner) .	60
7.9.1	Kvotordningen for melk.	50	8.2.4	Post 74 Direkte tilskudd (mill. kroner).	60
7.9.2	Harmonisering mellom foretakstyper	50	8.2.5	Post 77 Utviklingstiltak (mill. kroner).	61
7.9.3	Prisutjevningsordningen for melk .	51	8.2.6	Post 78 Velferdsordninger (mill. kroner).	61
7.10	Kjøtt	51	8.2.7	Kapittel 4150 Markedsordningen for korn (mill. kroner)	62
7.10.1	Markedsregulering for fjørfekjøtt .	51	9	Sammenslåing av Bioparken AS og Biopolis BA	63
7.10.2	Målprisgrunnlag kjøtt.	52	9.1	Kap. 1100 post 96 Kjøp av aksjer i Bioparken AS	63
7.11	Frukt, grønt og potet	52	9.2	Kap. 4100 post 92 Uttak av innskutt kapital i Biopolis BA	63
7.12	Produksjonstilskudd.	52	Vedlegg		
7.12.1	Tilskudd husdyr	52	1	Jordbruksforhandlingene 2005 Sluttprotokoll fra forhandlingsmøte 13. mai	65
7.12.2	Areal- og kulturlandskapstilskudd .	53			
7.12.3	Digitale markslagskart.	53			
7.12.4	Andre forhold vedrørende produksjonstilskudd.	54			
7.13	Velferdsordningene	54			
7.13.1	Samordning administrasjonstilskudd avløserlag og tilskudd til landbruksvikarvirksomhet.	54			
7.13.2	Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid	54			
7.13.3	Tilskudd til avløsning ved sykdom m.v.	54			
7.13.4	Tidligpensjonsordningen for jordbrukere	54			
7.14	Andre politikkområder.	54			

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

St.prp. nr. 69

(2004–2005)

Om jordbruksoppgjøret 2005 – endringer i statsbudsjettet for 2005 m.m.

*Tilråding fra Arbeids- og sosialdepartementet av 27. mai 2005,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

Regjeringen legger med dette fram en proposisjon om jordbruksoppgjøret i 2005, med forslag om

endrede bevilgninger på statsbudsjettet for 2005 og andre vedtak i forbindelse med oppgjøret.

1 Grunnlaget for forhandlingene 2005

1.1 St.meld. nr. 19 (1999–2000) Om norsk landbruk og matproduksjon og innstillingen fra Næringskomiteen

St.meld. nr. 19 (1999–2000) Om norsk landbruk og matproduksjon ble behandlet i Stortinget 09.05.2000. I Innst.S. nr. 167 slutter flertallet i Næringskomiteen seg til hovedpunktene i meldingen. Det legges til grunn at jordbruksoppjøret skal baseres på de mål og retningslinjer som er trukket opp for landbrukspolitikken gjennom Stortingets behandling av St.meld. nr. 19. Meldingen legger vekt på landbrukets samlede bidrag til samfunnsnytte på kort og lang sikt. Det er lagt vekt på en helhetlig politikk som omfatter hele verdikjeden og betydningen av økt forbrukerorientering av mat- og landbrukspolitikken. I komiteens merknader heter det bl.a.:

«Komiteen mener landbruket i tråd med samfunnets behov skal:

- produsere helsemessig trygg mat av høy kvalitet med bakgrunn i forbrukernes preferanser
- produsere andre varer og tjenester med utgangspunkt i næringens samlede ressurser
- produsere fellesgoder som livskraftige bygder, et bredt spekter av miljø- og kulturgoder, og sikre en langsiktig matforsyning.

Komiteen vil understreke at sumvirkningen av landbrukets ulike funksjoner representerer næringens totale samfunnsnytte, og legger til grunn at en attraktiv landbruksnæring og aktiv matproduksjon over hele landet er et viktig grunnlag for å få løst sentrale samfunnsoppgaver på en god måte.

Komiteen mener norsk jordbruk både på kort og lang sikt skal bidra til å sikre forbrukerne en stabil og god matforsyning. Jordbruket skal produsere for å dekke etterspørselen etter varer det er naturlig grunnlag for å produsere i Norge, innenfor de til enhver tid gjeldende handelspolitiske rammer. Produksjonsmengden må tilpasses slik at markedet balanse-res over tid. Maten skal produseres på en etisk akseptabel og økologisk og samfunnsmessig bærekraftig måte.»

«Komiteen understreker at landbruket er en langsiktig næring. Derfor er komiteen enig i at løpende produksjon er en forutsetning for forsyningssikkerheten på lang sikt, sammen med et vern om jordressursene som bidrar til å bevare produksjonsgrunnlaget. Komiteen peker på at internasjonale rammevilkår for handel med jordbruksvarer må ta høyde for nasjonal politikk for en langsiktig forsyningssikkerhet.»

«Komiteen vil peke på at en forbrukerorientering av matproduksjonen har flere sider. Virkemidler som bidrar til god matforsyning og trygge matvarer må fortsatt videreutvikles ... Komiteen vil samtidig understreke at økt utvalg, et velfungerende marked og lavere matvarepriser er viktige elementer i en orientering mot forbrukerinteressene. Komiteen viser i den forbindelse til behovet for differensierte matpriser ut fra betalingsvilligheten til ulike kundegrupper for et differensiert produktspekter ... Komiteen vil peke på betydningen av reell konkurranse både i næringsmiddelindustrien og i detaljhandelen.»

«Komiteen legger til grunn at norsk landbruks bidrag til bosetting og sysselsetting i distriktene forutsetter livskraftige driftsenheter og attraktive arbeidsplasser i næringen ... Komiteen ønsker å videreføre et desentralisert jordbruk med en variert bruksstruktur som alternativ til en mer industrialisert næring. Hensynet til dyrevern og dyrehelse må vektlegges når kravet om mer effektive driftsformer vurderes.»

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, har også merket seg at Regjeringen likevel ser behov for en moderat utvikling i retning av større driftsenheter og at det i denne sammenheng vil være behov for å differensiere mellom produksjoner og mellom distrikter. Flertallet gir sin tilslutning til disse vurderingene. Strukturpolitikken i landbruket innebærer en avveining mellom flere hensyn. Ønsket om et landbruk med mange driftsenheter som gir et stort bidrag til bosetting og sysselsetting i distriktene forutsetter et variert arbeidsmarked med inntektsmuligheter utenom bruket. Dette må veies mot kostnadene knyttet til å ha små enheter og, både når det gjelder å sikre en tilfredsstillende inntektsutvikling, behovet for overføringer og importbeskyttelse, samt utvikling i kostnadsnivå og konkurranseevne.»

Om hovedretningslinjene når det gjelder økonomiske og sosiale forhold heter det:

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at gode inntektsmuligheter i landbruket er avgjørende for å sikre matsikkerhet og tilstrekkelig produksjon av trygg mat med høy kvalitet og produksjon av fellesgoder for samfunnet. Samtidig bidrar gode inntektsmuligheter til rimelig fordeling av inntekt og velferd i samfunnet. ...»

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, understreker at yrkesutøvere i landbruket er selvstendig næringsdrivende. Fortsatt vil næringens egen tilpasning ha avgjørende betydning for den faktiske inntektsutviklingen. Det er begrensninger i handlingsrommet for inntektsdannelsen framover. God utnytting av markedsmulighetene, økt mangfold, et balansert marked, strukturelle endringer og fornuftige kostnadstilpasninger vil i økende grad få betydning for at en slik inntektsutvikling kan oppnås ...»

Om utformingen av de økonomiske tilskuddene heter det i Innst.S. nr. 167:

«Flertallet er enig i at det i framtida blir en hovedutfordring å utforme de økonomiske virkemidlene slik at samfunnsmålene oppnås mest mulig effektivt samtidig som vareproduksjonen tilpasses markedet.»

«Flertallet er enig i at det er nødvendig å omfordele jordbruksavtalens økonomiske virkemidler i retning av bruk som har ressursgrunnlag til å gi et viktig bidrag til sysselsetting og inntekt.»

«Flertallet viser til at det er klare stordriftsfordeler i melkeproduksjonen og mener virkemidlene samlet må stimulere til en moderat strukturutvikling for å sikre en tilfredsstillende inntektsutvikling for produsenter som har melkeproduksjon som et viktig bidrag til sysselsetting og inntekt.»

Næringskomiteens flertall forutsatte at dette følges opp av forhandlingspartene. Flertallet var videre enig i at en slik forenkling ikke kan gjennomføres uten at det vil slå ulikt ut for enkeltbruk. Slike utslag må aksepteres for at en nødvendig forenkling skal kunne gjennomføres. Videre ligger Stortingets behandling av de løpende jordbruksoppgjør til grunn for avtalen.

1.2 Regjeringens Sem-erklæring

I Sem-erklæringen fra 2001 heter det at:

«Desentralisert landbruk med variert bruksstruktur er viktig både av beredskapshensyn og av hensyn til behovet for trygg mat. Landbruket spiller en vesentlig rolle for å sikre levende bygder og spredt bosetting. Eiendomsretten og råderetten over ressursgrunnlaget er sterkt forankret i jordbruksamfunnet. Dette utgjør et viktig grunnlag for et livskraftig landbruk og langsiktig ressursforvaltning. Ressursene må forvaltes på en bærekraftig måte slik at det biologiske grunnlaget og miljøkvaliteter i kulturlandskapet sikres. Jordvernet er viktig for å hindre at dyrket mark går tapt. Samarbeidsregjeringen vil søke å sikre Norge fortsatt handlingsrom for en nasjonal landbrukspolitik innenfor rammen av WTO og andre internasjonale avtaleverk. Både hensynet til handlingsrommet i landbrukspolitikken og behovet for bedre markedsbalanse nasjonalt tilsier en videre tilpassing til mer produksjonsnøytrale tilskuddsordninger. Samarbeidsregjeringen vil arbeide for et livskraftig landbruk som utnytter ny teknologi og nye markedsmuligheter og gir forbrukerne kvalitetsprodukter til konkurransedyktige priser. Forskjellen i matprisene i forhold til våre naboland bør reduseres.

Samarbeidsregjeringen vil:

- sikre rammevilkår som gir ny optimisme i landbruket. Økt forbrukerretting kan kombineres med fortsatt desentralisert landbruk med variert bruksstruktur. For å legge til rette for økte inntektsmuligheter for aktive utøvere og for å sikre den fremtidige rekrutteringen til landbruket skal det tas større hensyn til bruk hvor jordbruksproduksjonen utgjør et viktig bidrag til inntekten. Dette oppnås blant annet ved å sikre at også heltidsbonden får inntekter gjennom mer produksjonsnøytrale støtteordninger.
- sikre gode inntektsmuligheter fordi dette er avgjørende for å sikre matvaresikkerhet og tilstrekkelig produksjon av trygg mat med høy kvalitet.
- legge til rette for at aktive utøvere skal få en inntektsutvikling på linje med andre grupper i samfunnet.
- gi næringsutøverne i landbruket en mer selvstendig rolle. Det foretas en gjennomgang av skatte- og avgiftsreglene for landbruket. Inntektsfradraget (skattefradraget) føres videre.
- at importvernet fortsatt må sikre norsk landbruksproduksjon på viktige områder.
- sikre trygg mat til forbrukerne ved produksjon med helse- og miljøvennlige metoder og ved å ta hensyn til dyrenes velferd.
- opprinnelsesmerke matvarer og fremme tiltak for at økologiske produkter skal stå sentralt.

- forenkle dagens omfattende virkemiddel-system for å få et mer fleksibelt og mindre detaljert regelverk.
- bidra til at den forestående omorganiseringen av kontrollvirksomheten fører til styrket kontroll både med importert og norskprodusert mat, sikre kvalitet og hindre smitte og sykdom.
- forbedre vilkårene for samdrift i landbruket. Reglene må sikre at utøverne er aktive brukere.
- videreføre målene og de grunnleggende prinsippene for pris- og markedsregulering for jordbruksvarer. Dette innebærer at landbrukssamvirket fortsatt skal ha en sentral rolle i gjennomføringen av landbrukspolitikken. Samtidig må uavhengige aktører sikres rettferdige rammebetingelser. Sentrale konkurransevilkår må fastsettes av Statens landbruksforvaltning eller et annet uavhengig organ.
- sette arealgrensene i konsesjonsloven til 20 dekar fulldyrket mark og 80 dekar annet areal.
- vurdere konsesjonsgrensene i svin-, egg- og kyllingproduksjon som er direkte relatert til størrelse med sikte på å bedre inntektsmuligheter og reduserte kostnader.
- videreføre forhandlingsinstituttet, men forenklinger i forhandlingsopplegget vurderes.»

1.3 Den økonomiske politikken

Regjeringens hovedmål for den økonomiske politikken er arbeid til alle, økt verdiskaping, videreutvikling av det norske velferdssamfunnet, rettferdig fordeling og bærekraftig utvikling. Et sterkt og konkurransedyktig næringsliv er en forutsetning for å nå disse målene.

På lang sikt er det veksten i fastlandsøkonomien som bestemmer utviklingen i velferden i Norge. Den økonomiske politikken må derfor legge avgjørende vekt på å fremme verdiskaping og produktivitet både i offentlig og privat sektor. Regjeringen har forbedret rammevilkårene for næringsvirksomhet og vil fortsette arbeidet med å redusere skatter og avgifter og iverksette andre tiltak som kan øke vekstevnen i økonomien.

Regjeringen vil følge retningslinjene for en for-svarlig, gradvis innfasing av oljeinntektene i økono-

mien. Den økonomiske politikken må samtidig bidra til en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting. Retningslinjene innebærer at pengepolitikken rettes inn mot lav og stabil inflasjon. På den måten har pengepolitikken fått en klar rolle i å stabilisere den økonomiske utviklingen.

Bruken av oljeinntekter har kommet på et høyt nivå. Langsiktige utviklingstrekk i statens finanser innebærer at en bør bygge ned forskjellen mellom bruken av oljepenger og banen for forventet realavkastning av Statens petroleumsfond, noe Regjeringen tidligere har lagt til grunn må skje.

Den sterke økonomiske veksten i norsk økonomi gjennom 2004, synes å fortsette. Sammenliknet med Nasjonalbudsjettet 2005, er anslagene for den økonomiske aktiviteten i 2004 og 2005 justert opp, samtidig som situasjonen i arbeidsmarkedet er i bedring. Lave renter har bidratt til høy vekst i det private forbruket og boliginvesteringene. I tillegg har økte investeringer i oljevirksomheten bidratt. Oppgangen er gradvis blitt bredere basert. Både industriproduksjonen og eksporten viser klare tegn til oppgang, og investeringene i næringslivet ser ut til å vokse raskere enn tidligere lagt til grunn. Veksten i internasjonal økonomi tok seg opp i løpet av fjoråret og det ventes god vekst også i år. Usikkerheten knyttet til utviklingen framover har imidlertid økt, først og fremst som følge av store ubalanser i amerikansk økonomi og virkningene på den økonomiske veksten av en vedvarende høy oljepris.

Oppsvinget i fastlandsøkonomien reflekteres også i at situasjonen i arbeidsmarkedet er i ferd med å bedre seg. Sysselsettingen økte gjennom 2004. Samtidig har flere personer meldt seg på arbeidsmarkedet slik at fallet i ledigheten så langt har vært begrenset. Det legges til grunn at sysselsettingen vil fortsette å øke i 2005, mens arbeidsledigheten som har vært stabil de siste månedene, faller moderat gjennom året.

Med utsikter til fortsatt god vekst den nærmeste tiden må hensynet til en stabil utvikling i økonomien, og spesielt behovet for å opprettholde et sterkt, konkurranseutsatt næringsliv, tillegges stor vekt. Til tross for relativt moderate lønnsopp-gjør de siste par årene er kostnadsnivået fortsatt høyt, og mange norske virksomheter er sårbare etter flere år med sterk kostnadsvekst i forhold til våre viktigste handelspartnere.

2 Gjennomføringen av forhandlingene

Jordbrukets krav ble lagt fram 25. april. Statens tilbud ble lagt fram 3. mai. Den 13. mai ble Statens forhandlingsutvalg og Jordbrukets forhandlingsutvalg enige om jordbruksavtale for 2005–2006. Hovedtrekkene i avtalen er beskrevet i kap. 6.

2.1 Jordbrukets krav

Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag la 25. april fram et felles krav om økte inntektsmuligheter med en ramme på 1065 mill. kroner. Kravet var fordelt med 805 mill. kroner i økte bevilgninger på kap. 1150 og 260 mill. kroner i målprisøkninger. Kravet var basert på kronemessig lik utvikling med andre grupper fra 2005 til 2006. Til grunn for kravet lå også at jordbruket krevde ekstra inntektsmuligheter som lavinntektsgruppe på 210 mill. kroner og at 80 pst. av økt arbeidsproduktivitet skulle beholdes i jordbruket. De foreslo også enkelte endringer i skattesystemet utenfor avtalen. Strukturprofilen i budsjettstøtten ble foreslått forsterket (ekstratilskudd til de minste enhetene/første enhetene i alle foretak). I tillegg foreslo jordbruket enkelte nye tilskuddsordninger bl.a. for å styrke grasproduksjoner med svakest økonomi.

I fordelingen av kravet hadde jordbruket prioritert virkemidler som gir direkte inntektseffekt for den enkelte bonde. Samtidig krevde de en styrking av velferdsordningene. Storfekjøttproduksjonen og saueholdet var prioritert, både økonomisk og i virkemiddelutforming. Jordbruket krevde videre konkrete og målrettede tiltak for å legge forholdene til rette for næringsutvikling basert på gårdens ressurser.

2.2 Statens tilbud

Statens tilbud ble lagt fram 3. mai. Tilbudet hadde en samlet ramme på 100 mill. kroner, fordelt med 100 mill. kroner i økte målpriser og uendret bevilg-

ningsnivå på kap. 1150 i 2006. Inkludert krav om forbedret økonomisk tilpasning i jordbruket og omsetningsledd, la tilbudet grunnlag for en økning i jordbruksinntektene om lag som for andre grupper (3 ¼ prosent).

Tilbudets fordelingsprofil var basert på prinsippene i Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999–2000) og Sem-erklæringen, med en viss omfordeling i retning noe større foretak. Videre var det lagt stor vekt på å bedre kapitalsituasjonen i Landbrukets utviklingsfond, og på å styrke infrastrukturiltak og virkemidlene på regionalt og kommunalt nivå.

Tilbudet hadde videre forslag om reformer av markedsordningene for egg og kylling og heving av maksimal kvote for enkeltforetak i melkeproduksjonen. Målprisene for matkorn ble foreslått redusert og tilnærmet førkornprisene over noen år, samtidig som matkorntilskuddet ble lagt om til et fast tilskudd for å bidra til mer forutsigbarhet for næringsmiddelindustrien. Det omfattende miljøarbeidet og arbeidet med økologisk jordbruk ble foreslått videreført. Tilbudet innebar en viss styrking av distriktstilskudd.

2.3 Det videre forløp av forhandlingene

I møte mellom partene 6. mai meldte Jordbrukets forhandlingsutvalg at tilbudet ga grunnlag for forhandlinger. Det ble startet formelle sonderinger fra mandag 9. mai. Statens forhandlingsutvalg la fram en sonderingsskisse til sluttløsning torsdag 12. mai. I plenumsmøte 13. mai konstaterte statens forhandlingsleder at det var oppnådd enighet om ny jordbruksavtale. Sluttprotokoll fra forhandlingene følger som trykt vedlegg. Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag har meddelt at organisasjonenes styrever har godkjent avtalen. Avtaleteksten følger som uttrykt vedlegg til proposisjonen.

3 Utviklingen i primærproduksjonen

3.1 Innledning

Dette kapitlet belyser utviklingen i jordbruket i forhold til de mål og retningslinjer Stortinget har trukket opp. Det vil ikke være mulig å avlese virkningene av den løpende politikken i utviklingen fra år til år, og virkningene av betydelige endringer i virkemiddelbruken vil først vise seg over tid. Videre vil det i de fleste sammenhenger ikke være mulig å vurdere utviklingen i relasjon til enkeltvirkemidler, men i forhold til den helhetlige virkemiddelbruken. Ved vurderingen av tallmaterialet må dette tas hensyn til. For mer utfyllende statistikk, vises det for øvrig til tallmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket.

3.2 Arealutviklingen

I perioden 1989–2000 var det en økning i totalt jordbruksareal i drift på 4,8 pst. Denne utviklingen har

nå flatet ut, og for perioden 2000–2004 er totalt jordbruksareal i drift estimert til å ha blitt redusert med 0,7 pst., jf. tabell 3.1. Nedgangen i jordbruksarealet skyldes reduksjon i arealet med korn og oljevekster og spesielt andre åpen åker-vekster. Arealet med eng og beite har økt i samme periode, men likevel noe mindre enn tidligere år.

3.3 Utviklingen i sysselsetting i jordbruket

Jordbruket sto for 3,5 pst. av samlet sysselsetting i 2004. I tillegg leverer mange foretak varer og tjenester til landbruket, og det er en omfattende virksomhet knyttet til foredling og omsetning av landbruksvarer.

Tabell 3.2 viser utviklingen i antall jordbruksbedrifter i drift og antall årsverk siden 1979. På 90-tallet var den gjennomsnittlige nedgangen i sysselsettingen i jordbruket på 2,1 pst. pr. år. SSB har nå gitt

Tabell 3.1 Utviklingen i jordbruksareal fordelt på ulike vekster (1000 dekar).

År	1989	1995	2000	2002	2003	2004 ¹	Endring 2000–2004
Korn og oljevekster	3530	3449	3370	3320	3267	3261	-3,2 %
Eng og beite	5480	5926	6444	6552	6550	6543	1,5 %
herav overflatedyrket	1095	1294	1583	1635	1644	1656	4,6 %
Andre vekster	946	809	622	593	587	558	-10,3 %
Jordbruksareal i drift i alt	9956	10184	10436	10465	10404	10362	-0,7 %

¹ Foreløpige tall for 2004.

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

Tabell 3.2 Antall bruk i drift og årsverk i 1000 stk. for landet 1979–2005.

År	1979	1989	1999	2001	2003	2004	2005 ¹
Antall bruk i drift	125,3	99,4	70,7	65,6	58,2	55,7	53,3
Antall årsverk	134,6	101,2	81,6	75,9	72,0	69,2	66,4

¹ Budsjett.

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

endelige tall for arbeidsforbrukstillingene i 2001 og 2003. Disse tallene viser at reduksjonen i arbeidsforbruk årlig er om lag 1 prosentpoeng lavere enn tidligere regnet med, men fortsatt viser disse tallene at nedgangen i sysselsettingen de siste årene har vist en økende tendens. For perioden 2002–2005 er den gjennomsnittlige årlige prosentvise nedgangen anslått til 3,3 pst. pr. år.

3.4 Strukturutvikling

Totalt antall jordbruksbedrifter¹ har gått ned fra 99 400 til 55 700 (-45 pst.) i perioden 1989 til 2004. Fra 1999 til 2004 ble antall jordbruksbedrifter redusert med 20 pst. og en stadig større andel disponerer mer enn 200 dekar dyrket jord. Fra og med 1999 har det også vært en reduksjon i antallet jordbruksbedrifter mellom 200 og 300 dekar. Gjennomsnittlig antall dekar per jordbruksbedrift på landsbasis har økt fra 100 dekar i 1989 til 186 dekar i 2004. Arealet på de jordbruksbedriftene som går ut av drift overtas i hovedsak av andre jordbruksbedrifter ved salg eller utleie. Leid areal økte med 50 pst. i perioden 1979–2002 og var 3,3 mill. dekar i 2003.

Antall jordbruksbedrifter med melkeproduksjon er redusert med 26 pst. i perioden 1999 til 2004, og utgjorde i 2004 16 600 bedrifter. I samme periode er antallet samdrifter i melkeproduksjonen mer en doblet. Antall etablerte samdrifter var ved utgangen av 2004 1 236 mot 432 i 1999. Andel bedrifter som har annen organisasjonsform enn enkeltpersonsforetak er økende og var i 2004 på 3,8 pst.

Det har gjennomgående vært en sterk strukturutvikling i alle produksjoner de senere årene. For korn har f.eks. gjennomsnittsarealet per jordbruksbedrift økt fra 153 dekar i 1999 til 186 dekar i 2004. Gjennomsnittlig antall verpehøner per bruk har økt fra omtrent 780 til 1250 i samme periode. I 2004 var gjennomsnittlig besetningsstørrelse 43 for jordbruksbedrifter med purker, og har dermed økt med 32 pst. siden 1999. Gjennomsnittlig antall melkekyr per bruk økte fra 13,8 i 1999 til 16,4 i 2004. Dette tilsvarer en årlig prosentvis økning på 3,4 pst. Andelen kumelkprodusenter med kvote over 100 000 liter har økt fra 12 pst. i 1985 til 35 pst. i 2004. I tillegg har melkeytelsen pr. ku økt i 2004, og forventes også å øke i 2005.

¹ Begrepet «driftsenhet» ble fra 2004 byttet ut med 'jordbruksbedrift'. Når begrepet 'bruk' benyttes i tabeller, betyr det mer presist 'jordbruksbedrift' for årene etter 1999.

3.5 Geografisk utvikling

Den relative fordelingen av antall jordbruksbedrifter med ulike produksjoner mellom regioner har holdt seg forholdsvis stabil siden 1989. For korn har det vært en forskyvning fra Østlandet til Trøndelag. Også innen sau- og svineproduksjon har Østlandet hatt en sterkere reduksjon i antall driftsenheter enn landet for øvrig, mens Østlandet har fått en betydelig økt andel av grønnsaksproduksjonen. Ifølge Budsjettneemnda for jordbruket synes Vestlandet å ha svakest produksjonsutvikling for mange produksjoner.

I perioden 1989–1999 var reduksjonen i antall jordbruksbedrifter relativt sett størst på Østlandet og i Nord-Norge. Fra 1999 til 2004 har den årlige prosentvise reduksjonen vært størst i Nord-Norge og på Vestlandet. I 2004 var 41 pst. av jordbruksbedriftene lokalisert på Østlandet, 9 pst. i Nord-Norge, 14 pst. i Agder/Rogaland, 14 pst. i Trøndelag, og 22 pst. på Vestlandet. Den marginale reduksjonen i jordbruksareal i drift har fra 1999 til 2004 først og fremst foregått på Vestlandet og på Østlandet. I samme periode har arealet økt marginalt i de andre landsdelene. Det er først og fremst fulldyrket areal, og da åpen åker arealene, som viser en tendens til reduksjon, mens eng- og beitearealene har hatt en svak økning i perioden 1999–2004.

3.6 Produksjons- og markedsutvikling

På slutten av 90-tallet påførte overproduksjon produsentene store inntektstap og bidro til uønskede samfunnsøkonomiske kostnader. Mellom 2001 og 2004 var markedet i langt større grad i balanse. Også for kjøtt ble markedsbalansen vesentlig bedret, og det har delvis oppstått situasjoner med markedsunderskudd, spesielt for storfe.

Overproduksjonstapene har vært små de siste årene, men er beregnet å øke for 2004 og 2005. Totalt brutto pristap for jordbruket inkluderer pristap i forhold til avtalepris og økt omsetningsavgift utover avgift ved markedsbalanse. Dette er beregnet til henholdsvis 250 mill. kroner i 2004 og 570 mill. kroner i 2005. Pristapet er beregnet til å være størst for svin i 2004 og 2005, men også for sau/lam, korn og egg er pristapet beregnet å øke.

Tabell 3.3 viser BFJs anslag for brutto pristap på grunn av markedsoverskudd i mill. kroner, samt prisavviket i forhold til målpris og økt omsetningsavgift i forhold til anslått avgift ved markedsbalanse.

Tabell 3.3 Brutto pristap på grunn av markedsoverskudd i mill. kroner og prisavvik i kroner per kilo i 2004 og 2005.

2004	Storfe	Kalv	Sau/lam	Gris	Egg	Fjørfe	Korn/oljefrø
Økt omsetningsavgift ¹	-0,05	-0,07	1,58	0,24	0,10	0,05	0,03
Svikt i engrospris ¹	-0,20	-0,20	0,70	0,88	0,48	0,18	
Sum tap	-0,25	-0,27	2,28	1,12	0,58	0,23	0,03
Salgsproduksjon, mill. kg	84,1	2,0	25,5	113,0	52,3	44,5	1421,6
Brutto pristap pga. markedsoverskudd, mill. kr	-21,0	-0,5	58,2	126,5	30,3	10,2	42,6
2005	Storfe	Kalv	Sau/lam	Gris	Egg	Fjørfe	Korn/oljefrø
Økt omsetningsavgift ¹	-0,06	-0,06	2,20	1,70	0,20	-0,10	0,045
Svikt i engrospris ¹	0,12	0,12	0,90	1,65	0,92	0,17	
Sum tap	0,06	0,06	3,10	3,35	1,12	0,07	0,045
Salgsproduksjon, mill. kg	82,0	1,7	24,7	114,0	51	47,4	1314,8
Brutto pristap pga. markedsoverskudd, mill. kr	4,9	0,1	76,4	381,8	57,1	3,3	59,2

1 Negativt fortegn betyr høyere uttatt pris enn målpris/lavere omsetningsavgift enn avgift ved markedsbalanse.

3.7 Nærings- og bygdeutvikling

Landbruks- og matdepartementet har en rekke virkemidler for å bidra til næringsutvikling i landbru-

ket. Noen forvaltes på sentralt nivå, andre fylkesvis eller lokalt i kommunene. Noen av ordningene vedtas i forbindelse med jordbruksforhandlingene, andre ikke. Tabell 3.4 gir en oversikt over ordnin-

Tabell 3.4 Oversikt over innvilgningsrammene for næringsutvikling i 2004 (Mill. kroner)

Ordninger for næringsutvikling i landbruket	2004
Kompetansetiltak (KIL)	6,0
Kvalitetssystemer i landbruket (KSL)	20,0
Fylkesvise bygdeutviklingsmidler	286,0
<i>Sum innenfor jordbruksavtalen</i>	<i>312,0</i>
Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)	2,0
Verdiskapingsprogram for matproduksjon	95,0
Konkurransestrategier for norsk mat (inkl. merkeordninger og off.strategier)	23,5
Sentrale bygdeutviklingsmidler	36,0
Skogbruk (nærings- og miljøtiltak, landsdekkende tiltak)	112,0
Bioenergi	18,0
Oppfølging av Landbruk Pluss	7,0
<i>Sum utenfor jordbruksavtalen</i>	<i>293,5</i>
<i>Sum totalt til næringsutvikling</i>	<i>605,5</i>

ger som skal bidra til næringsutvikling i jord- og skogbruk.

I tillegg kommer bevilgning til rentestøtte i 2004 med en låneramme på 700 mill. kroner. Avsnitt 3.7.1 og 3.7.2 omtaler noen av ordningene, fordelt på det som er innenfor og utenfor jordbruksavtalen.

3.7.1 LUF-midler innenfor Jordbruksavtalen

Kompetansetiltak (KIL)

Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket (KIL) har som målsetting å bidra til nyskaping og videreutvikling av markedet for etter- og videreutdanning i landbruket for at kompetansenivået hos næringsutøverne i landbruket og i annen næringsvirksomhet knyttet til gårdens ressursgrunnlag heves og dokumenteres slik at de politiske målene bli nådd. I 2004 ble det mottatt 35 søknader med en total sum på 12,3 mill. kroner. Det ble innvilget 16 søknader med en total ramme på 3,66 mill. kroner der søknader i samsvar med tilrådingene fra FAFO/SNF ble prioritert.

Ved jordbruksoppgjøret i 2003 ble det besluttet å utrede behovet for et kompetansekrav i landbruket. KIL-styret besluttet å gi FAFO, i samarbeid med Stiftelsen for samfunns- og næringslivsforskning (SNF), i oppdrag å utrede kunnskapsgrunnlaget for en beslutning om hvorvidt det skulle innføres et kompetansekrav i landbruket. I FAFO-rapporten «Kompetansekrav i norsk landbruk – Behov, innhold og organisering» er det foretatt en drøfting om et slikt krav bør innføres, hva det eventuelt skal inneholde, hvem det bør omfatte og hvordan opplæring og godkjenning bør organiseres. Rapporten drøfter også ulike modeller for omfanget og innretningen av et mulig kompetansekrav, og hvilke virkemidler som eventuelt bør tas i bruk for å få det innført. KIL-styret har behandlet rapporten og tilrår at det innføres et kompetansekrav for primærprodusenter i landbruket med en viss størrelse og at det i første omgang gjøres gjeldende for alle nye matprodusenter. For nye næringsutøvere må kravet innfris gjennom en dokumentert realkompetanse eller en landbruksfaglig utdanning på VKI-nivå. Basiskravene anser en for å være innfridd for de som allerede er etablert i landbruket.

Ved jordbruksoppgjøret i 2004 ble det besluttet at fram til jordbruksforhandlingene i 2005 skulle en vurdere nærmere om KIL skulle desentraliseres. KIL-styret har fått i oppdrag å foreta denne vurderingen. I sin gjennomgang konkluderer styret at KIL ikke bør regionaliseres og peker på en rekke uheldige forhold som en desentralisering vil føre med seg.

Kvalitetssystemer i landbruket (KSL)

KSL skal dokumentere overfor forbrukere, varemottakere og myndigheter hvordan matproduksjon foregår, samt bidra til forbedring av driften i den enkelte jordbruksbedrift. Budsjett for KSL i 2004 var 20 mill. kroner, av dette ble 12,6 mill. kroner brukt til revisjonsvirksomhet, 3,8 mill. kroner til å drifte sekretariatet og 3,1 mill. kroner til ulike prosjekter. SLF har på oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet fått gjennomført en evaluering av KSL. Evalueringsrapporten, som er utarbeidet av Vestlandsforskning og SNF, ble overlevert Landbruks- og matdepartementet i januar 2005. Oppfølgingen av evalueringen omtales i kap 7.

Fylkesvise bygdeutviklingsmidler (BU-midlene)

BU-midlene skal bidra til å fremme lønnsom næringsutvikling på bygdene innen og i tilknytning til landbruket. Forvaltningen av de fylkesvise BU-midlene er delt mellom Fylkesmannens landbruksavdeling (FMLA) og Innovasjon Norge (IN). For 2004 fikk fylkene til sammen tildelt 286 mill. kroner i BU-midler ekskl. rentestøtte. Tabell 3.5 viser oversikt over de fylkesvise BU-midlene i 2004. I tabellen er forsøket i Valdres og Nord-Gudbrandsdal satt opp på egen linje slik at det framgår at midlene i forsøket er trukket ut av de ordinære rammene til IN og FMLA.

I følge Innovasjon Norges (IN) oversikt over fylkenes bruk av BU-midler for 2004 har det kommet inn 2 373 søknader om bedriftsrettede midler til IN. 14 pst. av disse søknadene fikk avslag, men en del søknader blir stoppet før de blir registrert som avslag slik at avslagsprosenten i realiteten er noe høyere. FMLA har i 2004 innvilget BU-midler til 826 utrednings- og tilretteleggingstiltak (inkl. 28 onnebarnehager). Tabell 3.6 viser fordelingen av midler og tiltak på de ulike formål, og hvor stor andel av tiltakene som er kvinnetiltak.

Av 2199 bedriftsrettede tiltak er 754 registrert som kvinnetiltak. Dette utgjør 34 pst., en økning på 8 prosentpoeng fra 2003. Av disse midlene har kvinnelige søkere mottatt 30 pst., en økning på 7 prosentpoeng fra 2003. 24 pst. av midlene til tradisjonelt jord- og hagebruk har gått til kvinner.

Tiltak som fører til at flere næringsutøvere samarbeider er ett av resultatmålene. Det er registrert en markert økning både hva gjelder søknadsinnang og tilsagn for saker som gjelder samdrift. I 2004 er det gitt tilsagn til 454 samarbeidstiltak. Rapporten viser at 68 pst. av BU-midlene gikk til tiltak innenfor det distriktpolitiske virkeområdet i 2004, om lag det samme som i 2003. Av midlene til

Tabell 3.5 Fylkesvise BU-midler (ekskl. rentestøtte.) Mill. kroner

	Innvilgingsramme 2004	Innvilget 2004	Ansvar 01.01.05	Budsjett 2005 ¹
IN: Utviklingstiltak	85,7	92,5	146,2	
IN: Tradisjonelt landbruk	138,4	146,9	205,2	
FMLA: Utredning/tilrettelegging	53,8	67,8	103,3	
Region Valdres/N-Gudbrandsdal	8,1	7,2	3,6	
Sum	286,0	314,4	458,3	326,0

1 Omlegging av BU-ordningen gjør at tallene ikke blir sammenlignbare. Skillet mellom tradisjonelt og annet er tatt bort og fordelingen mellom FMLA og IN blir ikke fastsatt i jordbruksforhandlingene. I tillegg er det etablert et eget melke- og storfekjøttproduksjonsprogram på 85 mill. kroner.

Tabell 3.6 Fylkesvise BU-midler ekskl. rentestøtte. Fordeling av innvilgning på ulike formål og kvinnetiltak i 2004.

Ordning	Antall tiltak	Innvilget mill. kroner	Andel av midlene i %	Kvinnetiltak % av tiltak
Utredning/tilrettelegging/onnebarnehager	682	59	19,2 %	6 %
Praktikantordning	144	8,8	2,9 %	22 %
Etablererstipend	304	23,2	7,5 %	63 %
Bedriftsutvikling	204	18,4	6 %	40 %
Investeringer, nye næringer	310	35,7	11,6 %	52 %
Investeringer, tradisjonelt landbruk	1145	136,9	44,6 %	22 %
Andre tiltak	170	25,1	8,2 %	15 %

tradisjonelt jord- og hagebruk er tildelingen til kommuner med distriktpolitisk status 68 pst. I 2003 var tilsvarende andel 70 pst., og i 2002 74 pst.

Investeringsstøtte til tradisjonelt jord- og hagebruk skal avpasses de nasjonale markedsforholdene. I 2004 fikk 1 008 søkere innvilget tilskudd til tradisjonelt husdyrhold. I 501 saker (knappt 50 pst. av sakene) førte investeringene til økt produksjonsomfang. Dette er en markert økning siden 2003.

Rentestøtte

Ordningen ble etablert med virkning f.o.m. 2003. Støtten skulle utgjøre en nedskrivning av lånets rente med 5 prosentpoeng i hele tilbakebetalingstiden. Med virkning f.o.m. 01.07.04 skal rentestøtten fastsettes årlig for alle lån som er inne i ordningen. Rentestøtten settes til 50 pst. av risikofri rente 3 år stat (ST4X) for foregående år.

I 2004 kunne det gis rentestøtte til lån innenfor en låneramme på 700 mill. kroner. Det ble i 2004 gitt tilsagn på i alt 493 mill. kroner.

3.7.2 LUF-midler utenfor Jordbruksavtalen

Offentlige strategier

Gjennom offentlige strategier satses det på profilerende og salgsfremmende tiltak for norsk mat nasjonalt og internasjonalt. Dette omfatter presentasjon av norsk mat og matbedrifter på Internasjonale Grüne Woche i Berlin, samarbeidsprosjektet med Utenriksdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet om mat som Norges-profilering ved statsbesøk ute og hjemme og ved eksportfremmende tiltak. Det gis videre delfinansiering til et samarbeidsprosjekt med RBL om reiseliv som salgskanal for lokal mat (pilot Oppland) og til et samarbeidsprosjekt med DNT om lokal mat på Turistforeningens hytter. Videre brukes midlene til samarbeidet med Norges Kokkemesteres Landsforening og Norsk Kulturråd om stipend til Unge kokker samt til matprofilering gjennom media med barn og barnehager som målgruppe og til Gladmatfesivalen i Stavanger (økologisk smaksverksted for barn), m.v. Videre omfatter det etable-

ring av ungdomsbedrifter og kåring av årets beste ungdomsbedrift på matområdet. Dette utføres i regi av videregående skoler i 14 fylker gjennom et samarbeidsprosjekt mellom Landbruks- og matdepartementet og stiftelsen Ungt Entreprenørskap.

Sentrale BU-midler

De sentrale BU-midlene nyttes til prosjektrettet virksomhet og tiltak av landsomfattende karakter. Midlene nyttes i hovedsak til kunnskapsutviklingsprosjekter innen næringsutvikling. Ett av prosjektene er markedsføringssamarbeidet mellom landbruket og det tidligere Norges Turistråd som har pågått siden 1991. Formålet med samarbeidet er å bygge opp under den natur- og kulturbaserte reiselivsnæringen og bidra til å øke lønnsomheten i småskala reiselivsbedrifter i bygdene. I 2004 ble det brukt 10 mill. kroner fra sentrale BU-midler til samarbeidet.

Rammen for de sentrale BU-midlene var i 2004 på 37 mill. kroner. Av denne rammen var 33 mill. kroner avsatt til særskilte formål. I tillegg er det i 2004 bevilget 8 mill. kroner til ulike bedriftsovergrepene utviklingsprosjekter og 1 mill. kroner til konfliktforebyggende tiltak reindrift/jordbruk.

Skogbruk

Bevilgningene til skogbruk nyttes til et bredt spekter av tiltak. I hovedsak gis midlene som tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket og skogbruksplanlegging med miljøregistreringer. En del av midlene nyttes til prosjektrettet virksomhet og kurs og kompetansehevingstiltak rettet mot skogeiere og skogsarbeidere. I tillegg bevilges det over statsbudsjettet midler til Utviklingsfondet for skogbruket, Verdiskapningsprogrammet for bruk og foredling av trevirke og transportstøtte i Nord-Norge.

Bioenergi

I satsingen på bioenergi legges det vekt på å utvikle forretningsmessige konsepter for biobrenselleveranser og leveranse av ferdig varme med utgangspunkt i landbrukets ressurser. Fra høsten 2004 ble målområdene for departementets bioenergiprogram utvidet til å omfatte gårdsanlegg hvor det er tilknyttet ny næringsvirksomhet, produksjon av skogsflis og produksjon av biodrivstoff. Interessen for programmet fra næringen er sterkt økende.

3.8 Likestilling og rekruttering

Andelen kvinnelige brukere økte fra 1979 til 2001, men er blitt noe redusert de tre siste årene. Denne utviklingen gjelder i alle fylker bortsett fra i Rogaland og Nord-Trøndelag. Menn utgjør 88 pst. av personlige brukere, mens kvinner kun utgjør 12 pst., en endring fra hhv. 93 pst. og 7 pst. i 1979. Størst andel kvinner finner vi på mindre bruk.

Av de som overtok gårdsbruk (med eller uten odel) i perioden 2003–2005 var 64 pst. menn, 35 pst. kvinner og 1 pst. upersonlige eiere. Dette er en nedgang på to prosentpoeng fra forrige periode (2001–2003). Andelen kvinner var høyest i Finnmark med 44 pst. og lavest i Akershus/Oslo med 28 pst.

Trenden har hele tiden vært at det er en større andel kvinner blant de som overtar små bruk med odel enn blant de som overtar større driftsenheter med odel. Av alle gårdsbruk under 100 daa som ble overtatt i perioden 1995–99 ble 24 pst. overtatt av kvinner, mens bare 13 pst. av gårdsbruk over 500 daa ble overtatt av kvinner.

Kvinner som nye eiere av gårdsbruk er eldre enn menn som overtar gårdsbruk, men det er nødvendig å skille mellom eiere og aktive brukere. Kvinner som aktivt driver gård er gjennomgående litt yngre enn menn. Dette gjelder både for store og små bruk og i de fleste fylkene. 34 pst. av nye kvinnelige eiere er over 60 år. Ut i fra aldersstatistikken ser det ut til at kvinner i mindre grad overtar gårdsbruk for selv å drive jordbruk over tid.

Når det gjelder fordeling mellom driftsformer, er det størst andel kvinner blant bønder med sau. Andelen er lavest blant produsenter som driver med melk/kjøtt, kun melk og blandet husdyrproduksjon. Når det gjelder økologisk produksjon, er kvinneandelen på 17 pst. blant de som driver slike jordbruksbedrifter (mens kvinner bare utgjør 12 pst. blant brukere generelt). Dette er en nedgang på 3 prosentpoeng fra 1999, men fremdeles er andelen kvinner høyere enn for konvensjonelt jordbruk.

Generelt er lang utdanning vanligere blant kvinner enn blant menn som eier eller driver gårdsbruk, og lang utdanning er vanligere jo større gården er for begge kjønn. Landbruksutdanning spesielt er vanligere blant de som driver større gårdsbruk. Menn dominerer når landbruksutdanning er høyeste utdanning i alle aldersgrupper. De unge kvinnene som har overtatt gård har et langt høyere utdanningsnivå enn menn, men de velger sjeldnere en lang landbruksutdanning.

Statistikk for pensjonsgivende inntekt i jordbruk, skog og fiske viser at menn har høyere inn-

tekt enn kvinner, særlig når det gjelder primærnæring og annen næring. Kvinner og menn i primærnæringene har tilnærmet lik lønnsinntekt, men lønnsinntekten utgjør prosentvis en større andel av kvinners totale inntekt. Kvinners pensjonsgivende inntekt har de siste årene ligget på om lag to tredeler av mennenes. Mens 29 pst. av mennene henter over halvparten av bruttoinntekten sin fra næringsinntekten, gjelder det samme kun for 14 pst. av kvinnene. Det er en langt større andel av mennene (35 pst.) som har næringsinntekt over 170 210 kroner enn tilsvarende andel blant kvinnene (19 pst.). Det er de med inntekt over 170 210 kroner som ville kunne utnytte et maksimalt inntektsfradrag fullt ut.

3.9 Miljø

Landbruks- og matdepartementet la i 2001 fram en 4-årig handlingsplan for miljø som klargjør miljømålsettingene i landbrukssektoren og de tiltak som er tenkt iverksatt i denne fireårsperioden. Planen er et viktig styringsverktøy for satsingen på miljø i jordbruket.

3.9.1 Regionale miljøprogram

I løpet av 2003 og 2004 har alle fylker arbeidet fram sine forslag til regionalt miljøprogram for sitt fylke, og alle programmene er blitt godkjent av Statens landbruksforvaltning. Arbeidet med de regionale programmene har vært en bred prosess i fylkene der næringsorganisasjonene og miljøvernmyndighetene har deltatt. I tillegg har kommunene og interesseorganisasjoner blitt hørt på ulike måter i prosessen.

Departementet er godt fornøyd med det arbeidet som er gjort i fylkene. Midlene er prioritert til ordninger som fremmer kulturlandskapet og reduserer forurensningen fra landbruket. I områder med stølsdrift har setrene blitt særlig prioritert i de regionale ordningene. Det er likevel rom for mer bruk av konkrete miljødata i arbeidet framover. Det vil gjøre virkemidlene mer målrettet for å løse miljøutfordringene.

I tabell 3.7 er utfordringene som fylkene har pekt på, aggregert og systematisert for å gi en samlet framstilling.

Tabell 3.7 viser at jorderosjon er den utfordringen som flest fylker har med. Framheving av jorderosjon som en utfordring var mer utbredt enn forventet ut fra tidligere bruk av ordningen endret jordarbeiding. Når det gjelder kulturlandskap, pekes det først og fremst på utfordringer vedrørende kulturminner/miljø. I tillegg er også utfordringer knyttet til gjengroing, biologisk mangfold og friluftsliv framhevet av mange fylker.

Av ordningene som skulle opphøre for å bli en del av regionale miljøprogram er det bare ordningen «Tilskudd til dyrking av før i fjellet» som alle fylker har avvirket eller skal fase ut. De øvrige ordningene blir videreført som nye ordninger i miljøprogrammene, men flere av dem har fått endret noe på vinklingen og kriteriene. Kriteriene har blitt sterkere rettet mot miljøkvaliteter.

Både under forurensning og kulturlandskap er det en del ordninger som er rettet inn mot spesielle arealer, områder og landskap. Det legges ofte opp til at arealene skal avgrensnes etter forslag fra kommunene på basis av kriterier som vil bli definert nærmere.

Erfaringene fra pilotfylkene Hedmark og Hordaland er at resultatene det første året med forvalt-

Tabell 3.7 Oversikt over regionale miljøutfordringer.

FORURENSNING		KULTURLANDSKAP	
Miljøutfordring	ant fylker	Miljøutfordring	ant fylker
Jorderosjon – vannforurensning	14	Kulturminner/-miljøer	12
Gjødselhåndtering	6	Gjengroing generelt	11
Plantevernmiddelbruk	6	Biologisk mangfold	11
Avfallshåndtering	6	Friluftsliv	10
Punktutslipp	4	Turisme	4
Luftforurensning/luktplager	3	Jordvern*	3
Vinderosjon	1	Rovvilt*	2
Forurenset grunn	1	Samiske jordbruksmiljøer	2

* Dette er plassert under kulturlandskapsutfordringer av praktiske hensyn.

ning av regionale miljøprogramtilskudd i all hovedsak har gått som forutsatt. Tilskuddene er utbetalt som planlagt og de viktigste administrative rutinene er på plass. Antall søknader var som forventet i begge fylker. Det er naturlig nok behov for mindre justeringer underveis, både for å få målrettede ordninger og mer effektive forvaltningssystemer. Erfaringer fra pilotfylkene har vært viktige for arbeidet med innføring av regionale miljøtilskudd i de øvrige fylkene i 2005.

3.9.2 Kommunale midler – Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)

Den kommunaliserte ordningen har nå virket i ett år. Det er derfor for tidlig å trekke entydige konklusjoner om effekten, men det er likevel mulig å beskrive noen hovedtrekk om forvaltningen så langt.

Den tematiske bruken av midlene i kommunene er i hovedtrekk lik det som har vært tidligere. Prioriteringene følger de lokale miljøutfordringene med hovedvekt på forurensningstiltak på Østlandet og hovedvekt på kulturlandskapstiltak på Vestlandet. Det kan virke som om mindre penger er brukt til verneverdige bygninger. En grunn til dette kan være at dette ofte er kostnadskrevenne tiltak som tar for stor del av potten, men også her finner en unntak. Store prosjekter på tvers av kommunegrensene kan virke som vanskeligere med denne strukturen. Forskriftsendringen åpnet også for søkere som ikke er mottakere av produksjonstilskudd. I overkant av 20 pst. av midlene har gått til personer eller organisasjoner som ikke er mottakere av produksjonstilskudd.

Det nye forvaltningsregimet har gitt merarbeid i kommunene, og da spesielt det første året hvor de også skulle utvikle tiltaksstrategier. Men arbeidet med forvaltningsstrategier gir klarere prioriteringer framover og vil kunne øke målrettingen av midlene, samt bidra til mer effektiv saksbehandling på sikt. Til tross for merarbeidet i kommunene er de fleste tilbakemeldingene fra kommunene at de er positive til oppgaven de har fått tildelt, men enkelte peker på manglende kompetanse. Fylkesmennene har redusert sitt arbeidsforbruk knyttet til ordningen, men det antas at veiledingsjobben vil være stor de første årene.

3.9.3 Bærekraftig jordbruksproduksjon og produksjon av miljøgoder

Tabell 3.8 gir en oversikt over resultatene og innsatsen på et utvalg miljøområder som jordbruket berører.

Bærekraftig jordbruksproduksjon

Ordningen *Endra jordarbeiding* har tilnærmet lik oppslutningen som i fjor. Tallene for vårkornareal i stubb vil variere noe på grunn av variasjonen i høstkornarealet. Det har vært en liten nedgang i fangvekstarealet.

Tiltak gjennomføres i tråd med *Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler* (2004–2008). Omsetningsstatistikken for plantevernmidler er de siste årene preget av endringer i avgiftssystemet og avgiftsnivået. Det utvikles nå en ny statistikk som skal vise bruken og bruksmønstret av plantevernmidler i jordbruket. Denne typen statistikk vil gi et bedre og sikrere grunnlag for bruk av de utviklede risikoindikatorerne.

Landbruks- og matdepartementets tilskudd til ORIO-programmet (Organiske restprodukter – ressurser i omløp) ble avsluttet i 2004. Landbruks- og matdepartementet har totalt bevilget 10 mill. kroner til ORIO-programmet. Blant viktige oppgaver som det er arbeidet med er informasjonsvirkosomhet og nettverksbygging, bruken av avløpslam som gjødsel i landbruket, biogass fra våtorganisk avfall (og bruk av kjøttbenmel til gjødselprodukter). Miljøverndepartementet har gitt tilskudd til programmet også i 2005 med sikte på at relevante aktører sørger for en videreføring av programmet.

Miljøgoder

Det er en nedgang i antall setre som mottar *setertilskudd* i forhold til 2003. Nedgangen i antall setre er noe lavere enn nedgangen i antall melkebruk på landsbasis.

Det ble i 2004 igangsatt og videreført prosjekter for i alt 6,8 mill. kroner innenfor *genressursområdet*. De tre *genressursutvalgene* og *Genressursrådet* har i 2004 holdt høy profil på informasjonsarbeidet, fokusert på økt utnyttning av genetiske ressurser, og gjennomført en systematisk kartlegging, dokumentasjon og innsamling av genetisk variasjon i kulturlandskapet. Det er gjennomført en strategi og plan for langsiktig bevaring av plantegenetiske ressurser i klonarkiv og logoen PLANTEARVEN er etablert som et samlebegrep for profilering av plantegenetiske ressurser. På husdyrsida har det også i 2004 blitt arbeidet med sikring av husdyr-genetisk materiale blant annet ved etablering av bevaringsbesetninger og gjennom utredning av andre mulige bevaringstiltak for truede husdyrraser og en gjennomgang av kuregisteret. For skogsgenetiske ressurser er det blant annet etablert en database som er tilgjengelig på Internett, og som viser

Tabell 3.8 Resultater av tiltak for å fremme bærekraftig jordbruksproduksjon og produksjon av miljøgoder.

Miljøområde	Status i 2004
Vern og bruk av biologisk mangfold*	Jordbruksareal i drift: 3,4 pst. av landarealet i Norge er dyrket areal. Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL): Tilsagn i 2004: Ca. 200 tiltak (6 mill. kroner) direkte rettet mot biologisk mangfold. Bevaringsverdige husdyrraser: over 2000 dyr fikk tilskudd. Enkeltraser er sårbare, for eksempel Østlandsk rødkolle med bare 100 dyr. Omdisponert dyrka og dyrkbar jord for 2004: Omtrent på samme nivå som i 2003
Friluftsliv/tilgjengelighet*	SMIL: Det er gitt tilsagn til nesten 400 prosjekter med en innvilgningsramme på over 12 mill. kroner.
Kulturlandskap, kulturmiljøer og kulturminner*	Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL): Det er gitt over 1300 tilsagn (30 mill. kroner) rettet mot gammel kulturmark og 800 tilsagn til istandsetting av freda og vernverdige bygninger (34 mill. kroner). Setre med melkeproduksjon: Nedgang på 3,9 pst. fra 2003 til 2004.
Overgjødning (erosjon og næringssaltavrenning)	Reduksjon i avrenning av nitrogen (N) og fosfor (P) fra jordbruket til sårbart område i Nordsjøen er for 2003 beregnet til: N: 27 pst. i forhold til 1985 og P: 39 pst. i forhold til 1985. Omlag 50 pst. av vårkornarealet var i stubb i 2004. Fangvekstarealet har gått ned fra 8 pst. av vårkornarealet i 2003 til 7 pst. for 2004.
Helse- og miljøfarlige kjemikalier	I løpet av perioden 1998–2002 er miljø- og helserisikoen ved bruk av plantevernmidler redusert med minst 25 pst. Statistikk basert på bruksdata er under utvikling. Dette skal erstatte tidligere statistikk som er basert på omsetningstall. Bruksstatistikken vil gjøre det mulig å få sikrere tall på risikoutviklingen.
Avfall og gjenvinning	Plastinnsamling: 7300 av ca. 9000 tonn omsatt landbruksplast (om lag 80 pst.) ble samlet inn til gjenvinning i 2003.
Klimaendringer, lokal luftforurensning og støy	Klima: Jordbruket er en betydelig kilde for Metan- (CH ₄) og Lystgass (N ₂ O) utslipp. Utslippene økte noe fra 2002 til 2003, men er fortsatt lavere enn 1990. (ca. – 2 pst. for begge). Landbrukets utslipp av NH ₃ var i 2003 ca. 20 mill. tonn. Dette er en svak økning fra 2002. Totale norske utslipp var knapt 23 mill. tonn i 2003, tilsvarende taket for utslipp for 2010 i Gøteborgprotokollen.

* På grunn av omleggingen av SMIL-ordningen og arbeidet med et nytt rapporteringssystem får en ikke fram miljøresultatene fra ordningen. Det er derfor her vist til antall tilsagn på prosjekter.

verneområder for skog og treslagene i disse. Arbeidet med å kartlegge utbredelsen av utvalgte treslag er videreført og prosjektet med å redusere innblanding av gener fra sorter som har dårlig tilpasning til lokale forhold og stimulere til bruken av plantemateriale som er tilpasset norsk klima.

Det ble i 2004 gitt tilskudd til ca. 2000 kyr av bevaringsverdige raser. Dette er en svak økning. Det er behov for spesiell oppmerksomhet rettet mot enkeltraser. Østlandsk rødkolle har for eksempel bare 100 individer. Finansieringen av arbeidet med genressurser utover tilskuddet til storferaser ble tatt ut av jordbruksoppgjøret i fjor.

SSB sin statistikk over jordbruksareal i drift viser at jordbruksarealet er tilnærmet det samme for 2004 i forhold til foregående år.

3.10 Økologisk landbruk

Tabell 3.9 viser hvordan den økologiske primærproduksjonen og markedet for økologiske produkter har utviklet seg fra 2003 til 2004. Utviklingen av det økologiske landbruket går i riktig retning, men veksten går noe saktere enn ønsket. Dette gjelder både på areal og markedssiden. Det er imidlertid

Tabell 3.9 Utviklingen i den økologiske primærproduksjonen og markedet for økologiske produkter fra 2003–2004

<i>Økologiske arealer</i>	
Økologisk areal totalt (inkl. karensareal)	Økning fra 3,7 pst. av totalt jordbruksareal i 2003 til 3,9 pst. av i 2004
Økologisk areal totalt	Økning ca. 59.300 daa til totalt 410.360 daa
Økologisk areal til korn og oljevekster	Økning 16 pst. til totalt 72.459 daa
Økologisk areal til poteter	Økning 6 pst.
Økologiske arealer til grønnsaksproduksjon	Økning 12 pst.
Økologiske arealer til frukt og bærproduksjon	Økning 26 pst.
<i>Økologisk dyreproduksjon (antall dyr)</i>	
Storfe	Økning 20,6 pst. Andel økologisk melkekyr utgjør ca. 2 pst. av totalen
Verpehøns	Økning 49 pst.
Gris	Økning 48 pst.
Slaktekylling	Ingen økning
Sau	Økning 26 pst.
<i>Økologisk markedsutvikling</i>	
Økologisk melkeproduksjon	Økning fra 1,4 pst. av totalen i 2003 til 1,6 pst. av totalen i 2004 Økning ca. 17 pst. til ca. 24 mill. liter. Andel som når forbruker som økologisk produkt har gått ned fra 30 pst. til 25 pst.
Økologisk kjøttproduksjon totalt	Økning til 21 pst. til totalt ca. 1350 tonn. Andel økologisk merket vare som når forbruker har gått ned fra 14 pst. til 10,5 pst.
Økologisk storfe	Økning med 20 pst. til 892,9 tonn
Økologisk sau	Økning med 13 pst. til 412,2 tonn
Økologisk svin	Økning med 21 pst. til 70,49 tonn
Økologisk egg	Økning med 44 pst. til 648,2 tonn
Økologisk korn og erter	Andel som når markedet som økologisk har gått ned fra 80 pst. til 60 pst. men mengden solgt har økt med 8,5 pst. Pr.7. mars 2005 er det levert 9234 tonn til møllene, tilsvarer en økning på 51 pst.

fremdeles på markedssiden utfordringene er størst.

3.10.1 Utvikling i primærproduksjonen

Ved utgangen av 2004 var knapt 4 pst. av det totale jordbruksarealet økologisk eller er under omlegging. Dette er en vekst på 11 pst. (41 600 daa). Antall økologiske driftsenheter har økt med 18 enheter til 2484. Veksten går noe langsomt sett i forhold til målsettingen om 10 pst. økologisk jordbruksareal innen 2010. De økologiske arealene må framover økes med 124.000 daa årlig dersom målsettingen skal nås. Fortsetter veksten i samme tempo som i dag (11 pst. årlig), vil målet nås i 2013.

Tre fylker; Buskerud, Telemark og Sør-Trøndelag, har i dag mer enn 5 pst. økologisk drevet areal, inkl. arealer under omlegging. Tretti kommuner har allerede nådd målsettingen om 10 pst. økologisk drevet areal. Ti av disse har mer enn 15 pst. økologisk drevet areal.

Det har vært vekst innenfor alle produksjoner. De siste fem årene har areal til økologisk potetdyrking økt med 18 pst. til 1742 daa, mens arealer til økologisk grønnsaksdyrking har økt med 6 pst. til 1344 daa. Arealer til økologisk frukt og bær har i samme periode hatt en spesielt sterk vekst (104 pst. til 1212 daa).

Veksten innenfor økologisk kornproduksjon har fortsatt, og levert mengde korn til møllene har

økt med 51 pst. fra 2003 til 2004. Det produseres mest økologisk havre (3784 tonn), dernest bygg (2725 tonn) og hvete (1680 tonn). Dette skiller seg fra tradisjonell produksjon, der bygg utgjør største andel. Fra vekstsesongen 2002 har mengden økologisk korn til mat over firedoblet seg og økologisk korn til fôr nesten firedoblet seg. Av totalt innveid økologisk korn gikk 83 pst. til dyrefôr i vekstsesongen 2004. Samlet utgjør økologisk korn 0,7 pst. av totalt innveid korn.

3.10.2 Markedsutvikling for økologiske produkter

Utviklingen av markedet for økologiske produkter går fremdeles langsommere enn ønsket. De siste fire årene har mengden innveid økologisk melk økt med knapt 64 pst. mens mengden anvendt melk kun har økt med 2,9 pst. I 2004 ble kun en fjerdedel av den økologisk melken solgt som økologisk vare mot en tredjedel i 2003. Det har også vært en liten reduksjon (0,6 pst.) i antall liter som blir solgt videre som økologisk. Fra februar 2005 ble TINEs kefir produsert av økologisk melk. Det forventes at mengde anvendt økologisk melk vil fordoble seg som en konsekvens av dette.

Også på kjøtt siden har økningen i tilførselen av økologisk kjøtt de siste fire år økt vesentlig (67 pst.) mens anvendt mengde kun har økt i svært begrenset grad. I 2004 ble en tiendedel av det økologiske kjøttet solgt videre som økologisk, mot 14 pst. i 2003. Fordelt på sorter når ca. 13,5 pst. av storfe- og kalvekjøttet markedet som Ø-merket vare mens tilsvarende andel for sau/lam- og svinekjøtt er svært lav, henholdsvis 5,3 pst. og 5 pst. Av det økologiske kjøttet som blir solgt videre er ca. 30 pst. stykket vare, 33 pst. foredlet vare og 37 pst. helt slakt. En tredjedel av det hele slaktet går tilbake til produsent som nisjesalg/gårdssalg.

Den økologiske eggproduksjonen har økt med 70 pst. fra 2001–2004. I 2004 ble 60 pst. av produksjonen solgt videre som Ø-merket vare, mot 80 pst. i 2003.

Det har i 2004 oppstått en overskuddssituasjon når det gjelder økologisk fôrkorn. Kornkjøperne rapporterer at forbruket av økologisk korn i 2004 ligger på ca. 5000 tonn og at de vil ha et overskudd på ca. 5000 tonn ved inngangen til kornåret 2005/2006. Dette skyldes i hovedsak generelt gode kornavlinger i 2004, en økning i økologisk kornareal, svak markedsadgang for økologisk kjøtt og en lite markedstilpasset artssammensetning mht. produksjon og salg av kraftfôr, med blant annet for mye havre. I tillegg ble kravet om 100 pst. økologisk fôr til økologisk husdyrproduksjon utsatt fra

begynnelsen av 2005 til august 2005, noe som gir en lavere etterspørsel enn forventet.

Høsten 2004 ble det opprettet en ny ordning med støtte til helkjedeavtaler, der produsenter, foredlingsledd og butikkjeder samarbeider for å bedre tilbudet av økologiske produkter. Det er per april 2005 inngått 11 helkjedeavtaler. Avtalene omfatter alle sentrale produksjonstyper og de fleste store markedsaktørene deltar. Avtalene går over tre år og omfatter konkrete målsettinger for omsetningsøkning.

I alt 16 nasjonale pilotprosjekter har vært under gjennomføring eller blitt avsluttet i 2004. Foruten prosjekter innen ulike produksjonsgrener har to storhusholdningsprosjekter, Økologisk mat i sykehus og ØkologiPartner fått mye oppmerksomhet. Gjennom ØkologiPartner-prosjektet er det bl.a. opprettet en nettbasert produktkatalog for økologiske og lokalt produserte produkter.

3.11 Kostnadsutviklingen

På kostnadssiden er det i hovedsak kraftfôrkostnadene og i noen grad kapitalkostnadene som er direkte påvirket av jordbruksoppgjøret. Tabell 3.10 viser kostnadsutviklingen i jordbrukssektoren, i følge Budsjettnemnda for jordbruket. Kostnadsendringene inkluderer både volum- og prisendringer.

Kostnadsveksten for året 2004 ble i 2004 underbudsjettet av Budsjettnemnda med i underkant av 1 milliard kroner. Dette skyldes bl.a. høyere realrente enn prognosert, høyere oljepris, høyere gjødselkostnader, samt at revisjon av beregningene for øvrig energi har gitt større økning i kostnadene. Fra 2003 til 2004 steg de totale kostnadene med 2,1 pst. Driftskostnadene steg blant annet grunnet økte kostnader til gjødsel, olje- og oljeavledede produkter og plantevernmidler. Kapitalkostnadene steg hovedsakelig på grunn av høyere realrente enn budsjettet og økte leasingkostnader.

Budsjettnemnda har budsjettet med en kostnadsreduksjon i totale kostnader på 0,1 pst. i 2005. Dette skyldes først og fremst at kapitalkostnadene er budsjettet til å synke med 1,2 pst. grunnet redusert realrente. Driftskostnadene, og da først og fremst gjødsel- og energikostnadene, er derimot budsjettet til å stige med til sammen 0,5 pst.

3.12 Inntektsutviklingen

For jordbrukere som selvstendig næringsdrivende er det flere forhold som påvirker inntektene det

Tabell 3.10 Kostnadsutviklingen i jordbruket i flg. normaliserte regnskaper og budsjett. Mill. kroner og prosentvis endring.

<i>Mill. kroner</i>	<i>1990</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005¹</i>
Driftskostnader	13 073	12 602	12 848	12 909
–herav kraftfôr	5 627	4 490	4 526	4 521
Kapitalkostnader ²	6 651	6 209	6 357	6 280
Totale kostnader	19 724	18 811	19 205	19 189
<i>Endring i prosent:</i>			<i>2004/2003</i>	<i>2005/2004</i>
Driftskostnader			2,0 %	0,5 %
–herav kraftfôr			0,8 %	-0,1 %
Kapitalkostnader			2,4 %	-1,2 %
Totale kostnader			2,1 %	-0,1 %

1 Budsjett.

2 Kapitalslit, leasing og realrentekostnad.

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket

enkelte år. Utøverne har selv ansvaret for å utnytte de muligheter jordbruksoppgjøret og markedet gir.

3.12.1 Inntektsmulighetene i jordbruket

Inntektsutviklingen for jordbruket vurderes med utgangspunkt i normaliserte regnskaper i Totalkalkylen, avgitt fra Budsjettnemnda for jordbruket. Totalkalkylen omfatter inntekter fra tradisjonelt jord- og hagebruk, og inkluderer strukturendringer. Inntekter, kostnader og arbeidsforbruk knyttet til skogbruk og en del tilleggsnæringer er ikke med, bortsett fra kjøreinntekter for utstyr som er kostnadsført i totalregnskapet. Totalkalkylens normaliserte regnskaper vil derfor ikke gi et fullstendig bilde av utviklingen i landbruksbefolkningens samlede inntektsforhold.

Revisjon av dataserier og beregningsprinsipper gjør at både beregnet inntektsnivå og inntektsutvikling kan variere mellom beregningsår. Totalkalkylen har dermed ikke samme presisjonsnivå som lønnsstatistikk og inntektsutviklingen bør vurderes over noe tid. I årets beregninger gjelder dette spesielt endringen i tidsseriene for energikostnader, plast og arbeidsforbruk.

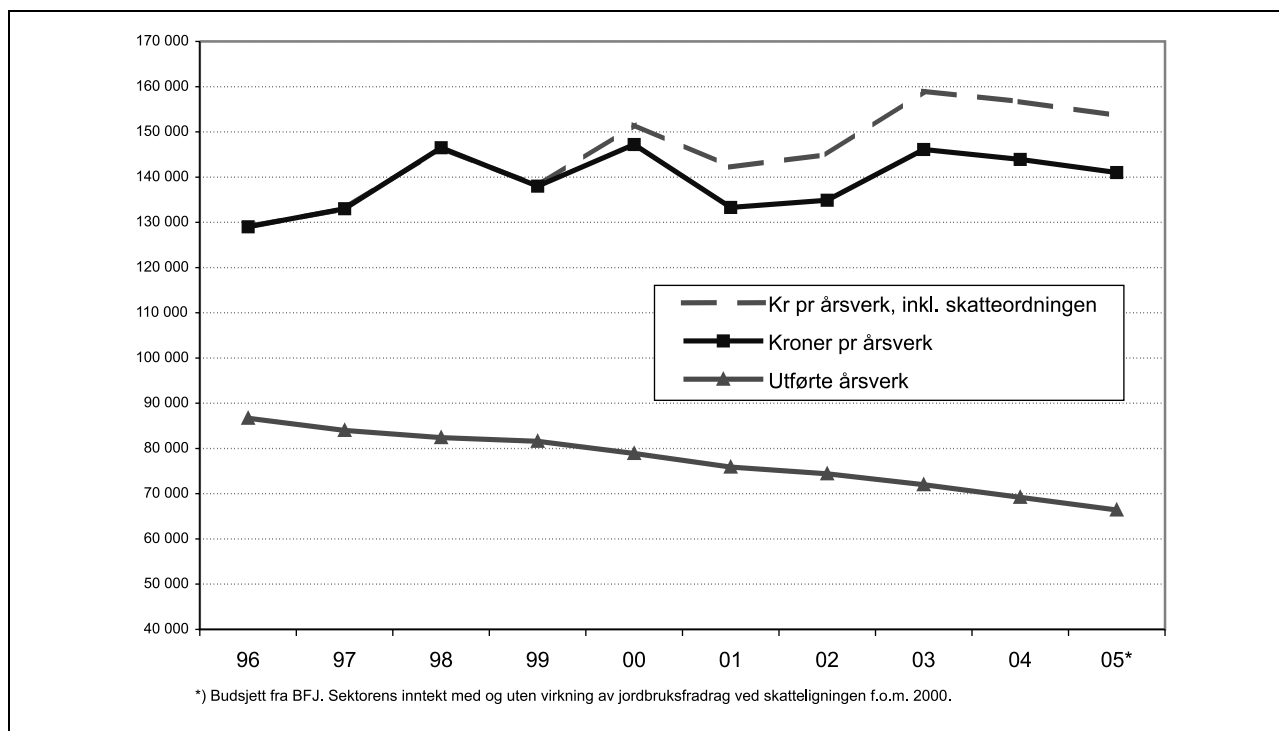
Figur 3.1 viser vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk etter normaliserte regnskaper i Totalkalkylen. Totalkalkylen gjøres opp før skatt. Fra og med inntektsåret 2000 ble det innført et skattefradrag for jordbruket, og dette kommer ikke inn i Budsjettnemndas beregninger. Jord-

bruksfradraget ble utvidet i 2002 til et inntektsavhengig fradrag. Inntektsvirkningen av jordbruksfradraget er lagt til i figur 3.1 og tabell 3.11.

På grunn av variasjonen i inntektene i jordbruket mellom årene, vil beregning av den underliggende inntektsutviklingen være avhengig av hvilke år en tar utgangspunkt i. Årlig prosentvis endring i inntekt pr. årsverk inkludert skatteordningen utgjør 1,7 pst. i perioden 1995–2004 og 2,8 pst. pr. år i perioden 1999–2004. I perioden 2002–2004 var inntektsøkningen på ca. 8 pst., og fra 2002–2005 var den på omtrent 6 pst. Overproduksjonskostnadene utgjør isolert sett omtrent 570 mill. kroner. Ved markedsbalanse ville inntektsutviklingen således vært 6 pst. høyere fra 2002 til 2005, det vil si om lag 12 pst. Sektorens samlede vederlag til arbeid og egenkapital er stabilt fra 2002 til 2004.

Tabell 3.11 viser utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital de siste 2 årene og budsjettet utvikling for 2005 i følge Budsjettnemnda for jordbruket. Årsaken til svingningene er blant annet betydelig variasjon i realrenta og markedsbalansen. Prisstigningen har variert mellom 2,5 pst. i 2003 og 0,4 pst. i 2004. Den er prognosert til 1 ¼ pst. i 2005. Kombinert med at antall årsverk er redusert mindre enn forutsatt i fjor, forventes en reduksjon i inntekt per årsverk for 2005. Dette har også sammenheng med en forbedring av Budsjettnemndas data på årsverkstallene.

Budsjettnemndas Referansebruksberegninger viser at det er stor variasjon mellom produksjonene i utvikling fra 2003 til 2005. Dette er først og fremst

Figur 3.1 Antall bruk i drift, årsverk og inntekt i jordbruket i perioden 1996–2005.

Tabell 3.11 Utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital i flg. Budsjettnemndas normaliserte regnskaper og budsjett.

	2003	2004	2005	04/03 Prosent	05/04 Prosent
Sum inntekter, mill. kr	29 333	29 160	28 553	-0,6 %	-2,1 %
Sum kostnader, mill. kr	18 811	19 205	19 189	2,1 %	-0,1 %
Vederlag arbeid og egenkapital, mill. kr	10 522	9 955	9 364	-5,4 %	-5,9 %
Antall årsverk	72 000	69 200	66 400	-3,9 %	-4,0 %
Kroner pr. årsverk	146 100	143 900	141 000	-1,5 %	-2,0 %
Verdi skatteordning, kr pr. årsverk	12 900	12 800	12 600		
Totalt, kroner pr. årsverk	159 000	156 700	153 600	-1,4 %	-2,0 %

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

en følge av endring i markedsbalansen. Grovt vurdert har referansebruksberegningene en noe mer positiv utvikling enn total kalkylen fra 2003 til 2004, men en større reduksjon fra 2004 til 2005. En viktig årsak til dette er at ulike prinsipper for beregning av kapitalgodtgjøringen er lagt til grunn i de to beregningssystemene. Inntektsutviklingen varierer mellom en reduksjon på 52,4 pst. til en økning på 1,4 pst. fra 2003–2005. Det er særlig brukene med svin og med egg som har de største tapene, mens det er en svak økning for geitmelkprodusenter og for større melke- og storfeprodusenter.

Overføringene til jordbruket

Netto overføringer i faste kroner var høyest i første halvdel av 1980-årene og er redusert fram til 1997. Budsjettoverføringene økte i perioden 1998–2000 når det er tatt hensyn til inntektsfradraget i jordbruksinntekt. Siden 2000 er overføringene redusert noe hvert år. Tall fra OECD viser at Norge sammen med Sveits, Korea, Japan og Island har den mest omfattende jordbruksstøtten blant OECD-landene.

OECDs PSE-analyser (Producer Support Estimate) viser næringsstøttens andel av jordbrukets samlede brutto inntekt. Beregningene omfatter både budsjettstøtte og virkning av importbeskyttelsen (skjermingsstøtte), dvs. forskjellen mellom verdensmarkedspris og norsk pris. Beregningene skal i prinsippet gi et totalmål for støtte, og omfatter også næringsspesifikke skatte- og avgiftslettelser. For Norges del er jordbruksfradrag i skatteligningen og avgiftsfritak på diesel eksempler på avgiftslettelser som inkluderes i beregningene. PSE-prosentsen gir indikasjon på støttenivået. Den bør ikke brukes til nøyaktig sammenligning mellom land, fordi det er variasjon mellom land i hvor stor andel av jordbruksproduksjon og virkemidler som er inkludert. Støttenivået i Norge målt ved PSE-prosentsen har endret seg lite de siste ti årene og var i 2003 på 72 pst. Dette innebærer at næringsstøtten overstiger samlet vederlag til arbeid og egenkapital. PSE-prosentsen i gjennomsnitt for OECD var 32 pst. i 2003. Endringer i PSE-prosentsen kan skyldes både endringer i det interne støttenivået og også valutakurser, men særlig vil endringer i verdensmarkedspriser ha stor betydning.

Norge er et av de land med størst andel produksjonsnøytral støtte i forhold til total støtte. Det siste tiåret har det skjedd en betydelig dreining i virkemiddelbruken fra pristilskudd til mer produksjonsnøytrale virkemidler både i Norge og andre land. Dette har vært gjort bl.a. for å redusere tilskuddenes produksjonsdrivende effekt og for å redusere intensiteten i produksjonen. OECDs system for støtte målt i PSE kan ikke sammenliknes direkte med WTOs inndeling av internstøtte, bl.a. fordi WTO-beregningene benytter administrerte priser og verdensmarkedspriser fra 1986–88 til å beregne

«skjermingsstøtten». «Skjermingsstøtten» i WTO-beregningene angir derfor ikke et lands reelle skjermingsstøtte. Når det gjelder Norges forpliktelser på internstøtte vises det til kap. 5.

CSE (Consumer Support Estimate) er et uttrykk for den implisitte skatt som pålegges forbrukerne som følge av landbrukspolitikken (negativ verdi fordi det er en overføring fra forbrukerne). Norges prosentvise CSE var i 2003 på –56 pst. I gjennomsnitt for OECD var CSE på –24 i 2003.

3.12.2 Lønnsutviklingen for andre grupper

Tabell 3.12 viser lønnsutviklingen fra 2003 til 2004, samt for perioden 1994–2004 for en del grupper. Inntektsutviklingen for selvstendige næringsdrivende er ikke tatt med. Det statistiske materiale er svakere for denne gruppen og vil normalt svinge mer enn for andre.

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppjørene har i rapport av 6. april 2005 beregnet lønnsoverhenget inn i 2005 for hovedgrupper av lønnstakere. Overhenget beskriver hvor mye lønnsnivået ved utløpet av et år ligger over gjennomsnittet for året. Det forteller dermed hvor stor lønnsveksten vil bli fra et år til det neste, dersom det ikke gis lønnstillegg eller foregår strukturendringer i det andre året. Beregningsutvalgets anslag for lønnsoverhenget inn i 2005 i en del områder ligger i området 0,7 til 1,9 pst. Gjennomsnittlig overheng for alle grupper anslås til 1,4 pst.

Lønnsoppjørene i 2005

I årets lønnsoppgjør som er et mellomoppgjør, er de fleste oppgjør gjennomført.

Tabell 3.12 Lønnsutviklingen i prosent for alle grupper og for to hovedgrupper av lønnstakere.

	Gjennomsnitt per år 1994–2004	I alt 1994–2004	Vekst 2003–2004
Årslønn ¹ alle grupper	4,6	56,9	3,6 ⁵
Årslønn ¹ NHO-bedrifter i industrien, timelønte og funksjonærer	4,6	56,4	3,8 ²
Årslønn ¹ offentlig forvaltning	4,6	56,9	3,6
Lønn ³ pr. normalårsverk ⁴	4,7	58,2	3,8

1 Den samlede lønn (ekskl. overtidsgodtgjørelse) en lønnstaker vil oppnå i løpet av et år, dersom vedkommende har utført et fullt normalt årsverk. Det forutsettes at det gis full lønn under ferie, sykefravær, permisjoner mv.

2 For alle i industrien har veksten vært 3,7 pst.

3 Lønn ekskl. arbeidsgiveravgift. Dette innebærer lønn inkl. overtidsgodtgjørelse, naturallønn og sosiale ytelser som lønnstakerne mottar.

4 Summen av antall heltidsansatte og deltidsansatte omregnet til heltid (SSB).

5 Anslag.

I LO/NHO-området var det sentrale forhandlinger. Partene kom fram til et anbefalt forhandlingsresultat 17. mars som senere er godkjent av begge parter.

Fra 1. april ble det gitt et generelt tillegg på 1 krone per time. I tillegg ble det avtalt ytterligere 1 krone, dvs. totalt 2 kroner per time, til arbeidstakere på overenskomster med gjennomsnittslønn under 87 pst. av gjennomsnittet for voksne arbeidere i alt og uten lokal forhandlingsrett. For LO/NHO-området gir lønnsoverhenget til 2005 på 1,2 pst. og tariff tilleggene til sammen en anslått lønnsvekst på 1¾ pst. fra 2004 til 2005. Medregnet lønnsglidning anslår partene årslønnsveksten til 3,3 pst. Med en lønnsglidning som i 2003 og 2004 vil årslønnsveksten for arbeidere i industrien bli 3,1 pst.

Mellom LO og HSH foreligger det også et vedtatt forhandlingsresultat. Det ble gitt et generelt tillegg på 1 krone per time og avhengig av overenskomstområde ble det gitt ytterligere fra 1 til 2 kroner på minstelønnsatser. I tillegg er det i medhold av en garantibestemmelse gitt tillegg til en del

ansatte fra 1. februar. Tilleggene inklusive garanti tillegg gir et bidrag til årslønnsveksten på 1¼ pst. Overhenget til 2005 er knapt 1 pst. i LO/HSH-området.

I kommunesektoren ble det enighet om et generelt tillegg fra 1. mai på 2000 kroner per år til alle ansatte (inkl skoleverket) med hovedsakelig sentral lønnsdannelse. Dette bidrar til årslønnsveksten fra 2004 til 2005 med 0,5 pst. I tillegg ble det i fjorårets oppgjør avtalt tillegg fra 1. januar i år som bidrar med 1,1 pst. Overhenget til 2005 er 1,5 pst. Med *samme lønnsglidning som i 2004 blir årslønnsveksten etter dette 3,4 pst.*

I staten ble det enighet med LO,YS og UHO om at alle arbeidstakere får ett lønnstrinn, men slik at ingen får mindre enn 4000 kroner. Akademikerne godtok ikke det framlagte tilbudet i statsoppgjøret og oppgjøret gikk til mekling.

På bakgrunn av de lønnsoppgjørene som var gjennomført så langt, ble årslønnsveksten i Revidert nasjonalbudsjett 2005 anslått til 3¼ prosent fra 2004 til 2005.

4 Utviklingen i foredlings- og omsetningsledd

4.1 Foredling og omsetning

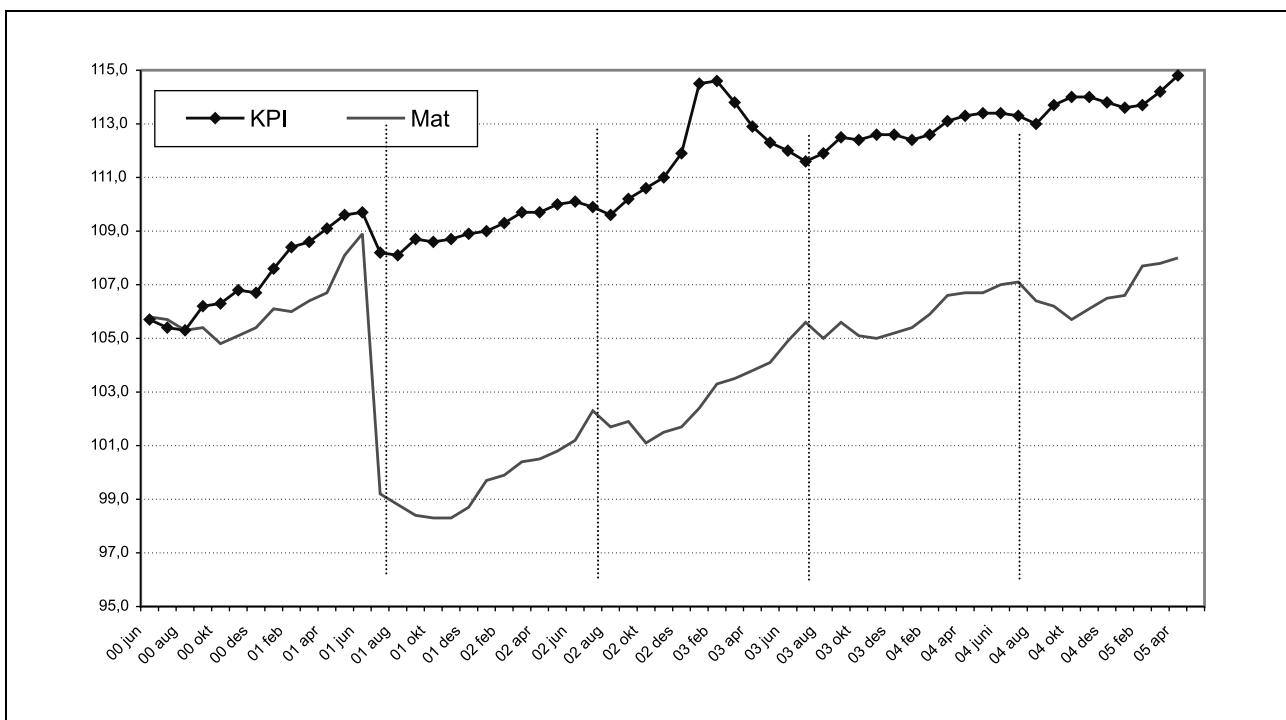
Foredling og omsetning av jordbruksvarer ligger i hovedsak utenfor jordbruksavtalens virkeområde. Markedsordninger og handelspolitiske rammebetingelser har stor betydning for næringsmiddelindustri og omsetning, og landbrukspolitikken må ha fokus på alle ledd i kjeden fra jord til bord. Foredlings- og omsetningsleddene er viktige både for sysselsetting og verdiskaping og for inntektsmulighetene i jordbruket. Regjeringen ønsker reell konkurranse i verdikjeden for å opprettholde produksjon og verdiskaping i Norge.

Store deler av næringsmiddelindustrien er basert på norsk råstoff, samtidig som den i økende grad er eksponert for internasjonal konkurranse. Hensynet til næringsmiddelindustriens utviklingsmuligheter, til forbrukerinteressene og til jordbrukets avsetningsgrunnlag gjør det viktig at industriens konkurranseevne styrkes.

I følge tall fra SSB var totalmarkedet for nærings- og nytelsesindustrien ekskl. fiskebransjen på anslagsvis 107 mrd. kroner i 2003, hvorav produksjonen av drikkevarer, øl og mineralvann utgjorde ca. 20 mrd. kroner. Hjemmemarkedsandelen for nærings- og nytelsesindustrien ekskl. fiskebransjen har vært stabil de siste årene på ca. 90 pst.

4.2 Prisutviklingen på matvarer

Prisene på matvarer steg klart mindre enn den generelle prisveksten gjennom 90-tallet. Fra 1. juli 2001 ble merverdiavgiften på matvarer redusert til 12 pst. fra 01.07.01. Momsreduksjonen kom i all hovedsak forbrukerne til gode ved at matprisene ble redusert med ca. 9 pst. Reformen bidro dermed til tilsvarende reduksjon i prisforskjellene til nabolandene. Etter reformen, fra juli 2001 t.o.m. mars 2005, har matprisene steget 3,1 prosentpoeng mer

Figur 4.1 Konsumprisindeksen for mat og delindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer, iflg. Statistisk sentralbyrå. 1998=100.

enn konsumprisindeksen. Fra 01.01.05 ble momsene på matvarer redusert fra 12 til 11 pst. Fra desember 2004 tom. mars 2005 steg matprisene med 1,2 pst. Det er 0,2 prosentpoeng mindre enn gjennomsnittet for samme periode de siste 4 år. Hensikten med momsreduksjonen var at den skulle komme forbrukerne til gode. Myndighetene følger prisutviklingen på ulike ledd nøye og vil bidra til at overveltningen til forbrukerne blir størst mulig. Bl.a. gjennomfører NILF nå en studie av bruttomarginer på ulike ledd i kjøtt- og eggmarkedet.

Bl.a. i et grensehandelsperspektiv har relativ utvikling i matprisene i Norge i forhold til nabolandene betydning. Tabell 4.1 viser prisutviklingen i 3 nordiske land fra august 2001 (rett etter merverdiavgiftsreformen) til og med mars 2005. Over denne perioden har matvareprisene i Norge steget 5,4 prosentpoeng mer enn i Danmark og 6,4 prosentpoeng mer enn i Sverige. Økningen har vært sterkere i Norge på de fleste varegruppene, med unntak av bl.a. frukt. Endringer i kronekursen har redusert de økonomiske insentivene for grensehandel.

SIFO gjennomførte i 2004 en spørreundersøkelse om grensehandel og konkluderte med at grensehandelen økte signifikant fra 1999 til 2003 målt som andelen av befolkningen som handlet, handlehyppighet og beløp. Den ble svakt redusert fra 2003 til 2004.

SIFO konkluderte også med at husholdningsinntekt og –størrelse ikke har betydning for grensehandelen, mens prisbevissthet og politisk partipreferanse har stor betydning. De prisbevisste

sammenligner priser i Norge, men ikke når de kommer til Sverige. SIFO dokumenterer betydelig prisvariasjon både på typiske grensehandelsvarer og internasjonale merkevarer. I oktober 2002 var 50 typiske grensehandelsvarer (kjøtt, melkeprodukter, tobakk og alkohol) 48 pst. billigere på grensehandelsstedene enn i Norge. I februar 2004 var de samme varene 42 pst. billigere som følge av svekket krone, men også større prisstigning i Norge. Et utvalg av internasjonale merkevarer var 15 pst. billigere i Sverige.

Flere undersøkelser har dokumentert at prisnivået i de mest typiske grensehandelsområdene er til dels betydelig lavere enn ellers i Sverige. På de mest typiske grensehandelsvarene kan prisene innover i Sverige ligge 25 til 40 pst. over grensehandelsområdene. Sammenligning av prisene på grensa alene gir derfor et skjevt bilde av de generelle prisforskjellene i forhold til våre naboland.

I følge SSBs forbruksundersøkelse for 2001–2003 var andelen utgifter som gikk til mat i en gjennomsnittshusholdning 10,3 pst. (11,5 pst. inkl. alkoholfrie drikkevarer). Etter en lengre periode med stadig synkende andel, viste undersøkelsen for 2001–2003 en økning på 0,2 prosentpoeng. De største utgiftspostene for husholdningene er bolig, transport og kultur/fritid. I Eurostats statistikk for prisnivå på mat for 2003 ligger Norge 55 pst. over gjennomsnittet i EU-25. I forhold til tilsvarende undersøkelse i 2001 er forskjellen i prisnivå mellom Norge og nabolandene redusert med om lag 5 prosentpoeng. Undersøkelsen viser at landene

Tabell 4.1 Prosent prisstigning i Norge, Sverige og Danmark fra august 2001 til t.o.m. mars 2005.

	Norge	Danmark	Sverige
Konsumprisindeksen i alt	5,6 %	7,2 %	4,6 %
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	9,1 %	2,9 %	2,4 %
Matvarer i alt	9,4 %	4,0 %	3,0 %
Brød og kornprodukter	11,2 %	7,7 %	1,5 %
Kjøtt	9,6 %	-2,9 %	-0,7 %
Fisk	7,9 %	1,0 %	8,6 %
Melk, ost og egg	12,6 %	1,5 %	6,7 %
Smør, olje og margarin	18,5 %	-0,8 %	2,7 %
Frukt	-9,7 %	-9,4 %	1,9 %
Grønnsaker	14,5 %	25,0 %	7,6 %
Sukkervarer, marmelade, sjokolade mv	11,3 %	7,3 %	1,8 %
Andre matvarer	5,1 %	2,1 %	0,1 %
Alkoholfrie drikkevarer	7,1 %	-4,8 %	-1,9 %

Kilde: Statistisk sentralbyrå i respektive land.

med høyt prisnivå også har høy kjøpekraft. Når det er korrigert for forskjeller i prisnivå, ligger Norges BNP pr. innbygger 36 pst. over EU-15.

Mange forhold har betydning som årsaker til høyere prisnivå og større prisvekst på mat i Norge enn i Sverige, bl.a. et høyere pris-/kostnads- og lønnsnivå, konkurranseforhold og utviklingen i råvareprisene. Jordbruksavtalene har gitt prisøkning på råvarene de siste årene; 475 mill. kroner i 2002, 200 mill. kroner i 2003 og 40 mill. kroner i 2004. Det utgjør hhv. ca. 3 pst., vel 1 pst. og 1/4 pst økning i råvareprisene til industrien. I sum kan utslaget i forbrukerprisene på mat for disse årene anslås til om lag 1 ½ pst.

4.3 Industri og konkurranseforhold

4.3.1 Forhold som påvirker konkurransesituasjonen

Mellom primærproduksjonen og næringsmiddelindustrien er det et gjensidig avhengighetsforhold. Primærproduksjonen er avhengig av en konkurransedyktig næringsmiddelindustri som kundebase og næringsmiddelindustrien er avhengig av råvarer som er konkurransedyktige både med hensyn til pris og kvalitet.

Den norske næringsmiddelindustrien blir i økende grad utsatt for internasjonal konkurranse gjennom import. Spesielt utsatt er bearbeidede landbruksprodukter som omfattes av ordningen med råvarepriskompensasjon (RÅK). Verdien av RÅK-importen har økt jevnt de siste årene fra 2,6 mrd. kroner i 1995 til 4,9 mrd. kroner i 2004. Økningen var særskilt stor fra 2003 til 2004 med en vekst på 0,6 mrd. kroner. Bakervarer, sukkervarer og

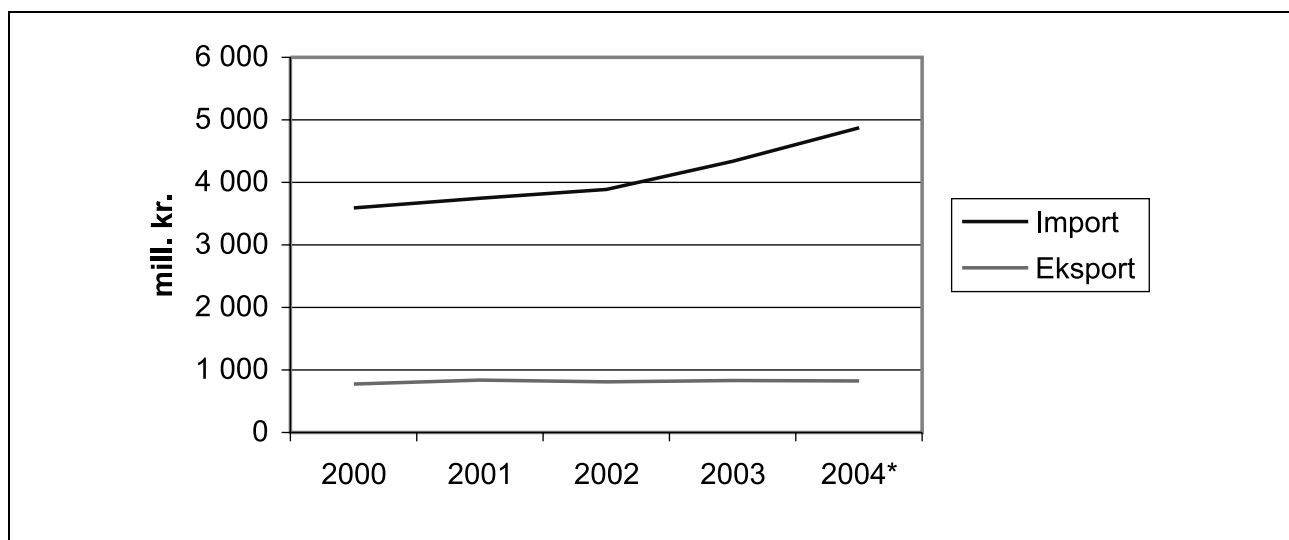
sjokolade er eksempler på viktige importvarer. Norsk eksport av RÅK-varer har derimot vært relativt stabil rundt 0,9 mrd. kroner det siste tiåret.

Omsetningstall fra varehandelen viser videre en jevnt økende markedsandel for bearbeidede landbruksvarer. Verdien av produksjonen av RÅK-varer i norsk næringsmiddelindustri er nå årlig anslått til 13,7 mrd. kroner (ekskl. øl og mineralvann).

For norsk næringsmiddelindustri er det en utfordring å beholde/øke sin markedsandel innenfor dette voksende markedet. Dette vil også være svært viktig for underleverandørene til RÅK-industrien, både primærprodusenter og foredlingsindustri. Omlag 13 pst. av norsk melkeproduksjon går til RÅK-industrien. Det er beregnet at denne RÅK-industrien gir avsetning fra 5300 årsverk i primærjordbruket og 2000 årsverk i foredlingsindustrien i landbruket.

Den framtidige utviklingen i næringsmiddelindustrien vil avhenge av flere faktorer. Dette gjelder både hvilke nasjonale rammebetingelser (råvarepriser, kronekurs og rentenivå) som industrien må operere under, internasjonal konkurranse og industriens egen evne til effektivisering, utvikling og markedsorientering. For avsetning for norske råvarer og sikring av norsk industri er det viktig at RÅK-industrien har rammebetingelser som gjør det interessant å investere i Norge. For mange RÅK-bedrifter er innenlands eller utenlands lokalisering en løpende vurdering.

Det kan i denne sammenheng nevnes at ordningen med utenlands bearbeiding foreslås endret i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett slik at det utilsiktede «hullet» i importvernet for landbruksvarer fjernes.

Figur 4.2 Utvikling i import og eksport av RÅK-varer.

Prisutvikling råvarer

For å opprettholde en konkurransedyktig næringsmiddelindustri må det gjennom prisutviklingen innenlands og målrettede virkemidler legges til rette for å sikre industrien konkurransedyktige rammevilkår. For enkelte viktige landbruksvarer har prisforskjellene på råvarer mellom Norge og f.eks. EU økt de seneste årene. Dette blir forsterket av de prisreduksjonene som de neste årene skjer for smør og melkepulver i EU. EUs utvidelse østover vil også påvirke prisbildet og konkurranse-situasjonen for næringsmiddelindustrien framover.

Importen til Norge av RÅK-varer skjer i hovedsak fra EU. Utviklingen i råvareprisene i Norge sammenlignet med EU er således et svært viktig element i konkurransevilkårene for industrien og avsetning for norske jordbruksprodukter. For de råvarene og ferdigvarene som er omfattet av RÅK-ordningen blir råvareprisforskjeller kompensert med utbetaling av tilskudd. Prisutjevning skjer i form av tilskudd ved eksport av ferdigvarer (eksportrestitusjon) eller prisnedskrivning av innenlandske jordbruksvarer som nyttes til fremstilling av ferdigvarer.

Prisutviklingen i våre naboland blir fulgt nøye for å kunne vurdere konkurransesituasjonen for næringsmiddelindustrien og nødvendige tilpasninger i virkemiddelbruk i landbrukspolitikken.

4.4 Matmangfold

Forbrukerne blir stadig mer bevisst variasjonen i norske og utenlandske mattradisjoner. Dette påvirker dagligvarehandelen og restaurantbransjen som i økende grad etterspør norske matspesialiteter. Norsk matproduksjon møter denne utfordringen med å satse på å utvikle nye matprodukter. Store næringsmiddelbedrifter bidrar, sammen

med en rekke mindre matbedrifter, til å øke produktmangfoldet.

Landbruks- og matdepartementet la i januar 2005 frem en ny strategi for næringsutvikling «Landbruk mer enn landbruk». Strategien omfatter områdene mat, tre, bioenergi og reiseliv og opplevelsesproduksjon. På matområdet legges det vekt på bl.a. differensiering og nyskapende spesialprodukter, økt markedskompetanse og salgstilgang for små matprodusenter, kompetanseutvikling og FoU.

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon skal videreutvikles slik at det blir et av flere virkemidler for å gjennomføre den nye strategien. Programmet bidrar spesielt til å sette i gang prosjekter som er nyskapende og innovative, og som involverer sammenslutninger av primærprodusenter og næringsmiddelbedrifter. Det legges vekt på å bygge opp konkurransefortrinn basert på merke-navn, regionalt opphav og spesielle produktkvaliteter. Dette bidrar til økt markedsadgang for produktene. Regionale merker som Mat fra Fjellregionen, Mat fra Hadeland og Mat fra Kunstnerdalen synliggjør matkultur og matspesialiteter fra ulike deler av landet.

Merkeordningen «Beskyttede betegnelser» er en viktig strategi for næringsutvikling og verdiskapning i norsk matproduksjon. Ordningen skal dessuten sikre forbrukere pålitelig informasjon om næringsmidlenes opprinnelse og særpreg. Erfaringene fra EU har vist at opprinnelsesmerking som kombinerer kriterier for geografisk opprinnelse, tradisjon og særpreg, har ført til økt omsetning og økt lønnsomhet både hos primærprodusentene og næringsmiddelprodusentene. Merkeordningen ble opprettet i juli 2002. Økologisk Tjukkmjølke fra Røros og Ringerikerter er tildelt en beskyttet betegnelse. Det er også søkt om beskyttet betegnelse til en rekke andre produkter. Disse er under behandling.

5 Importvernet og internasjonale forhold

5.1 WTO Landbruksavtalen

Den såkalte Uruguay-runden med multilaterale forhandlinger om regelverk knyttet til handel resulterte i opprettelsen av *Verdens Handelsorganisasjon* (World Trade Organisation – WTO) 1. januar 1995. Samtidig ble det etablert egne avtaler om landbruk (*Landbruksavtalen*) og om sanitære og plantesanitære forhold (SPS-avtalen). Landbruksavtalen legger viktige rammebetingelser for den nasjonale landbrukspolitikken gjennom forpliktelser og rettigheter på tre områder: markedsadgang, internstøtte og eksportsubsidier. Det pågår nye forhandlinger, jf. kap. 5.2. Inntil en ny landbruksavtale er ferdigforhandlet vil Norge være bundet av forpliktelsene i dagens landbruksavtale.

Markedsadgang

Landbruksavtalen medførte omlegging til et tollbasert importvern der tollsatsene i gjennomsnitt skulle reduseres med 36 pst. til år 2000. I tillegg forpliktet Norge seg til å etablere tollkvoter for såkalt eksisterende og ny markedsadgang. Tollsatsene i tolltariffen ble trappet ned til forpliktelsene for år 2000 allerede i 1995.

Internstøtte

WTO Landbruksavtalen definerer tre typer internstøtte – *gul støtte*, *blå støtte* og *grønn støtte*. Det er knyttet reduksjonsforpliktelser til bruken av gul støtte. Blå og grønn støtte er unntatt reduksjonsforpliktelser. Dersom summen av blå og gul støtte i løpet av avtaleperioden overstiger nivået som var bestemt i 1992 kan avtalepartene i WTO under visse forutsetninger iverksette ulike mottiltak. Slike mottiltak må begrunnes i at det påvises at økningen i støtten har skadet eller truet andre parters interesser.

Gul støtte eller AMS (Aggregate Measurement of Support) er verdien av differansen mellom norske målpriser og faste referansepriser, i tillegg til prisstøtte over budsjett fratrukket særavgifter. Norges maksimale gule støtte har vært 11,4 mrd. kroner for år 2000 og deretter. Ved siste notifika-

sjon i 2001 var det notifiserte nivået i gul boks 10,7 mrd. kroner.

Blå støtte er støtteordninger under produksjonsbegrensende programmer basert på faste arealer eller avlinger, eller på et fast antall dyr. I 2001 var notifisert blå støtte på 7,3 mrd. kroner.

Grønn støtte er støtte som har liten eller ingen innvirkning på produksjon og handel. Grønn støtte er unntatt fra reduksjonsforpliktelsene. I 2001 var notifisert grønn støtte på 4,3 mrd. kroner.

Eksportstøtte

Landbruksavtalen i WTO begrenser bruken av eksportsubsidier både målt i verdi og målt i volum. Det er særlig for egg og ost at bindingene for eksportstøtte er reelt begrensende for Norge.

5.2 WTO-forhandlingene

Landbruksforhandlingene er en del av den brede forhandlingsrunden som ble vedtatt på WTOs ministerkonferanse i Doha i 2001.¹

1. august 2004 ble det vedtatt et rammeverk som la føringer for de videre forhandlinger når det gjelder landbruk, industrivarer inkludert fisk og forenkling av handelsprosedyrer.

På landbruksområdet forutsetter rammeverket at spesiell og differensiert behandling av u-land skal være en integrert del av et nytt regelverk. Ikke-handelsmessige hensyn vil bli tatt hensyn til slik det står i Doha-erklæringens paragraf 13. Bomullsspørsmålet har blitt en sentral sak i forhandlingene, og det ble derfor vedtatt å opprette en underkomité som skulle ta for seg markedsadgang, internstøtte og eksportsubsidier vedrørende bomull.

Når det gjelder markedsadgang, fastslås det at de høyeste bundne tollsatsene skal reduseres mest gjennom en lagdelt formel. For sensitive produkter gis det muligheter til lavere tollreduksjoner, men at det skal gis kvoteøkninger for alle slike produk-

¹ For en bredere omtale av landbruksforhandlingene fram til mai 2004, se St.prp. nr. 66 (2003–2004) Om jordbruksoppjøret 2004 – endringer i statsbudsjettet for 2004 m.m.

ter. Antall sensitive produkter er gjenstand for videre forhandlinger. Teksten sier ikke at et tolltak (maksimalgrense for tollsatser) skal innføres, men at man vil vurdere hvilken rolle et slikt tolltak skal spille. Prinsippet om vesentlig forbedring av markedsadgangen vil gjelde for alle produkter, inkludert de sensitive. Det skal forhandles videre om den spesielle sikkerhetsmekanismen for jordbruksprodukter.

For internstøtte legges det opp til en reduksjon i summen av all handelsvridende støtte. Dette inkluderer gul støtte (prisstøtte), de *minimis* (gul støtte i de tilfeller slik støtte ikke utgjør mer enn 5 pst. av produksjonsverdien) og blå støtte (dyre- og arealstøtte). Landene med den høyeste støtten skal redusere mest. Hvor stor den samlede reduksjonen blir, skal det forhandles om. Man er imidlertid enige om at den samlede støtten skal reduseres med 20 pst. det første året avtalen gjelder for. I tillegg skal det etableres forpliktelser for hver av støttypene som inngår i total handelsvridende støtte. Det skal forhandles videre om reduksjoner i gul støtte, men man er enige om at de som har høyest tillatt støttenivå skal redusere mest, samt å etablere produktspesifikke tak for slik støtte. Når det gjelder blå støtte, er det en hovedregel at det skal settes et tak for slik støtte på maksimalt 5 pst. av produksjonsverdien. Det er imidlertid åpnet for at land som har en spesielt stor andel av sin støtte i denne kategorien, kan få unntak fra grensen på 5 pst. Det skal forhandles om innholdet i dette unntaket. For ikke-handelsvridende støtte (grønn støtte) som for eksempel miljøtiltak, forskningsmidler og avløserordningen, legges det ikke opp til noen øvre begrensninger, men man skal gå gjennom kriteriene for slik støtte for å sikre at slik støtte har minimale effekter på produksjon og handel.

Rammeverket inneholder også en enighet om å avskaffe alle former for eksportsubsidier på landbruksvarer. Dette inkluderer at det skal etableres disipliner for bruk av matvarehjelp, eksportkreditter og eksporterende statshandelsforetak. Subsidielementer i disse ordningene skal i likhet med eksportstøtte elimineres.

Etter at rammeverket ble vedtatt har det vært holdt månedlige møter i spesialsesjoner i landbrukskomiteen i WTO. I møtene har man systematisk diskutert de ulike elementene i rammeverket. Det er en målsetning å komme fram til tallfestede forpliktelser innen WTOs neste ministerkonferanse som finner sted i Hong Kong i desember 2005.

For Norge er samarbeidet i G10-gruppen¹ svært viktig. G10 har utarbeidet felles posisjoner

på de fleste områdene innenfor rammeverket som gjelder landbruk.

5.3 MUL-import

Toll- og kvotefri markedsadgang for alle produkter fra verdens minst utviklede land (MUL) er et sentralt tiltak i regjeringens utviklings- og handelspolitikk og i handlingsplanen for bekjempelse av fattigdom i sør. Formålet er å fremme handel og utvikling, og å bidra til at de fattigste landene blir bedre integrert i verdensøkonomien. Toll- og kvotefri adgang til det norske markedet for alle produkter fra land som står på FNs offisielle MUL-liste ble iverksatt fra 1. juli 2002 med hjemmel i Norges generelle tollpreferanseordning (GSP) for import fra utviklingsland.

Fra 01.07.2002 ble det etablert et overvåknings-system for import av korn, mel og kraftfôr, samt en sikkerhetsmekanisme som kan utløses når markedsbalansen vurderes å være i fare. Ordningen administreres av Statens landbruksforvaltning.

5.4 Forholdet til EU/EUs landbrukspolitik

5.4.1 Innledning

Landbrukspolitikken er ikke en del av EØS-avtalen, men utviklingen av EUs landbrukspolitik har likevel betydning for norsk landbruk og næringsmiddelindustri på flere områder. Prisutviklingen på landbruksproduktene i EU påvirker omfanget av grensehandelen og konkurransekraften til i første rekke RÅK-industrien, som er konkurranseutsatt både på hjemmemarkedet og eksportmarkedet. Utformingen av EUs landbrukspolitik har også betydning for graden av sammenfall i interesser mellom EU og Norge i internasjonale prosesser som WTO-forhandlingene.

I forbindelse med midtveiseevalueringen av Agenda 2000 (Mid Term Review) ble det i juni 2003 vedtatt nye, større endringer i EUs landbrukspolitik. Reformen ble innført fra 2005 og det ble introdusert en ny produksjonsuavhengig støtte per bruk. Tidligere støtte per dyr og hektar blir overført til den nye ordningen. Basis for støtten per bruk er den tidligere støtten et bruk hadde i perioden 2000–2002. Støtten blir deretter fordelt ut på

¹ Bulgaria, Island, Israel, Japan, Korea, Liechtenstein, Mauritius, Norge, Sveits, Taiwan,

arealet på hvert bruk slik at støtteretter kan omsettes. Hensikten med omleggingen er at markedspriser i større grad skal avgjøre hva bøndene vil produsere. Støtten per bruk skal også dekke verdier ved landbruket som ikke blir reflektert i produktprisen (ikke-handelsmessige forhold). Det er åpnet for å beholde noe produksjonstilknyttet støtte for eksempel for korn, storfe og sau/geit. Dette blir gjort fordi en ellers frykter rask nedlegging av produksjon i utkantområder. Det blir likevel opp til hvert medlemsland om de vil benytte produksjonstilknyttet støtte for disse produksjonene. Som et alternativ til den historiske støttemodellen kan medlemsland velge en såkalt regional modell for støtte. Den innebærer at det blir gitt lik støtte per hektar i en hel region istedenfor individuelt varierende støtte fra bruk til bruk. Medlemsland kan også velge en kombinasjon av de to modellene.

Erfaringene så langt er at landene velger ulike modeller for gjennomføringen av den framtidige felles landbrukspolitikken. Medlemslandene skal iverksette reformen i perioden 2005–2007. 10 land har valgt å iverksette reformen fra 2005, og 5 land vil iverksette reformen i 2006. For å få utbetalt full støtte vil bøndene bli kontrollert i forhold til om de holder landbruksareal i god hevd og god miljøtilstand. De vil også på stikkprøvebasis bli kontrollert i forhold til lovkrav om miljø, matvarekvalitet, dyrevelferd og dyrehelse/folkehelse.

EU-kommisjonen la i juli 2004 fram et forslag til nytt regelverk for bygdeutvikling. Forslaget er nå til drøfting i medlemslandene og forutsettes vedtatt av Rådet i løpet av 2005. Forslaget har tre hovedmål: i) å øke konkurransevnen i jord- og skogbruket gjennom tilskudd til omstilling, ii) øke miljøstandard og bedre arealforvaltningen og iii) å bedre livskvalitet og øke mangfoldet i den næringsmessige aktiviteten i distriktene. Forslaget innebærer en forenkling av finansieringen og administrasjon av bygdeutviklingsordningene i EU. Prioriteringen av bygdeutvikling vil først bli avklart i forbindelse med behandlingen av EUs langtidsbudsjett for 2007–2013.

5.4.2 Forhandlinger med EU

I henhold til EØS-avtalens artikkel 19 skal EU og Norge søke å fremme handelen med landbruksvarer. I desember 2002 kom Norge og EU-Kommisjo-

nen til enighet om en avtale om utvidet handel, som bl.a. innebærer økte gjensidige tollfrie importkvoter for ost. Stortinget ga sitt samtykke til avtalen gjennom St.prp. nr. 71 (2002–2003). Avtalen ble implementert fra 1. juli 2003. I henhold til avtalens paragraf 11 skal partene møtes til nye samtaler om EØS-avtalens artikkel 19 to år etter at den trådte i kraft. Det er forventet at samtaler om dette vil starte i løpet av andre halvår 2005.

Protokoll 3 om handel med bearbejdede landbruksvarer var ikke ferdigforhandlet da EØS-avtalen trådte i kraft 1. januar 1994. Protokoll 3 avtalen ble først satt i verk 1. januar 2002. Avtalen inneholdt en klausul om å avvikle gjenværende industribeskyttelse i tollsatsene med åpning for enkelte unntak. Etter langvarige forhandlinger om dette spørsmålet kom EU-kommisjonen og Norge i mars 2004 til enighet om en avtale som ble iverksatt 1. november 2004. Resultatet innebar bl.a. at Norge skulle avvikle industrielementet i tollsatsene med unntak for syltetøy. Avtalen vil for deler av næringsmiddelindustrien medføre økt konkurranse på hjemmemarkedet. Samtidig vil også muligheten for eksport til EU-markedet forbedres for en del norske produkter.

Det ble fra 1. januar 2005 gjort endringer i bilaterale eksportkvoter mellom Norge og EU for visse bearbejdede landbruksvarer, bl.a. teknisk sprit og mineralvann. En del kvoter ble overflødiggjort gjennom endringer i tollsatser i Protokoll 3 fra 1. november 2004.

I forbindelse med at Romania og Bulgaria blir EU-medlemmer fra 1. januar 2007 vil det bli forhandlinger knyttet til kompensasjon for utvidelsen av EØS-området. Landbruk vil bli et tema i disse kompensasjonsforhandlingene på samme måte som ved utvidelsen fra EU15 til EU25 fra 1. mai 2004.

5.4.3 Forhandlinger i regi av EFTA

Det er orientert om EFTAs forhandlinger om frihandelsavtaler i tidligere proposisjoner, jf. St.prp.nr. 1 (2004–2005) Nærings- og handelsdepartementet. Forhandlinger om frihandelsavtale pågår nå mellom EFTA-landene og henholdsvis SACU (Sør-Afrika, Botswana, Namibia, Lesotho, Swaziland) og Sør-Korea. Forhandlingene omfatter også handel med landbruksvarer; både råvarer og bearbejdede varer.

6 Hovedtrekk i avtalen

6.1 Innledning

Avtalen er basert på de samme prinsippene som de foregående tre års avtaler. Premissene er trukket opp i St.meld. nr. 19 (1999–2000) *Om norsk landbruk og matproduksjon* og Stortingets behandling av denne jf. Innst. S. nr. 167 (1999–2000), Regjeringens Sem-erklæring og Stortingets behandling av inneværende jordbruksavtale, Innst. S. nr. 260 (2003–2004), jf. kap. 2.

Grunnlagsmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) dokumenterer en svakere inntektsutvikling enn i materialet som lå til grunn for avtalen i 2004. Reviderte arbeidsforbrukstall fra Statistisk sentralbyrå har i år gitt grunnlag for lavere prognosert økning i arbeidsproduktiviteten enn lagt til grunn de siste årene. Arbeidsproduktiviteten øker likevel sterkere enn foregående tiår. Høyere gjeldsvolum understreker betydningen av en politikk som bidrar til lav rente. Videre dokumenterer grunnlagsmaterialet betydningen av at råvaremarkedene er i balanse. Overproduksjonssituasjonen som igjen har oppstått i flere sektorer, gir både store samfunnsøkonomiske tap og store foretaksøkonomiske tap for de næringsdrivende.

Det har de siste årene blitt gjennomført flere tiltak som har gitt bøndene større frihet og handlingsrom i sin næringsdrift. Disse forbedringene i rammevilkårene vil gi effektivisering og strukturrendringer over tid. Det vil gi reduksjon i kostnadene i vareproduksjonen. Det er nødvendig for at jordbruket skal være konkurransedyktig i en framtid med økende handel og internasjonalisering i industri- og handelsleddene.

Jordbruket skal fortsatt være i stand til å produsere fellesgodene samfunnet etterspør. Det er hovedbegrunnelsen for overføringsnivået. Regjeringen mener effektivisering må kombineres med ny næringsutvikling for at målet om levende og aktive bygdesamfunn skal kunne realiseres framover.

6.2 Fornyset satsing på næringsutvikling – Landbruk pluss

Arbeidet med å modernisere landbrukspolitikken og utvikle mer samlede strategier har Landbruks-

og matdepartementet kalt Landbruk Pluss. Målet er å stimulere til lokal forankring, forståelse og aksept for viktige landbrukspolitiske målsettinger og styrke lokaldemokratiet på landbruksområdet, jf. St.prp. nr. 1 (2004–2005). Strategiene skal medvirke til at landbrukspolitikken i større grad legger til rette for å utvikle ny aktivitet og attraktive bosteder og oppvekstvilkår parallelt med strukturrendringene i landbruket.

Politikken skal både gjøre det mer attraktivt for dem som ønsker å overta gårdsbruk i drift og samtidig gjøre det attraktivt for nye grupper å etablere ny aktivitet. Den skal også tilrettelegge for produsenter som ønsker å legge om til produksjon av mer spesialiserte produkter og tjenester som i større grad henter inntjeningen fra markedet. Dette krever nytenkning innenfor områder som reiseliv, matkultur, skog og trevirke, bioenergi og annen bygdeutvikling. Det er avgjørende at effektiviseringen i det tradisjonelle landbruket kombineres med ny næringsutvikling for at målet om levende og aktive bygdesamfunn skal kunne realiseres.

Regjeringen ønsker å se de ulike satsingene i sammenheng. Derfor er det utarbeidet en nasjonal strategi for næringsutvikling knyttet til landbruket og en sterkere samordning av innsatsen. Det er viktig at jordbruksavtalen settes inn i denne hovedtenkingen. Virkemidlene på avtalen må spille sammen med verdiskapingsprogrammene på kap. 1149 og andre virkemidler, slik at de til sammen stimulerer vekst og mangfold med utgangspunkt i landbrukets og bygdenes ressurser. Strategien for næringsutvikling er nærmere omtalt i kap. 4 og kap. 7.

6.3 Grunnlagsmaterialet

Utviklingen i viktige indikatorer fra Budsjettnemnda for jordbruket er gjengitt i kap. 3. Det er betydelige endringer i inntektsutviklingen i Totalkalkylens normaliserte regnskaper, sammenlignet med materialet som lå til grunn for forhandlingene i fjor. Fra 2003 til 2004 ligger hovedforklaringene i at kostnadene økte med over 900 mill. kroner mer enn budsjettet, herunder bl.a. realrentekostna-

dene, kostnader til oljeprodukter og gjødsel. Delvis har også revisjon av dataserier betydning, spesielt energikostnadene og arbeidsforbruket. Kostnadene er budsjettet til å bli nominelt stabile fra 2004 til 2005. Svakere vekst i 2005 enn lagt til grunn i innværende avtale kan i stor grad tilskrives overproduksjonssituasjonen.

Det er store bevegelser i inntektene fra år til år. Derfor må inntektsutviklingen i jordbruket vurderes over mer enn ett år. Årets normaliserte totalregnskap viser en gjennomsnittlig økning i inntektene pr. årsverk på om lag 8 pst. for perioden 2002 til 2004, inkl. verdien av jordbruksfradraget. Det er om lag som utviklingen for andre grupper. For 2005 er det budsjettet med en inntektsreduksjon på 2 pst. pr. årsverk. For perioden 2002 til 2005 viser dermed grunnlagsmaterialet en inntektsøkning på om lag 6 pst. inkl. verdien av jordbruksfradraget. Det er en klart svakere utvikling enn fjorårets avtale var basert på. Tilsvarende for andre grupper vil være om lag 12 pst., avhengig av resultatet for 2005. Mye av inntektssvikten i forhold til andre grupper i perioden kan likevel forklares med overproduksjon.

Forhandlingene gjelder for kalenderåret etter forhandlingsåret. Det betyr at det må gjøres en rekke usikre forutsetninger og prognoser, og det går to år før det foreligger et foreløpig regnskap. Det må derfor generelt påregnes avvik fra forutsetningene.

Budsjettmemndas materiale viser at arealbruken er stabil, eller svakt synkende, etter en periode med økning, særlig i eng og beitearealer. Produksjonsvolumene er stabile eller svakt økende, og det er en viss reduksjon i kostnadsvolumene, ekskl. renter. Etter revisjon av arbeidsforbruksserien etter 2000, viser BFJs tall fortsatt at antall årsverk reduseres prosentvis noe mer enn tidligere. Fortsatte strukturelle forbedringer er nødvendig for å

redusere småskalalempene og legge til rette for konkurransedyktige råvarepriser som, sammen med andre målrettede virkemidler, legger grunnlag for en konkurransedyktig næringsmiddelindustri. Forbedringer i kostnadsutviklingen i omsetningsorganisasjonene og i de videre omsetningsledd har også stor betydning både for industriens konkurransekraft og for utbetalingsprisene til råvareprodusentene.

Markedsbalansen har de siste årene vært god. Fra 2004 gir igjen overproduksjon jordbruket betydelige inntektstap. BFJ har anslått brutto pristap til opp mot 600 mill. kroner i 2005. Overproduksjon er jordbrukets økonomiske ansvar. Med balanserte råvaremarkeder ville budsjettet inntektsutvikling til 2005 vært vesentlig bedre. Jordbruksavtalen har derfor i seg selv ikke vært til hinder for en utvikling fra 2002 til 2005 om lag som for andre grupper. Høyere inntekt pr. jordbruksbedrift ville også ha gitt bedre utnyttning av jordbruksfradraget.

I tillegg ligger det betydelige muligheter i ny næringsutvikling, med grunnlag i landbrukseiendommenes ressurser, som faller utenfor avgrensingen av Totalkalkylen for jordbruket, og i spesialmarkeder, lokale varianter m.v. Det registreres økende aktivitet på disse områdene. Aktiviteten gir betydelige og økende inntekter, slik Jordbrukets forhandlingsutvalg også registrerer i kravet. Statistikken på dette området kan imidlertid forbedres.

Jordbruksfradraget

Skatt er ikke forhandlingsgjenstand i jordbruksoppgjøret. Innføringen av jordbruksfradraget i 2000, og gradvis utvidelse til 2003, har imidlertid vært lagt til grunn for to jordbruksavtaler, som en betydelig del av rammene. De fleste regnskap og inntektsberegninger gjøres opp på nivået før skatt. Avtalepartene er enige om at ved vurdering av inn-

Tabell 6.1 Virkningen av inntektsfradraget.

	2002	2003	2004	2005
Spart skatt, mill. kroner	503	622	595	560
Inntektsverdi før skatt, mill. kroner	751	928	888	836
Antall årsverk i jordbruket	74 400	72 000	69 200	66 400
Inntektseffekt, kroner pr. årsverk	10 100	12 900	12 800	12 600
Redusert skatt, kroner pr. jordbruksbedrift		10 700	10 700	10 500
Maks. skattereduksjon, kroner pr. jordbruksbedrift		17 220	17 220	17 220
Gjennomsnittlig utnyttingsgrad	61 %	62 %	62 %	61 %

Kilde: Budsjettmemnda for jordbruket.

Tabell 6.2 Oppbygging av økonomisk ramme.

	Grunnlag 2005	Volum %	Pris, % el. % p.a.	Sum endring Mill. kr
1. Driftskostnader	12.900	-0,5 %	2,1 %	205
2. Kapitalslit og leasing	5.700	1,8 %	1,8 %	207
3. Realrentekostnader	29.000		-0,4 %	-116
4. Arbeid	9.350	-4,2 %	3,25 %	-100
A. Sum endring, teknisk framskriving				200
B. Nivåheving				250
C. Sum ramme (A+B)				450

tekstutviklingen i jordbruket etter 1999 er det nødvendig å ta hensyn til verdien av jordbruksfradraget, omregnet til inntektsverdi før skatt. Budsjett-nemnda for jordbruket har beregnet inntektsverdien av jordbruksfradraget som vist i tabell 6.1. Utnyttingsgraden av fradraget har vært stabil de siste årene og det ligger et betydelig inntekspotensial i å øke utnyttingsgraden av fradraget.

6.4 Rammen

6.4.1 Oppbygging av rammen

Moderate inntektsoppgjør skal bidra til å bringe lønns- og kostnadsutviklingen mer på linje med våre handelspartnere. Statistikken viser også at lønnsveksten i Norge er på vei ned. Det er videre nødvendig med en stram budsjettpolitikk bl.a. for å bedre rammebetingelsene for konkurranseutsatt næringsvirksomhet. BFJ har beregnet jordbrukets samlede næringsgjeld til om lag 29 mrd. kroner i 2005. Derfor har også jordbruket betydelig nytte av en økonomisk politikk som bidrar til et lavt rentenivå.

Som grunnlag for rammen har avtalepartene lagt til grunn prognoser og vurderinger som vist i tabell 6.2.

Det er lagt til grunn anslag på volumendringer i kostnadene med bakgrunn i BFJs indekser fra Totalkalkylen for jordbruket. Økt prisvekst fra 2004 til 2005 er som anslått i SSBs framskriving i økonomiske analyser. Tilsvarende gjelder for rentenivået, som i sum gir en anslått reduksjon i realrenta på 0,4 prosentenheter. For arbeidsforbruket er BFJs anslag benyttet. Som anslag for lønnsveksten er 3 ¼ pst. benyttet. I tillegg er det lagt inn 250 mill. kroner som nivåheving. I sum gir dette en ramme på 450 mill. kroner. Denne rammen gir bl.a. grunnlag

for at jordbruket kan beholde en vesentlig andel av produktivitetstgevinsten. Fordeling av rammen på målpriser og tilskudd framgår av tabell 6.3.

Utslaget av rammen utgjør vel 7 000 kroner pr. årsverk på årsbasis. Det tilsvarer en inntektsvekst på om lag 5 pst. pr. årsverk. Forbedret markedsbalanse vil kunne gi ytterligere inntektsvekst i en del produksjoner.

I tillegg disponeres 13,9 mill. kroner av ledige midler. Videre utgjør forskjellen mellom styringspris (3,77 kr/l) og målpris (3,79 kr/l) for melk i inneværende avtale, en varig inntektseffekt på knapt 31 mill. kroner, med virkning fra 01.07.2005. Totalt fordeles dermed 495 mill. kroner, jf. beregnede inntektsutslag på referansebrukene, tabell 6.6. Detaljert fordeling på endringer i avtalepriser og tilskuddsordninger går fram av vedlegg til sluttprotokollen.

Ledige midler

Ledige midler består av ikke disponerte overførte midler fra 2004 til 2005 på 10,5 mill. kroner, som tilføres post 50.11 LUF. I tillegg disponeres 3,38 mill. kroner av tilbakebetalte tilskudd til reguleringsanlegg i 2005 til post 70.12 RÅK, som kompensasjon for økte målpriser på melk og kjøtt fra 01.07.2005.

Satsene for produksjonstilskuddene ble i februar 2005 redusert for å tilpasse utbetalingen til bevilgningen. Nyere prognoser for forbruk i 2005

Tabell 6.3 Fordeling på målpriser og tilskudd.

	Mill. kr
Målpriser, fra 01.07.2005	260
Budsjett, kap 1150 i 2006	190
Sum målpriser og budsjett	450

viser at reduserte satser også i juniutbetalingen vil gi et underforbruk på om lag 40 mill. kroner. Avtalen innebærer at udisponerte midler i 2005 tilsvarende om lag 40 mill. kroner omdisponeres til post 74.17 og utbetales i juni 2005 som et engangsbeløp tilsvarende 4 kroner pr. dekar for alt tilskuddsberettiget areal i 2004.

6.4.2 Næringsmiddelindustrien

Konkurransesituasjonen for næringsmiddelindustrien avhenger av mange forhold. Spesielt relevant for jordbruksoppgjøret er netto råvarekostnader i forhold til EU-markedet og råvareprisordningene. Avtalepartene har lagt vekt på at næringsmiddelindustriens konkurranseevne ikke skal svekkes som følge av avtalen.

Bevilgningen til prisnedskrivning til RÅK-industrien skal ta hensyn til svingninger i volumer, internasjonale råvarepriser og valutakurser. Med grunnlag i økte verdensmarkedspriser har partene lagt til grunn at bevilgningen til prisnedskrivning (post 70.12) økes med 6 mill. kroner. Bevilgningen gir rom for en viss utvidelse av vareomfanget, tar hensyn til økte målpriser og tilpasning av satser innenfor ordningen.

Avtalen innebærer at Catering-ordningen utvikles fra 2006. Bevilgningen på post 70.13 reduseres fra 11 mill. kroner til 7,5 mill. kroner.

Målprisene på matkorn reduseres med 7 øre pr. kg. Regjeringen mener prisforskjellen mellom matkorn og fôrkorn bør reduseres over noen år. Matkorntilskuddet legges fra 2006 om til et fast tilskudd pr. kg innenfor den fastsatte bevilgning. Dette vil øke forutsigbarheten for industrien. Statens landbruksforvaltning skal følge opp med prisovervåking i hele verdikjeden.

6.5 Internasjonale forhold

Internasjonale forhold legger i økende grad føringer for utviklingen av den nasjonale landbrukspolitikken, jf. kap. 5. Det følger både av bilateralt og multilateralt avtaleverk, herunder forhandlinger med EU, men også utviklingen i internasjonale markeder. Norsk matvaresektor blir i økende grad konkurranseutsatt og importen er økende. Spesielt vil en ny WTO-avtale, slik de ulike forslag nå ligger, kunne få stor betydning for utformingen av landbrukspolitikken framover. Det vil kunne gjelde både tilskuddsordningene i nivå og innretning og

markedsordningene. Regjeringen mener gradvise tilpasninger i tide vil være et viktig bidrag til at det norske landbruket i fremtiden skal kunne oppfylle sine samfunnsoppgaver.

AMS (gul støtte) i hht. WTO-avtalen vil øke med i underkant av 200 mill. kroner som følge av endringene i målpriser og tilskudd. Avvikling av målpris og markedsregulering for kylling vil imidlertid redusere Norges AMS med om lag 800 mill. kroner. Blå støtte endres minimalt.

6.6 Miljø

Fra og med 2005 er de regionale miljøprogram godkjent og etablert i alle fylker. Rapportering tyder på stor aktivitet og at økt målretting og differensiering av miljøarbeidet oppnås. I avtalen er rammen for regionale miljøprogram satt til 340 mill. kroner. Arbeidet med innføringen har vært tidkrevende i fylkene. Regionalisering av miljøkravene for areal- og kulturlandskapstilskudd i det nasjonale miljøprogrammet utsettes.

Kommunale virkemidler

Det er stor aktivitet lokalt og SMIL-ordningen er meget viktig for å løse lokalt prioriterte tiltak. Rammen for kommunale midler forutsettes utvidet fra 115 mill. kroner til 130 mill. kroner for 2006.

6.7 Næringsutvikling og Landbrukets utviklingsfond

Det er utarbeidet en nasjonal strategi for næringsutvikling for 2005; *Landbruk – mer enn landbruk*. Videre er det på fylkesnivå utarbeidet regionale strategier som konkretiserer arbeidet. Landbrukets organisasjoner vil bli representert i *Statsrådens kontaktutvalg for næringsutvikling*. Det er stor aktivitet lokalt og investeringsbehovet i næringen er stort. Midler til utviklingstiltak og ny næringsutvikling er viktig for et framtidsrettet, effektivt og attraktivt jordbruk. Innvilgningsrammen til LUF opprettholdes på om lag samme nivå i 2006. Av hensyn til kapital situasjonen i fondet er bevilgningen økt med 105 mill. kroner. I tillegg tilføres fondet 10,5 mill. kroner av ledige midler. Det settes av midler til et prosjekt for næringsutvikling i forbindelse med setring og etableres en ordning med risikolån.

6.8 Strukturpolitikken

Det er de siste årene gjennomført flere tiltak for å øke handlingsrommet for produsentene. Disse tiltakene vil ha effekt i flere år framover. Maksimal kumelkkvote for andre foretak enn samdrifter økes fra 375 000 til 400 000 liter. Tilsvarende økes maksimal geitmelkkvote fra 187 500 til 200 000 liter. Avstandsgrensen for samdrifter i melkeproduksjonen økes fra 12 til 17 km.

Fordelingsprofil

Fordelingsprofilen er basert på prinsippene fra Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999–2000) og Sem-erklæringen. Det er noe mindre kanalisering av midler mot bruk der produksjonen har stor betydning for inntekt og sysselsetting enn det som har vært tilfellet de siste årene. Den geografiske differensieringen opprettholdes. Det vil være viktig å ha oppmerksomhet på utviklingen i den distriktvise produksjonsfordeling og arealbruk framover, spesielt utviklingen på Vestlandet og i fjell- og dalbygdene. Det vises for øvrig til vedlagte fordelings skjema.

6.9 Andre hovedpunkter

Markedsregulering og kjøtt

Partene understreker i sluttprotokollen markedsreguleringssystemenes betydning i gjennomføringen av landbrukspolitikken, bl.a. for å bidra til stabile priser og markedstilgang for større og mindre produsenter over hele landet.

Etter en helhetsvurdering, bl.a. med grunnlag i begrensede reguleringsmuligheter, økende vertikal integrering, lavt antall produsenter, kort produksjonssyklus m.v. tas fjørfekjøtt ut av reguleringsystemet når det gjelder avsetningstiltak. Fellesfinansierte faglig tiltak opprettholdes. Priors rolle som markedsregulator avvikles. Målprisen erstattes med en referansepris som grunnlag for den videre administrering av tollvernet. Endringen gjennomføres fra 01.01.2007 for å gi aktørene tilstrekkelig tid til gjennomføringen. Markedsreguleringen for egg opprettholdes.

Storfekjøttproduksjonen prioriteres innenfor rammen for å bidra til at norsk produksjon over tid i økende grad skal kunne dekke etterspørselen, slik flertallet i Næringskomiteen bemerket ved behandlingen av fjorårets avtale. Det er også viktig mht. bruk av grasarealene, kulturlandskap og beiting.

Økologisk landbruk

Satsingen på økologisk jordbruk videreføres innenfor et samlet bevilgningsnivå på om lag 126 mill. kroner. Omlagt areal er nå knapt 4 pst. av totalarealet, men resultatrapporteringen viser at utviklingen på markedssiden fortsatt ikke er tilfredsstillende. Det legges opp til en effektiv bruk av prosjektmidlene, med vekt på markedstiltak og samspill med de store markedsaktørene. Partene anmoder i avtalen opplysningskontorene i landbruket om å utarbeide og gjennomføre målrettet generisk markedsinformasjon. Det avsettes 3 mill. kroner til nedskrivning av overskudd av økologisk korn i 2005, som et engangstiltak.

Korn, kraftfôr og mel

Det har vært overskudd av norsk matkorn to år på rad og sektoren møter i økende grad markedsoverskudd som en problemstilling. Regjeringen mener prisforskjellen mellom matkorn og fôrkorn bør reduseres over noen år. Målprisene på matkorn reduseres med 7 øre pr. kg og fôrkorn med 2 øre pr. kg. Prisnedskrivningen til norsk korn reduseres med 2 øre pr. kg.

Matkorntilskuddet vil bli lagt om til et fast tilskudd, frakoblet tollinntektene. Det vil øke forutsigbarheten for aktørene. Termintillegget avvikles og målprisene blir teknisk tilpasset dette. Beregningsmetoden for prisutjevningssbeløp på proteinråvarer justeres av Statens landbruksforvaltning på en slik måte at den også tar hensyn til energidelen i proteinråvarer. I sum skal disse endringene i markedsordningen legge til rette for bedre markedstilpassning og større forutsigbarhet.

KSL-Godt Norsk

I sluttprotokollen sier avtalepartene at de ser behov for et helhetlig kvalitetssikringssystem for norsk matproduksjon og at det er hensiktsmessig å se kvalitetssikringssystemene i sammenheng med kompetansehevede tiltak og kompetansekrav i dyrehold og på andre områder. Avtalepartene er enige om at det nedsettes en arbeidsgruppe som får i oppgave å vurdere alle sider ved en samordning av KSL og Godt Norsk. Det vurderes samtidig om kvalitetssystemene skal ses i sammenheng med kompetansehevede tiltak og kompetansekrav. Mandat og sammensetning av arbeidsgruppa avklares nærmere mellom avtalepartene.

Tabell 6.4 Fordeling av målprisendringer for avtaleperioden.

Produkt	Kvantum Mill. l/kg	Verdi Mill. kr.	Målprisendring Kr. pr. l / kg	Total endring Mill. kr
Melk, ku og geit	1544,9		0,03	46,3
Storfe	84,1		2,02	169,9
Gris	114,5		0,00	0,0
Sau/lam	25,4		0,00	0,0
Egg	51,0		0,00	0,0
Fjørfekjøtt	57,0		0,22	12,5
Poteter	227,2		0,06	13,6
Grønnsaker		1027,8	2,79 %	28,7
Frukt		125,6	2,79 %	3,5
Norsk matmel	207,0		-0,07	-14,5
Sum avtalepriser				260,0

Forenkling, målretting og effektivisering av virkemiddelbruken

Oppsummert innebærer avtalen tiltak for forenkling og målretting:

- Markedsordningen for kylling reformeres.
- Regionale miljøprogram vil øke måloppnåelsen i miljøarbeidet.
- Lokaldemokratiet og kommunenes ansvar og muligheter utvides noe.
- Catering-ordningen avvikles.
- Termintillegget til korn avvikles, målprisene tilpasses teknisk.
- Administrasjonstilskudd til avløserlag og landbruksvikarvirksomhet samordnes.
- Nytt og forenklet system for overvåking av konkurransen i markedet for meierivarer.
- Vurdering av alle sider ved en samordning av KSL og Godt Norsk.
- Driftstilskuddet til ammekyr utvides.

6.10 Fordeling på priser og tiltak

Endringene i målprisene er vist i tabell 6.4.

Bevilgningspostene over kap. 1150, *Til gjennomføring av jordbruksavtalen*, endres som vist i tabell 6.5. Satsendringer på de enkelte ordningene går fram av protokollen som følger proposisjonen som vedlegg. Tilpasning av virkemiddelbruken er nærmere omtalt i kapittel 7.

Utslag på referansebrukene

Budsjettnemnda for jordbrukets sekretariat har beregnet utslaget av avtalen på referansebrukene, som er basert på NILFs driftsgranskinger. Verdien av jordbruksfradraget er lagt inn som beregnet av BFJ i grunnlaget før avtale.

Tabell 6.6 viser utelukkende det isolerte utslaget av de foreslåtte pris- og tilskuddsendringene, eksklusiv endret effekt av jordbruksfradraget. Beregningene gir ikke noe anslag på inntektsutviklingen i forhold til året før, hvor også volum- og kostnadsendringer vil ha betydning. De årlige pro-

Tabell 6.5 Endringer i bevilgninger til gjennomføring av jordbruksavtalen.

Post	Endring mill. kr	Budsjett 2005 mill. kr	
50	Fondsavsetninger	115,000	296,700
70	Markedsregulering	7,500	208,000
73	Pristilskudd	-24,400	2 025,740
74	Direkte tilskudd	99,400	6 482,285
77	Utviklingstiltak	-1,500	225,110
78	Velferdsordninger	-6,000	1 597,354
Sum kap. 1150		190,000	10 835,189
Kap. 4150 Post 80		0,000	145,000

duktivitetsendringene som er en del av BFJs grunnlagsmateriale er ikke regnet fram til 2006.

Økningen i midler til regionale miljøprogram er lagt inn med gjennomsnittsvirkning pr. dekar i de ulike fylkene. I tillegg til målprisendringene er forskjellen i inneværende avtale mellom styringspris

og målpris på melk (2 øre/l) lagt til i utslagene for bruk med melkeproduksjon. Forbedring av markedsbalansen i flere sektorer vil kunne gi vesentlige forbedringer i resultatet for flere av referansebrukene.

Tabell 6.6 Beregnet isolert utslag på referansebrukene av pris- og tilskuddsendringer. Kroner pr. årsverk.

	Før oppgjør 2005 ekskl. skatt	Før oppgjør 2005 Inkl. skatt ¹	Årsutslag av avtalen ²
1 Melk og storfeslakt, 16 årskyr	155 900	169 900	9 100
2 Korn, 294 dekar korn	154 200	189 000	4 400
3 Sau, 110 vinterfôra sauer	81 900	97 400	5 300
4 Melkeproduksjon geit, 78 årsgeiter	165 700	182 200	6 900
5 Svin og korn	100 800	116 300	1 100
6 Egg og korn	184 700	202 100	4 600
7 Poteter og korn	207 100	224 500	9 700
8 Storfeslakt/ammeku	71 400	89 600	15 200
9 Frukt/bær og sau/geit	146 800	163 400	5 500
10 Melk og storfe, <15 årskyr (12 årskyr)	132 800	148 100	7 400
11 Melk og storfe, >15 årskyr (20 årskyr)	171 500	184 400	10 200
12 40 største melkebruk (28 årskyr)	183 300	194 700	11 400
13 Melk og storfe, 20 årskyr Østlandet flatbygder	149 000	161 700	9 800
14 Melk og storfe, 15 årskyr Østlandet andre	140 200	154 000	7 400
15 Melk og storfe, 25 årskyr Jæren	184 300	196 900	11 600
16 Melk og storfe, 15 årskyr Agder/Rogaland	131 600	146 900	10 100
17 Melk og storfe, 15 årskyr Vestlandet	143 600	159 100	9 300
18 Melk og storfe, 16 årskyr Trøndelag	168 600	182 300	8 500
19 Melk og storfe, 15 årskyr Nord-Norge	177 200	190 800	9 100
20 Korn, < 400 dekar korn (224 daa) Østlandet	87 300	121 900	2 900
21 Korn, > 400 dekar korn (512 daa) Østlandet	230 200	259 900	3 400
22 Korn og korn/svin, 264 daa + 16 avlssvin	155 500	180 200	2 000
23 Sau, 88 vinterfôra sauer	49 900	62 700	5 600
24 Sau, 122 vinterfôra sauer	113 400	130 700	5 800
25 25 største sauebruk, 171 vinterfôra sauer	120 600	136 700	5 500

1 Inkl. inntektsverdien før skatt av jordbruksfradraget, beregnet av Budsjettnemnda for jordbruket.

2 Bare bruttoutslag av foreslåtte pris- og tilskuddsendringer, ikke prognose på utviklingen fra året før.

7 Nærmere om viktige politikkområder

7.1 Landbruk Pluss

Arbeidet med å modernisere landbrukspolitikken og utvikle mer samlede strategier har Landbruks- og matdepartementet kalt Landbruk Pluss. Målet er å stimulere til lokal forankring, forståelse og aksept for viktige landbrukspolitiske målsettinger og styrke lokaldemokratiet på landbruksområdet, jf. St.prp. nr. 1 (2004–2005). Strategiene skal medvirke til at landbrukspolitikken i større grad legger til rette for å utvikle ny aktivitet og attraktive bosteder og oppvekstvilkår parallelt med strukturendringene i landbruket. Politikken skal både gjøre det mer attraktivt for dem som ønsker å overta gårdsbruk i drift og samtidig gjøre det attraktivt for nye grupper å etablere ny aktivitet. Den skal også tilrettelegge for produsenter som ønsker å legge om til produksjon av mer spesialiserte produkter og tjenester som i større grad henter inntjeningen fra markedet. Dette krever nytenkning innenfor områder som reiseliv, matkultur, skog og trevirke, bioenergi og annen bygdeutvikling.

Hovedstrategiene for arbeidet er forenkling av virkemidler som unødvendig setter begrensninger for næringsutvikling og bosetting, økt satsing på nyskaping gjennom økt bruk av eksisterende kunnskap og produksjon av ny kunnskap. Departementet legger stor vekt på et organisert samarbeid med andre berørte departementer for å bidra til utvikling og for å fjerne flaskehalser. Samtidig er det etablert en samarbeidsavtale med Kommunenes Sentralforbund i arbeidet med desentralisering og delegering på landbruksområdet med vekt på kommunenes rolle.

Som en del av regjeringens plan Innovasjon 2010 har Landbruks- og matdepartementet ansvaret for ett av utviklingsprosjektene; Innlandet 2010. Gjennom dette arbeidet skal en medvirke til et betydelig skifte i utviklingstrenden i innlandet knyttet til nyskaping. Det har en gjort gjennom å legge til rette for et bredt regionalt engasjement, som igjen bidrar til å gjennomføre flere enkeltprosjekt knyttet til bioenergi, landbrukstilknyttet reiseliv, utmark og bioteknologi.

Regjeringen ønsker å se de ulike satsingene i sammenheng. Derfor er det utarbeidet en nasjonal

strategi for næringsutvikling knyttet til landbruket og en sterkere samordning av innsatsen.

7.2 Næringsmiddelindustrien

Næringsmiddelindustriens konkurransekraft er viktig, også for jordbruket. Konkurransesituasjonen er krevende og avhenger av mange forhold. Spesielt relevant for jordbruksoppgjøret er netto råvarekostnader i forhold til EU-markedet som har særlig betydning for RÅK-industrien. Videre ligger tilskudd til råvareprisordningene m.v. på kap. 1150.

Målprisene endres som vist i tabell 6.5. Målprisene på mathvete reduseres med 7 øre pr. kg og førkorn med 2 øre pr. kg. Målprisene på storfekjøtt økes med 2 kroner pr. kg, mens målprisene på de øvrige kjøttslag holdes uendret eller økes svakt. Fordi markedssituasjonen er forskjellig for de ulike kjøttslagene, vil også effekten på de faktiske råvareprisene fra 1. juli variere.

Rammebetingelsene for spesielt konkurranseutsatt industri må være forutsigbare. Bevilgningen til prisnedskrivning til RÅK-industrien skal ta hensyn til svingninger i volumer, internasjonale råvarepriser og valutakurser. Økte verdensmarkedspriser tilsier et redusert behov innenfor ordningen (underpost 70.12) i 2006, mens økte målpriser tilsier et økt behov. Med bakgrunn i dette, er partene enige om å øke bevilgningen til ordningen med 6 mill. kroner.

Samtidig legges det opp til en tilpasning av prisnedskrivningssatsene innenfor RÅK-ordningen til konkurranse situasjonen og videre å vurdere en viss utvidelse av vareomfanget. Tilpasning av satsene for dagens vareomfang til endret konkurranse situasjon vil bli prioritert foran utvidelse av vareomfanget. Myndighetene vil følge utviklingen i konkurranse situasjonen nøye.

Under ordningen for eksportrestitusjon (underpost 70.13) gis det fra og med 2005 bare støtte til spesialmarkeder (oljeinstallasjoner, Svalbard, ambassader m.v.). Catering-ordningen (menyer med norske råvarer til fly i utenriksfart) har blitt redusert i omfang de siste årene og volumene er små. Partene er enige om at ordningen

avvikles, og at bevilgningen på underpost 70.13 reduseres fra 11 mill. kroner til 7,5 mill. kroner fra og med 2006.

Matkorntilskuddet legges fra 2006 om til et fast tilskudd over jordbruksavtalen, frakoplet tollinntektene, jf. kap. 7.8.3. Dette vil øke forutsigbarheten for industrien. Det er en oppgave for alle aktører i melmarkedet å bidra aktivt til kostnadsreduksjon. Det forutsettes at målprisreduksjonen på matkorn kommer melbasert næringsmiddelindustri og forbrukerne til gode. Myndighetene vil også på dette området følge prisutviklingen nøye.

7.3 En forbrukerrettet næringspolitikk

Forbrukerretting innebærer å styrke forbrukernes stilling i markedet, og det er ønskelig å skape bedre balanse mellom forbrukerinteresser og næringsinteresser. I en framtidrettet næringspolitikk vektlegges forbrukerne både som etterspørere av varer og tjenester i et marked og som premisseleverandør i forhold til utviklingen av kollektive goder.

I en forbrukerrettet næringspolitikk må forbrukernes krav og preferanser knyttet til produksjonsforhold og sluttprodukt stå sentralt. Åpen og god informasjon om produkter og produksjonsmetoder er viktig for forbrukernes tillit og for at forbrukerne skal kunne gi signaler om sine preferanser gjennom sine valg. Informasjon, kontroll og merking av produktene gir også forbrukerne trygghet om at valgene er gjort på et reelt grunnlag.

Landbruks- og matdepartementet arbeider systematisk med ulike undersøkelser av ulike målgrupper. Dette utgjør, sammen med en god dialog med forbrukerorganisasjoner, et viktig næringspolitisk beslutningsgrunnlag. Landbruks- og matdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Barne- og familiedepartementet har utarbeidet en handlingsplan for forbrukerretting av matpolitikken. Den inkluderer tiltak som skal sørge for informasjon om forbrukernes preferanser og kunnskaper og skape fora for dialog. Tiltak i denne handlingsplanen inkluderer bl.a. de matpolitiske forbrukerpanelene, Matportalen og videre forbrukerretting av Mattilsynet.

Landbruks- og matdepartementet har etter Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999–2000) valgt å differensiere næringsproduksjonen mellom produksjonen av standardprodukter og produksjonen av mer spesialiserte og bearbejdede produkter. En forbrukerrettet næringspolitikk kan ses i fire hoveddimensjoner:

- Sikre forbrukerne trygge og ernæringsmessig gunstige matvarer av god kvalitet gjennom en sunn produksjon som frambyr på en redelig måte. Forbrukerhensyn må ivaretas gjennom politikktutforming, forvaltning og tilsyn, åpenhet og innflytelse (mattrygghet/ernæring).
- Sikre et mangfold og en variasjon i produktspekteret som gjennom kvalitet og pris er tilpasset de ulike kundesegmentene (mangfold).
- Sikre en langsiktig matforsyning (matsikkerhet).
- Akseptable matvarepriser og råvarepriser i et velfungerende marked (pris).

De første to tiltakene ovenfor ligger bare delvis under jordbruksavtalen. Tiltak utenfor avtalen kan imidlertid stille krav til og ha kostnadskonsekvenser for næringen. Det er viktig å se utformingen av virkemidlene under jordbruksavtalen og virkemidlene som ligger utenfor jordbruksavtalen i forhold til målet om å føre en landbruks- og matpolitikk som gir grunnlag for økt verdiskapning og livskvalitet bygget på en bærekraftig forvaltning av ressursene i landbruket og i bygdene.

7.3.1 Trygg mat

Forbrukerne forutsetter at mat som produseres og omsettes i Norge skal være trygg. I denne sammenheng har landbruket, næringsmiddelindustrien og myndighetene en felles overordnet målsetting om produksjon av trygg mat av god kvalitet. For å fylle denne målsettingen er det viktig å opprettholde den gode dyre- og plantehelse vi har her i landet, samt å ha et etisk forsvarlig dyrehold. Det er et myndighetsansvar å implementere nødvendig regelverk for å ivareta folke-, dyre- og plantehelse, både ved nasjonal produksjon og ved import. Ansvaret for at maten er trygg påligger imidlertid alle aktører i kjeden.

Oppmerksomheten om sykdomsutbruddene på husdyr i Europa har bidratt til å forsterke forbrukertrender. Disse trendene må næringen tilpasse seg og møte offensivt. Framtidas matprodusenter vil møte høye krav til ulike typer kompetanse, ikke minst for å sikre dokumentert trygg produksjon og for å betjene et sammensatt marked.

7.3.2 Kosthold og ernæring

Fokuset på et ernæringsriktig kosthold er økende hos forbrukerne og er en del av utfordringene i matpolitikken. For å nå målet om et riktig sammensatt kosthold, må imidlertid ulike politikkområder ses i sammenheng. Landbruk, omsetningsledd og

helsemyndigheter står her overfor en felles utfordring.

I St.meld. nr. 16 (2002–2003) Resept for et sunnere Norge, anbefales det en fordobling av frukt- og grøntforbruket. For å sikre et økt forbruk av norsk frukt, grønnsaker og poteter vil det være viktig å stimulere til satsing på økt mangfold i produktutvalget og verdiskaping både hos primærprodusent og i foredlingsleddene. Likedan vil fokus på kvalitet være avgjørende for økt forbruk.

Skolemelkordningen og støtte til prisnedskrivning av råvarer til bruk i undervisning blir finansiert fullt ut av Omsetningsrådet gjennom omsetningsavgiften. Det vil kunne være grunnlag for samarbeid og samspill med tiltak og prosjekter innenfor rammen av Helse- og omsorgsdepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementets ansvarsområder. Omsetningsrådet vil ha ansvar for å vurdere eventuelle prosjekter her.

7.3.3 Matpriser

Partene er enige om å øke målprisene med 260 mill. kroner. Grovt sett er vel en tredjedel av forbrukerprisen knyttet til råvareprisene, og det er bare råvareprisene som omfattes av jordbruksavtalen. Senere ledd i matvarekjeden har derfor også stor betydning for de priser forbrukerne møter.

Fungerende konkurranse i matvaremarkedet og dokumentasjon på utviklingen gjennom prisovervåkingssystemet på mat, er virkemidler offentlige myndigheter fortsatt vil bruke aktivt. Det er behov for kostnadsreduksjon både i primærproduksjon og senere ledd i kjeden fram til forbruker dersom målet om reduserte priser i forhold til nabolandene skal nås.

En betydelig del av norsk matproduksjon møter internasjonal konkurranse som RÅK-varer. Denne industrien skal sikres råvarepriser som sammen med spesifikke virkemidler, bidrar til likeverdige konkurransevilkår. Partene er enige om at bevilgningen til RÅK-ordningen (post 70.12) økes med 6 mill. kroner, slik at industriens konkurransekraft ikke svekkes som følge av økte målpriser.

7.4 Landbrukets utviklingsfond

Det er utarbeidet en sentral strategi for næringsutvikling kalt «Landbruk – mer enn landbruk». Videre er det på fylkesnivå utarbeidet regionale strategier som konkretiserer arbeidet med næringsutvikling i tilknytning til landbruket. Strategiene vil bli videreutviklet både på nasjonalt og regionalt nivå.

Landbruks- og matdepartementet oppretter nå «Statsrådets kontaktutvalg for næringsutvikling». Dette skal være et rådgivende organ i saker vedrørende næringsutvikling. Landbrukets organisasjoner vil bli representert i forumet. I tillegg skal det opprettes faglige møtearenaer på utvalgte fagområder. Innovasjon Norge får ansvar for opprettelse og drift av disse arenaene. Landbrukets organisasjoner vil også bli representert i disse.

Landbrukets utviklingsfond, økonomisk oversikt

Landbrukets utviklingsfond (LUF) hadde pr. 31.12.2004 en egenkapital på 2 386 mill. kroner. Ansvar knyttet til innvilgede, ikke utbetalte tilsagn var pr. 31.12.2004 1 367,6 mill. kroner. Ansvaret fordelte seg på 1 164,4 mill. kroner innenfor avtalen og 203,2 mill. kroner utenfor avtalen. Av kapitalen var 883 mill. kroner inntestående i Norges Bank og 1 504 mill. kroner var i form av utlån. Tabell 7.1 viser kapitalstatusjonen i LUF, herunder endring i egenkapital og likviditet ut fra departementets gjennomgang.

Tabellen viser en reduksjon i likviditeten med drøyt 170 mill. kroner for 2005. For 2005 tilføres fondet 10,5 mill. kroner i engangsmidler innenfor Jordbruksavtalen. Partene er enige om å tilføre LUF 398,9 mill. kroner i 2006, en økning på 105 mill. kroner fra 2005.

Tabellen viser med dette utgangspunktet en negativ endring i likviditeten med vel 100 mill. kroner for 2006. Erfaringstall viser at den faktiske utviklingen kan avvike fra prognosene, som følge av frafall i ansvar. Kapitalstatusjonen og likviditetsutviklingen for LUF må holdes under oppsyn framover. Bevilgningsnivået for 2006 gjør det ikke mulig å opprettholde den fastsatte innvilgningsrammen på varig basis. Det vil legges opp til å balansere innvilgningsramme og bevilgning over kap. 1149 i budsjettbehandlingen for 2006.

Tabell 7.2. viser innvilgningsramme for LUF i 2004 – 2006. Partene er enige om å øke innvilgningsrammen innenfor avtalen i 2005 med 6 mill. kroner, fordelt med 3 mill. kroner til nedskrivning av økologisk korn og 3 mill. kroner til elektronisk overvåking av husdyr.

Videre er partene enige om å øke innvilgningsrammen til LUF innenfor Jordbruksavtalen med 0,9 mill. kroner i 2006. Økningen for 2006 er knyttet til SMIL-ordningen, et seterprosjekt, tiltak mot beiteskader av gås, og utviklingsprogram for geiteholdet.

Det legges opp til en innvilgningsramme for LUF totalt som vist i tabell 7.2. Partene er enige om at avdrag på investeringslån til jordbruket inntekts-

Tabell 7.1 Fremføring av kapitalstatusjonen i LUF for 2004–2006 med basis i regnskap for 2004 og prognoser over fremtidige utbetalinger¹. Tall i mill. kroner.

	2004	2005	2006
Bevilgninger innenfor avtale 1150	345,8	293,9	398,9
Engangsmidler innenfor avtale 1150	150,0	10,5	
Renteinntekter innenfor avtalen	9,3	8,7	6,8
Andre inntekter	0,2		
<i>Sum innenfor avtalen</i>	<i>505,3</i>	<i>313,1</i>	<i>405,7</i>
Bevilgning utenfor avtalen 1149	285,0	295,5	295,5
Renteinntekter utenfor avtalen	9,3	8,7	6,8
<i>Sum utenfor avtalen</i>	<i>294,3</i>	<i>304,2</i>	<i>302,3</i>
<i>Sum tilførsel</i>	<i>799,6</i>	<i>617,3</i>	<i>708,0</i>
Utbetalinger innenfor avtale	516,1	510,1	526,8
Utbetaling rentestøtte	6,2	21,0	30,0
Andre kostnader innenfor avtalen	9,3	6,9	7,1
Utbetalinger utenfor avtalen	296,3	328,6	347,7
Andre kostnader utenfor avtalen	6,4	6,4	6,6
<i>Sum utbetalinger</i>	<i>834,2</i>	<i>873,0</i>	<i>918,2</i>
<i>Resultat</i>	<i>-34,6</i>	<i>-255,7</i>	<i>-210,2</i>
<i>Herav Resultat innenfor avtale</i>	<i>-26,2</i>	<i>-224,9</i>	<i>-158,2</i>
<i>Resultat utenfor avtale</i>	<i>-8,4</i>	<i>-30,8</i>	<i>-52,0</i>
<i>Egenkapital LUF pr. 31.12</i>	<i>2386,2</i>	<i>2130,4</i>	<i>1920,2</i>
Innestående i Norges Bank	883,4	710,9	605,0
Utestående investeringslån	1504,0	1419,5	1315,2
Kortsiktig gjeld	1,3	0,0	0,0
Utestående investeringslån	1570,5	1504,0	1419,5
Avdrag på lån	-104,5	-99,5	-109,3
Utbetaling nye lån	38,0	15,0	5,0
UB investeringslån	1504,0	1419,5	1315,2
Bevilgning inkl. rentestøtte	799,6	617,3	708,0
Netto tilførsel av kapital ifm investeringslån (avdrag – nye lån)	66,5	84,5	104,3
<i>Disponibel likviditet</i>	<i>866,1</i>	<i>701,8</i>	<i>812,3</i>
Utbetalinger	834,2	873,0	918,2
<i>Endring i likviditet</i>	<i>31,9</i>	<i>-171,2</i>	<i>-105,9</i>

1 Bevilgningen utenfor jordbruksavtalen i 2005 er basert på Stortingets behandling av St.prp. nr. 1 (2004–2005)

føres som en del av finansieringen av de ordninger som ligger på jordbruksavtalen. Renteinntektene fordeles forholdsvis mellom kap. 1150 og 1149.

Det bevilges 326 mill. kroner til fylkesvise bygdeutviklingsmidler, herav 85 mill. kroner til et eget

investeringsprogram for omstilling og modernisering innen melke- og storfesektoren.

Utlånsrammen for rentestøtte er 700 mill. kroner for 2006. Nivået på rentestøtten blir fastsatt årlig for alle lån som er inne i rentestøtteordning

Tabell 7.2 Oversikt over innvilgningsramme for LUF 2004, 2005, og 2006, innenfor og utenfor jordbruksavtalen¹.

Ordninger	2004	2005	2006
Kompetansetiltak (KIL)	6,0	6,0	6,0
Kvalitetssystemer i landbruket (KSL)	20,0	20,0	20,0
Fylkesvise bygdeutviklingsmidler	286,0	241,0	241,0
Melke- og storfeprogram		85,0	85,0
Spesielle miljøtiltak, (informasjons- og utviklingsarbeid fom 2005) ²	135,2	13,5	12,0
SMIL		115,0	130,0
Organisert beitebruk	14,6	8,6	
Utviklingstiltak innen økologisk landbruk ³	38,0	38,0	38,0
Nedskrivning økologisk korn		3,0	
Utviklingsprogram for geiteholdet ⁴		10,0	11,0
Kadaverhåndtering ⁵	2,0	5,0	0,0
Avsetningstiltak honning	1,5		
Diverse prosjekter ⁶		3,0	6,0
Eliteplantaneanlegg Ervik, Rå	0,5		
Sum innenfor jordbruksavtalen	503,8	548,1	549,0
Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)	2,0	2,0	
Verdiskapingsprogram for matproduksjon	95,0	114,6	
Konkurransestrategier for norsk mat	23,5		
Sentrale bygdeutviklingsmidler	36,0	38,0	
Skogbruk	112,0	133,0	
Bioenergi	18,0	23,0	
Oppfølging av Landbruk Pluss	7,0		
Mat, skole, helse		5,0	
Sum utenfor jordbruksavtalen	293,5	315,6	
Sum LUF, ekskl. rentestøtte	797,3	863,7	

1 Bevilgningen utenfor jordbruksavtalen i 2005 er basert på Stortingets behandling av St.prp. nr. 1 (2003–2004).

2 Spesielle miljøtiltak omfattet i 2004 Informasjons- og utviklingstiltak, Genressursarbeid, Norsk landbruksmuseum, Bevaringsverdige storferaser og Spesielle miljøtiltak (kommunene). Flere av disse postene ble flyttet ut av LUF f.o.m. 2005, jf. St.prp. nr. 66 (2003–2004).

3 For 2006 er det avsatt 0,5 mill. kroner til Rørosmeieriet finansiert over utviklingstiltak innen økologisk jordbruk.

4 8 mill. kroner til prosjekt «Friskere geiter» og 3 mill. kroner til utviklingsprogrammet.

5 Tilskudd til kjøtt og kadaverhåndtering er i St.prp. nr. 1 for 2005 overført til LUF med 5 mill. kroner. Denne bevilgningen tilbakeføres til underpost 70.11 for 2006 og forvaltes av Statens landbruksforvaltning.

6 3 mill. kroner i 2005 til elektronisk overvåkning av husdyr. I 2006 avsettes 2 mill. kroner til tiltak mot beiteskader gås, 2 mill. kroner til setersatsing og 2 mill. kroner til elektronisk overvåkning av husdyr.

gen. Rentestøtten settes til 50 pst. av *Risikofri rente 3 år stat* (ST4X) for foregående år. Rentestøtten kan ikke overstige 5 pst. For øvrig opprettholdes dagens ordninger for de fylkesvise midlene, og systemendringen som ble innført i 2005 videreføres. Regionale strategier for næringsutvikling ligger til grunn for fordelingen av økonomiske virke-

midler i fylkene. Strategiene utarbeides og justeres i samarbeid mellom fylkesmannen (FM), fylkeskommunen (FK), Innovasjon Norge regionalt, næringsorganisasjonene og kommunene. Fylkesmannen har hovedansvaret for utformingen, jf. regionale miljøprogram. Innovasjon Norge regionalt har ansvaret for behandling av bedriftstiltak.

Partene er enige om at det er viktig med gode og fleksible finansieringsordninger rettet mot landbruket, også i distriktene. Med bakgrunn i jordbrukets krav, ble partene enige om at det etableres en risikolåneordning, samt et rentestøttefond, for å finansiere prosjekter i og i tilknytning til primærproduksjon i landbruket. Ordningen vil bli administrert av Innovasjon Norge. Midler til taps- og rentestøttefond kan finansieres løpende fra de fylkesvise BU-midlene.

Budsjettmessig oppfølging og konkretisering av regelverk fastsettes i forbindelse med statsbudsjettet for 2006, etter drøfting med avtalepartene. Partene vil løpende vurdere erfaringene med ordningen.

7.5 Næringsutvikling

7.5.1 Tiltak innenfor jordbruksavtalen

Kompetanseprogrammet i landbruket (KIL)

Kompetanseprogrammet i landbruket (KIL) videreføres i sin nåværende form med en bevilgning på 6 mill. kroner for 2006.

Kvalitetsikring i landbruket (KSL) og Godt Norsk

Forbrukertillit er avgjørende for å sikre markedsandeler for norsk mat i en stadig tøffere konkurranse med utenlandske produkter. Da KSL og Godt Norsk ble etablert på midten av 90-tallet skulle kvalitetsordningen og merkene sammen sikre forbrukertillit til norsk mat.

Det offentlige og merkebrukerne har i løpet av de siste ti årene investert store beløp i å bygge opp Godt Norsk som en generisk merkeordning som fremhever norsk opprinnelse. KSL har derimot ikke blitt tilstrekkelig kommunisert til forbrukerne. Det er behov for et helhetlig kvalitetssikringssystem for norsk matproduksjon som, i tillegg til å være et viktig arbeidsverktøy for næringsaktørene, synliggjør og markedsfører kvalitet og miljøkvalitet på produktene fra produsent frem til forbruker. Det vil også være hensiktsmessig å se kvalitetssikringssystemene i sammenheng med kompetansehevede tiltak og kompetansekrav i dyrehold og på andre områder.

På bakgrunn av overnevnte nedsettes det en arbeidsgruppe som får i oppgave å vurdere alle sider ved en samordning av KSL og Godt Norsk. Det vurderes samtidig om kvalitetssikringssystemene skal ses i sammenheng med kompetansehevede tiltak og kompetansekrav. Arbeidsgruppen settes sammen av representanter for avtalepartene i jordbruksoppgjøret og de berørte institusjoner.

Rapport fra gruppen skal foreligge i god tid før jordbruksforhandlingene i 2006.

Fylkesvise bygdeutviklingsmidler

Det ble ved jordbruksforhandlingene i 2004 enighet om vesentlige endringer i forvaltningen av Bygdeutviklingsmidlene. Forskrift om midler til bygdeutvikling er gjort mer generell og har gitt større regionalt handlingsrom for å møte behov for regionale tilpasninger. Denne omleggingen vil medføre større regionale forskjeller. Den nye modellen er implementert, og 2005 brukes for å vinne erfaringer med denne. Det gjøres derfor ingen endringer i bygdeutviklingsmidlene i 2006, men en videreføring av den modellen det ble enighet om i forhandlingene i 2004. Rammene framgår av tabell 7.2. Det vil bli utarbeidet en ny modell for resultatrapportering som skal gjøre det mulig å se utviklingen i bruken av bygdeutviklingsmidlene i forhold til målene i politikken. Videre vil det bli utarbeidet en ny fordelingsnøkkel for de fylkesvise bygdeutviklingsmidlene som vil gjøres gjeldende fra og med 2006.

Ekstra satsing på næringsutvikling i forbindelse med setring

Partene er enige om at setring er en viktig del av vår kulturarv, og at det er en viktig del av vårt bilde av innlandet og fjellbygdene i Norge. Seterlandsskapet er rikt på spesielle biologiske verdier, og har særegne opplevelseskvaliteter. I reiselivssammenheng vil setring ha stor betydning for landskapskvalitetene til viktige reisemål. I tillegg er setra og setringen en attraksjon i seg selv som reiselivet kan utvikle.

Landbruks- og matdepartementet vil derfor innarbeide satsing på næringsutvikling i forbindelse med setring i næringsutviklingsstrategien «Landbruk – mer enn landbruk» som skal gjennomgås og justeres i løpet av inneværende år. I dette ligger det også at setring gis vekt når fordelingen av BU-midler til fylkene finner sted.

I tillegg er partene enige om et geografisk og tidsavgrenset seterprosjekt som skal stimulere til økt næringsaktivitet i forbindelse med seterdrift/stølsdrift. Dette knytter seg til blant annet produktutvikling og turisme. Prosjektet vil omfatte fylkene Hedmark, Oppland og Møre og Romsdal.

Mandatet for prosjektet utarbeides av Landbruks- og matdepartementet etter samråd med avtalepartene. Partene er enige om å øremerke 10 mill. kroner over en fem-årsperiode. Prosjektet skal gi nyttige erfaringer både i forhold til prosess, produkt, markedspotensialet osv. Partene legger

derfor stor vekt på prosjektets overføringsverdi. Det er viktig at erfaringer fra prosjektet blir formidlet til øvrige setermiljøer i landet.

Elektronisk overvåking av husdyr

Partene er enige om å bidra med 5 mill. kroner over Jordbruksavtalen til fremme av systemer for elektronisk sporing og overvåking av husdyr. Midlene finansieres over post 50.11 med 3 mill. kroner for 2005 og 2 mill. kroner for 2006. Nærmere retningslinjer for bruk av midlene, og organisering, utarbeides av avtalepartene.

Tiltak for å redusere beiteskader av gjess

Det avsettes midler til skadeforebyggende og konfliktdempende tiltak for beiteskader forårsaket av trekkende gjess f.o.m. 2006. Dette finansieres med 2 mill. kroner over jordbruksavtalen til tilskudd for friarealer for gjess. Tilskuddet gis som et fast arealtilskudd, og ordningen forvaltes av fylkesmannen. Detaljene utarbeides i samråd med avtalepartene.

Innenfor rammen av budsjettet for 2006 tar Miljøverndepartementet sikte på å avsette 2 mill. kroner til tiltak vedr. forvaltning av artene, forebygging av skader og FoU-tiltak. Dette inkluderer bl.a. registrering og overvåking av bestandene, kartlegging av landingsmønster osv. som grunnlag for utpeking av egnede friområder. Ordningen forvaltes av fylkesmannen.

7.5.2 Øvrige tiltak

Landbruks- og matdepartementet mener det er viktig med et samspill mellom satsingen på bygde- og næringsutvikling innenfor og utenfor jordbruksavtalen. De økonomiske virkemidlene som ikke inngår i jordbruksavtalen må derfor sees i sammenheng med virkemidlene innenfor avtalen. Det vises i den sammenheng til den nasjonale strategien for næringsutvikling «Landbruk – mer enn landbruk».

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon (LUF)

Det er nødvendig å styrke konkurranseevnen og bedre lønnsomheten for primærprodusenten og resten av den landbruksbaserte verdikjeden. Landbruks- og matdepartementet vil drive en aktiv politikk for å fremme nyskaping og kommersialisering. Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon er en del av en samlet strategi for å legge til rette for produkt- og tjenesteproduksjon basert på landbruket sitt samlede ressursgrunnlag. Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon ble startet

opp i 2001. Programmet skal legge til rette for økt markedsbasert matproduksjon som omfatter hele verdikjeden, fra primærproduksjon fram til forbruker.

Programmet er ti-årig og det er derfor et kontinuerlig behov for å utvikle det med hensyn til nye utfordringer som matprodusenter står overfor. Strategier og satsingsområder i Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon vil bli koordinert med den nasjonale strategien for næringsutvikling. Det betyr blant annet økt fokus på differensiering, spesialprodukter, markedskompetanse og salgstilgang. Ved støtte til prosjekter skal det legges vekt på markedsforståelse og evne til langsiktig gjennomføring.

Sommeren 2005 vil Innovasjon Norge (IN) legge fram resultater fra programmet, en rapportering som i større grad synliggjør programmets måloppnåelse.

Tilskudd til markedsorientert produktutvikling vil ikke opprettholdes i sin opprinnelige form da SPIN AS er avviklet. Tilskuddsordningen vil bli innlemmet i Verdiskapingsprogrammet, og tilpasset INs forvaltningsmodell. Dette innebærer blant annet at distriktskontorene til IN behandler søknader og innvilger støtte til bedrifter.

IN har etablert et tettere samarbeid med Norges forskningsråd (NF) for sikre god koordinering mellom aktiviteter knyttet til Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon og Matprogrammet til NF.

Merkeordningene (LUF)

Tilskudd til Matmerk, herunder merkeordningene Godt Norsk, Spesialitet og Beskyttede betegnelser, inngår i Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon. Merkeordningen Beskyttede Betegnelser eies av Landbruks- og matdepartementet og forvaltes av Matmerk. Merkeordningene Godt Norsk og Spesialitet eies av Matmerk og finansieres delvis av Landbruks- og matdepartementet. Merkeordningen Beskyttede betegnelser er regulert i Forskrift for beskyttede betegnelser som trådte i kraft 05.07.2002. En viktig faktor for opprettelsen av den norske merkeordningen har vært de positive erfaringene EU-landene har med tilsvarende merkeordninger. Erfaringene derfra viser at opprinnelsesmerking som kombinerer kriterier for geografisk opprinnelse, tradisjon og særpreg, har ført til økt omsetning og økt lønnsomhet både hos primærprodusentene og næringsmiddelprodusentene. Det er stor interesse for ordningen blant produsenter, og mange produsenter har søkt, eller arbeider med søknad. Økologisk Tjukkmjølke fra

Røros ble lansert i februar 2004, Ringerikserter fikk Beskyttet opprinnelsesbetegnelse sommeren 2004, og det forventes at fem produkter oppnår beskyttelse i løpet av sommeren 2005.

På budsjettet for 2005 har Landbruks- og matdepartementet økt tilskuddet fra 11,5 mill. kroner i 2004 til 14 mill. kroner. Dette for å gi Matmerk en pådriverrolle i forhold til videreutvikling av merkeordningen og til å arbeide for kommersialisering av produkter med merkeordningen Beskyttede betegnelser eller Spesialitet.

Offentlige strategier (LUF)

Gjennom offentlige strategier satses det på profilerende og salgsfremmende tiltak for norsk mat nasjonalt og internasjonalt. Framover vil dette omfatte presentasjon av norsk mat og matbedrifter på Internationale Grüne Woche i Berlin, samarbeidsprosjektet med Utenriksdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet om mat som Norges-profilering ved statsbesøk ute og hjemme og ved eksportfremmende tiltak. Det gis videre delfinansiering til et samarbeidsprosjekt med RBL om reiseliv som salgskanal for lokal mat (pilot Oppland) og til et samarbeidsprosjekt med DNT om lokal mat på Turistforeningens hytter. Midlene brukes videre til samarbeidet med Norges Kokkemesteres Landsforening og Norsk Kulturråd om stipend til Unge kokker. Videre skal det være en profilering av mat og matkultur som grunnlag for ny næringsutvikling ved Den norske matfestivalen i Ålesund i samarbeid med stiftelsen Ungt Entreprenørskap. Barn og barnehager vil fortsatt være en målgruppe for profileringsaktiviteter, men hovedfokus vil mer ligge på en videreutvikling av samarbeidet med Ungt Entreprenørskap og en utvidelse fra 14 fylker til å omfatte alle fylker. Her er det etablering av ungdomsbedrifter i regi av videregående skoler og kåring av årets beste ungdomsbedrift på matområdet som er hovedaktivitetene.

Sentrale BU-midler (LUF)

Ordningen med sentrale BU-midler utgjør 38 mill. kroner for 2005 og fordeler seg på tiltak innen reiseliv, utmark, forskning og andre prosjekter.

Bioenergi (LUF)

Landbruks- og matdepartementets satsing på bioenergi er videreført gjennom en betydelig økning i bevilgningen til bioenergiprogrammet. Av budsjettet på 23 mill. kroner for 2005, er 5 mill. kroner øremerket til prosjekter vedr. flytende drivstoff med

basis i råstoff fra landbruket. Prosjekter i innlandsregionene på Østlandet vil bli gitt prioritet. Når det gjelder bioenergi til stasjonær varme, er det de første månedene i 2005 registrert både en økning i antall søknader og dernest en dreining i søknadene fra forprosjekter og konsulenthjelp til søknader om investeringsstøtte til varmeanlegg. Det betyr at satsingen begynner å gi konkrete resultater i form av arbeidsplasser i landbruket og varmeproduksjon i form av kilowatt.

7.6 Miljøvirkemidler

7.6.1 Nasjonalt miljøprogram

Nasjonalt miljøprogram ble vedtatt i 2004. I det nasjonale miljøprogrammet ble det lagt opp til at det skulle arbeides videre med en regionalisering av miljøkravene knyttet til areal- og kulturlandskapstilskuddet. I ettertid har en erfart at innføringen av tilskuddsordningene under regionale miljøprogram er tidkrevende, og at fylkesmannen må bruke ressurser på at disse ordningene blir godt kjent og at forvaltningen av dem går godt. Regionalisering av miljøkravene knyttet til areal- og kulturlandskapstilskudd vil derfor bli utsatt. Spørsmålet vil bli vurdert nærmere parallelt med erfaringene en får med de regionale miljøprogrammene.

Ett av hovedbudskapene i St.meld. nr. 16 (2004–2005) «Leve med Kulturminner», er å legge til rette for økt verdiskaping med utgangspunkt i kulturminner og kulturlandskap. Det er foreslått å lage et eget verdiskapingsprogram for å fremme dette formålet. En god kobling mellom landbrukets virkemidler og kulturminneforvaltningens virkemidler på dette feltet vil kunne bidra til en bærekraftig lokalsamfunnsutvikling og styrke næringsgrunnlaget.

Det arbeides med å utvikle felles rammer for et resultatoppfølgingssystem basert på bruk av eksisterende overvåkningssystemer og dataregistre. Dette arbeidet skjer i samarbeid med miljødirektoratene og aktuelle fagmiljø innen kart og geodata. Resultatoppfølgingssystemet vil etter hvert gå inn som en del av det nasjonale miljøprogrammet, og det vil gi bedre grunnlag for vurderinger av virkningen av de ulike virkemidlene på miljøområdet.

7.6.2 Regionale miljøprogram

I jordbruksoppgjøret 2003 (St.prp. nr. 70 (2002–2003)) ble det bestemt å opprette regionale miljøprogram. I årets oppgjør ble partene enige om at ordningene på underpost 74.18 i det nasjonale miljøprogrammet skulle avvikles i tråd med avtalen fra

2003, og at midlene overføres til regionale miljøprogram (underpost 74.19). Dette gjelder Tilskudd til før i fjellet, Tilskudd til brattlendte bruk, Tilskudd til seterdrift og Tilskudd til endret jordarbeiding. I tillegg kommer driftstilskudd organisert beitebruk som også opphører som egen ordning og blir overført regionale miljøprogram.

Samlet ramme for de regionale programmene blir 340 mill. kroner for søknadsåret 2005 med utbetaling i 2006. Dette er 10 mill. kroner mindre enn avtalen fra 2003. Endringen kommer av at et par ordninger blir holdt utenfor miljøprogrammet på grunn av forvaltningmessige årsaker.

Alle fylkene har sine regionale miljøprogram klare. De regionale miljøprogrammene kan likevel prioritere tiltak på en del nye områder framover, jf. omtale av produsentretta støtte til bevaringsverdige husdyraser, kap. 7.12.1.

Finansieringsmodell

Rammene for de sentrale ordningene (underpost 74.18) som opphører utgjør 173,9 mill. kroner. I tillegg kommer 8,6 mill. kroner fra tilskuddsdelen på Organisert beitebruk over LUF, samt bevilgningen

Tabell 7.3 Fylkesvis fordeling av midler til miljøprogram for 2005, for utbetaling i 2006.

	Mill. kr	Anslag kr pr. dekar
Østfold	29,7	40
Oslo/Akershus	40,0	53
Hedmark	38,2	38
Oppland	46,5	49
Buskerud	19,6	40
Vestfold	13,7	33
Telemark	9,8	41
Aust-Agder	2,7	25
Vest-Agder	4,4	25
Rogaland	19,4	24
Hordaland	16,3	46
Sogn og Fjordane	21,1	52
Møre og Romsdal	13,5	24
Sør-Trøndelag	19,8	28
Nord-Trøndelag	23,0	27
Nordland	12,9	24
Troms	7,1	29
Finnmark	2,1	24
Sum	340,0	36

på 56,1 mill. kroner over underpost 74.19 til prøvefylkene Hordaland og Hedmark. Til sammen utgjør dette 238,6 mill. kroner.

For å komme opp i en samlet ramme på 340 mill. kroner er det for 2006 et ytterligere finansieringsbehov tilsvarende 101,4 mill. kroner. Dette er fulgt opp gjennom den samlede fordeling av rammen, jf. kap 8 og fordelingsskjemaet vedlagt sluttprotokollen.

Fordeelingen av midlene mellom fylkene gjøres i samsvar med det forslag partene var enige om i jordbruksoppgjøret 2003, jf. tabell 7.3.

7.6.3 Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler

Landbruks- og matdepartementet vedtok handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler (2004–2008) 16. februar 2004.

Det er nedsatt er arbeidsgruppe for oppfølging av handlingsplanen hvor avtalepartene deltar. Arbeidsgruppa foreslår 12,5 mill. kroner for 2006 til underpost 77.15. I tillegg anbefaler arbeidsgruppa at det avsettes 3 mill. kroner til forskning på dette området over underpost 77.13. Arbeidsgruppens forslag om reduksjon i rammen i forhold til 2005 på 1,5 mill. kroner, skyldes bortfall av ordningen med tilskudd til funksjonstesting fra og med 2006 og at arbeidsgruppen mener at øvrig behov for midler til tiltak vedrørende funksjonstesting bør kunne belastes brukerne av tjenestene og Mattilsynets budsjett.

Partene er enige om å følge arbeidsgruppas forslag og avsetter 15,5 mill. kroner til oppfølging av handlingsplanen. Av dette skal det avsettes midler til veiledning i biologisk bekjempelse i veksthus og 3 mill. kroner til forskning.

7.6.4 Andre sentrale miljøvirkemiddel

Informasjons- og utviklingstiltak er en samlepost for flere tiltak. Av posten på 13,5 mill. kroner i 2005 går 8,5 mill. kroner til fylkene og 5,0 mill. kroner forvaltes sentralt av Statens landbruksforvaltning. Det er fortsatt behov for informasjonsarbeid på miljøområdet knyttet til ordningene under de kommunale midlene og de regionale miljøprogrammene. Det avsettes 12 mill. kroner til denne ordningen for 2006.

Ordnningen spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL) forvaltes fra 2004 av kommunene. Det rapporteres om stor interesse for ordningen, og at arbeidet i kommunene er med å øke interessen for miljøverdiene i jordbruket lokalt.

Partene er enige om ordningens viktighet i forhold til tiltak relatert til bevaring av det biologiske

Tabell 7.4 Oversikt over andre miljøtiltak. Mill. kroner.

Ordning	2005	2006
Informasjons- og utviklingstiltak (post 50 LUF)	13,5	12,0
Bevaringsverdige storferaser (post 74.14)	2,0	2,0
Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap (kommunale midler, post 50 LUF)	115,0	130,0
Sum	130,5	144,0

mangfoldet og landskapsmessige kvalitetene i kulturlandskapet og til bevaring av verneverdige bygninger i landbruket. Det er videre viktig at investeringsmidlene til organisert beitebruk under SMIL-ordningen i størst mulig grad ses i sammenheng med øvrige virkemidler.

Partene er enige om å øke bevilgningen fra 115 mill. kroner i 2005 til 130 mill. kroner for 2005.

7.7 Økologisk landbruk

Andelene av den økologiske kjøtt- og melkeproduksjonen som kommer ut til forbrukerne som økologisk merket vare er fortsatt alt for lav. Trolig er den langsomme utviklingen i markedet en viktig del av forklaringen på at omleggingstakten er noe lavere enn ønsket. Det anses fremdeles som viktig med langsiktig og stabil satsing innenfor målperioden. Det er videre nødvendig med en balansert innsats rettet både mot produksjon og marked. Den viktigste oppgaven i 2006 må likevel være å legge til rette for en bedre markedsutvikling både gjennom et omfattende utviklingsarbeid og gjennom organisert samarbeid med aktørene i bransjen. Det legges stor vekt på å øke markedsarbeidet rettet mot økologisk kjøtt.

Avsetningen til økologisk jordbruk videreføres med 125,7 mill. kroner, jf. tabell 7.5. I tillegg settes det av 3 mill. kroner i 2005, som et engangstiltak, til nedskrivning av overskuddet av økologisk korn. Det understrekes at produksjon av økologisk korn framover må styres av markedsaktørene gjennom kontraktdyrking og markedsrettet prising av det økologiske kornet.

Det legges noe mindre vekt på å stimulere til utvikling av økologisk produksjon, og mer vekt på å utvikle markedet i 2006.

7.7.1 Revidering av handlingsplanen

Rådet for økologisk landbruksproduksjon (RØ) vil i løpet av 2005 komme med forslag til revidert handlingsplan for økologisk landbruksproduksjon for perioden 2006–2009. Følgende strategier ligger

til grunn for arbeidet. (Strategiene er likeverdige og er ikke satt opp i prioritert rekkefølge):

- Stimulere markedet for økologiske produkter som grunnlag for økt produksjon.
- Stimulere til kvalitets- og produktutvikling, inklusiv primærproduksjon, av nasjonale basisvarer og regionalproduserte varer.
- Øke kunnskap om økologisk landbruk og økologiske produkter.
- Stimulere aktører i verdikjeden med vilje og forutsetninger til å utvikle rasjonell og lønnsom vareflyt.
- Identifisere og kartlegge samfunns-goder fra økologisk produksjon.

Partene støtter Rådet for økologisk landbruk sine forslag til strategier for handlingsplanperioden 2006–2009.

7.7.2 Omleggings-, areal- og husdyrtilskudd

Det legges vekt på stabilitet og langsiktighet i tilskuddsordningene rettet mot primærprodusentene. Bevilgningen holdes uendret.

7.7.3 Utviklingstiltak innen økologisk landbruk

Det avsettes 38 mill. kroner til utviklingstiltak. På sentralt nivå må arbeid med markedsutvikling være hovedprioritet også for 2006. Sammen med oppfølging av allerede igangsatte prosjekter vil det spesielt legges opp til en fortsatt satsing på ordningen med helkjedeavtaler.

Det er behov for målrettet generisk markedsinformasjon om økologisk produksjon. Opplysningskontorene anmodes om å utarbeide og gjennomføre dette.

Fylkesmennene har det siste året fått et vesentlig større ansvar både for miljøarbeid og for landbruksrelatert næringsutvikling. Denne omleggingen innebærer at fylkene har tilegnet seg større kompetanse på disse områdene, og har fått en økt bevissthet knyttet til både strategi- og utviklingsarbeid. Fylkesmennene har også egne handlingspla-

Tabell 7.5 Bevilgning innen økologisk jordbruk for 2006, mill. kroner

Post	Ordning	Budsjett 2005	Budsjett 2006
74.20	Omleggingstilskudd og areal- og husdyrtilskudd	79,7	79,7
77.13	Forskning innen økologisk produksjon	8,0	8,0
50.11	Utviklingstiltak innen økologisk jordbruk	38,0	38,0
Sum		125,7 ¹	125,7

1 I tillegg avsettes 3,0 mill. kroner i 2005 til nedskrivning av økologisk kornoverskudd.

ner for utvikling av økologisk jordbruk. Partene er enige om å prioritere utviklingsmidler til fylkesmannen noe sterkere enn tidligere.

7.7.4 Forskning

Det er fortsatt behov for forskning knyttet til økologisk produksjon, bl.a. for å dokumentere det økologiske jordbrukets samfunnsmessige effekter. Norges forskningsråd deltar i et europeisk nettverk, CORE organic, som skal samordne pågående forskning (felles database), og også utlyse midler til internasjonale samarbeidsprosjekter innenfor økologisk landbruk. Forskningsmidler over jordbruksavtalen bør ses i sammenheng med denne satsingen. 8 mill. kroner av forskningsmidlene over jordbruksavtalen øremerkes forskning innen økologisk jordbruk

7.8 Korn, kraftfôr og mel

7.8.1 Markedssituasjonen

For avtaleåret 2004/2005 ble målprisene for fôrkorn redusert med 5 øre pr. kg og for matkorn med 8 øre pr. kg. Til og med mars 2005 (kornsesongen 2004/2005) viser rapportene til Statens landbruksforvaltning at produsentene har oppnådd en pris på matkorn og fôrkorn som ligger henholdsvis 8,42 øre pr. kg og 5,81 øre pr. kg lavere enn tilsvarende pris på samme tidspunkt i foregående kornsesong.

I de fleste årene fram til og med sesongen 2002/2003, har matmelbransjen benyttet all den norske mathveten. For kornsesongen 2003/2004 ble det et betydelig overskudd av matkorn, ca. 90 000 tonn, som ble nedskrevet til fôrhvete ved bruk av omsetningsavgiftsmidler. Også for inneværende kornsesong, 2004/2005, har det vært overskudd av matkorn, ca. 95 000 tonn. Av dette er ca. 60 000 tonn omdisponert til fôr, mens resten trolig vil bli overlagret til neste kornsesong.

7.8.2 Opplegget for kornsesongen 2005/2006

Avtalen innebærer en reduksjon i målprisene for fôrkorn med 2 øre pr. kg. Videre reduseres satsen for prisnedskrivning korn med 2 øre pr. kg. Det er ut fra dette regnet med en uendret råstoffpris på fôrkorn til kraftfôr. Målprisen for oljevekster holdes uforandret.

Under henvisning til markedssituasjonen for norsk matkorn, reduseres prisen på matkorn med 7 øre pr. kg. Lavere priser på matkorn vil være viktig for å styrke konkurransekraften til den melbaserte næringsmiddelindustrien. Det har vært overskudd av mathvete de to siste kornsesongene. Det er fortsatt god økonomi å dyrke matkorn i forhold til fôrkorn. Samtidig har Norge større prisforskjell på matkorn og fôrkorn enn verden omkring. Regjeringen mener prisforskjellen mellom matkorn og fôrkorn bør reduseres over noen år.

I årets avtale er det foretatt en 5 øre større prisreduksjon på mathvete enn på fôrkorn. Dette vil også bidra til å redusere kostnadene ved omdisponering av et eventuelt overskudd av mathvete til fôrhvete, og legge til rette for større omsetning av norsk matkorn. Sammen med et forutsigbart matkorntilskudd, jf. kap. 7.8.3, legger dette et grunnlag for å sikre konkurransekraften til den melbaserte næringsmiddelindustrien og for å øke utnyttelsen av norsk matkorn. Det forutsettes at Statens landbruksforvaltning følger opp med prisovervåking i hele verdikjeden for å bidra til at prisendringen kommer fram i hele verdikjeden.

Det gis pristillegg (termintillegg) for korn som skal dekke lagringskostnadene for produsent. I henhold til jordbruksavtalen beregner og fastsetter Statens landbruksforvaltning termintillegget som markedsregulator skal utbetale til produsent. Statens landbruksforvaltning tar hensyn til termintillegg når den norske engrosprisen beregnes ved administrering av tollsatser for import av korn og andre karbohydratråvarer til kraftfôr. Ut fra hensynet til å forenkle virkemiddelbruken og ut fra mar-

kedsmessige hensyn, er termintillegget gjennom årets avtale avvirket som et offentlig fastsatt tillegg. Det blir fra og med kornsesongen 2005/2006 opp til markedsregulator å fastsette en markedsmessig riktig priskurve gjennom sesongen. Som en teknisk tilpasning justeres målprisene tilsvarende gjennomsnittsverdien av termintillegget på henholdsvis matkorn og fôrkorn.

Forbruket av proteinråvarer til kraftfôr har økt kraftig de siste årene, og mer enn ønskelig og nødvendig. Avtalen innebærer at målprisen for proteinvarer i kraftfôr ikke endres, men at beregningsmetoden for prisutjevningsbeløp på proteinråvarer justeres av Statens landbruksforvaltning på en slik måte at den også tar hensyn til energidelen i proteinråvarer.

7.8.3 Matkorntilskuddet

Ved de to foregående års jordbruksoppgjør, og også i årets oppgjør, har det blitt satt spesielt søkelys på konkurransesituasjonen for den melbaserte næringsmiddelindustrien. I denne sammenheng har det bl.a. vært viktig å få undersøkt om prisreduksjonene til produsent har blitt brakt videre i verdikjeden. Statens landbruksforvaltning har ansvaret for foreta prisovervåkning i hele verdikjeden for korn/matmel. Prisbildet er sammensatt og krevende å undersøke, men i følge undersøkelsene Statens landbruksforvaltning har foretatt, ser det ut til at reduksjonen i matkornpris i foregående jordbruksoppgjør er videreført inn på mølle. Dette har imidlertid ikke gitt den ønskede reduksjon i melpris. Dette har bl.a. sammenheng med at matkorntilskuddet har blitt redusert de siste årene, fra 433 kroner pr. tonn i 2002 til 182 kroner pr. tonn i 2005.

Matkorntilskuddet, som med virkning fra 2004 ble flyttet ut av jordbruksavtalen, er en teknisk tilbakeføring av tollinntektene fratrukket kostnadene med prisnedskrivning av norsk matkorn. Årets avtale innebærer at matkorntilskuddet fra og med 2006 omgjøres til et fast tilskudd over jordbruksavtalen, framkøbet tollinntektene. Dette vil bidra til å sikre at den avtalte reduksjonen i matkornpris får effekter videre utover i verdikjeden og øke forutsigbarheten til den melbaserte næringsmiddelindustrien. Landbruks- og matdepartementet vil komme tilbake til de budsjettekniske konsekvensene av denne omleggingen i St.prp. nr. 1 (2005–2006).

7.9 Virkemiddelbruken i melkesektoren

7.9.1 Kvoteordningen for melk

Budsjettnemnda for jordbruket har prognosert meierileveransen i 2005 til 1 520 mill. liter kumelk og 19,9 mill. liter geitmelk. I tillegg er det prognosert med en produksjon til lokal foredling på henholdsvis 0,3 mill. liter kumelk og 0,9 mill. liter geitmelk.

Kumelkkvotene har vært uendret i 2004 og 2005, og er altså på samme nivå som i 2003. Geitmelkkvotene ble derimot økt med 2 pst. i 2004 i forhold til 2003, mens de er uendret for 2005.

I jordbruksavtalen 2005 ble det foretatt en harmoniseringen i rammevilkårene for samdrifter og enkeltpersonsforetak i melkeproduksjonen. Som et ytterligere ledd i harmoniseringen av rammevilkårene for disse driftsformene, er partene enige om å heve taket for beregnet kvote etter kvotekjøp fra 375 00 liter til 400 000 liter for enkeltpersonsforetak med kumelkproduksjon. Videre heves taket fra 187 500 liter til 200 00 liter for enkeltpersonsforetak med geitmelkproduksjon.

Ved etablering av samdrift er det i dag krav om sammenhengende melkeleveranse i 24 måneder før etablering. Det er ønskelig å øke fleksibiliteten i kvoteordningen. Partene er derfor enige om å åpne for at foretak som har hatt sammenhengende leveranse i 24 måneder, kan en ha et opphold i melkeproduksjonen på inntil 12 måneder før etablering av samdrift.

Når det gjelder avstandsgrensen for landbruks-eiendommene som inngår i en samdrift og samdriftens driftssenter på 12 km, er partene enige om å heve den til 17 km. På denne måten gis det større muligheter med hensyn til valg av samarbeidspartner for de som ønsker å inngå samdrift.

I utredningen fra den partssammensatte arbeidsgruppen om aktivitetskrav for medlemmer av samdrifter i melkeproduksjonen heter det at: «Ut fra en samlet vurdering av de hensyn som lå til grunn for aktivitetskravet, manglende kontrollerbarhet og senere endringer i forutsetningen, anbefaler arbeidsgruppa ikke at et aktivitetskrav reetableres.» Partene sluttet seg til denne konklusjonen.

7.9.2 Harmonisering mellom foretakstyper

Som et ledd i harmoniseringen mellom foretakstyper i jordbruksavtalen 2004, mottar samdrifter etablert etter 01.07.2004 ikke ekstra driftstilskudd. Samtidig ble det ekstra driftstilskuddet redusert for samdrifter etablert før 01.07.2004. Partene er

enige om å videreføre denne nedtrappingen i ekstra driftstilskudd for samdrifter.

Det vises for øvrig til harmonisering av kvotetak for enkeltpersonforetak i forhold til kvotetak for samdriftsforetak, jf. kap 7.9.1.

7.9.3 Prisutjevningsordningen for melk

Statens landbruksforvaltning har hatt på høring forslag til satser i prisutjevningsordningen for melk for kommende avtaleperiode. Satsene fastsettes av Statens landbruksforvaltning etter ordinære forvaltningsmessige prosedyrer, men avtalepartene i jordbruksoppjøret kan gi føringer. Det er enighet om at avgifter og tilskudd for de ulike grupper av meierivarer som skal fastsettes fra 01.07.2005, baseres på forslaget fra Statens landbruksforvaltning, og at økningen i målpris på 3 øre pr. liter dermed fordeles likt i forhold til de ulike gruppene. Over underpost 70.12 Tilskudd til råvareprisordningen, er det avsatt midler som kompenserer konkurranseutsatt bearbeidende industri for målprisøkningen på melk.

Konkurransemessig oppfølging

Markedsordningen for melk ble reformert fra 01.01.2004. Dette skjedde ved at det bl.a. ble fastsatt en og samme målpris for melk uavhengig av melkens anvendelse. Det ble innført et administrativt og regnskapsmessig skille i Tine BA som etablerte Tine Råvare. Tine Råvare skal sikre at alle aktører som kjøper melk til videre foredling, både Tines egen industri og andre, skal få tilgang til denne råvaren på åpne og like vilkår, her under lik pris. At dette skillet faktisk fungerer etter hensikten blir overvåket av Statens landbruksforvaltning og med utgangspunkt i et eget avtaleverk mellom Statens landbruksforvaltning og Tine BA. Videre ble systemet for fastsetting av satser i prisutjevningsordningen, som tidligere var variable over relativt korte perioder, endret slik at avgifter og tilskudd for de ulike grupper av meierivarer ble faste størrelser som etter forutsetningen skulle gjelde for hele avtaleåret. Etterkontrollen og etterregningen i forhold til disse satsene i prisutjevningsordningen har likevel blitt videreført til og med 2005.

Fra 01.01.2006 vil Konkurransetilsynet overvåke meierisektoren ut fra konkurranselovens bestemmelser, om nødvendig med etterkontroll. I løpet av 2006 skal det også gjennomføres evalueringer både av om de gjennomførte utvidelser av markedsregulators forsyningsplikt for melk har gitt en positiv konkurransemessig effekt, og av at

det etablerte skillet mellom råvaredelen og industridelen i Tine BA fungerer slik som forutsatt.

Som et ytterligere konkurransepolitisk virkemiddel, innføres det fra 01.01.2006 et normert egenkapitalavkastningskrav i Tines videreførelse av meierivarer. Kapitalavkastningskravet fastsettes på alle produktkategorier. Kravet fastsettes i egen forskrift av landbruksmyndighetene. Nærmere bestemmelser om prinsipper for beregning og nivå på kapitalavkastningskravet, samt oppfølging ovenfor TINE fastsettes av Landbruks- og matdepartementet.

Avkastningskravet er formelt forankret i den nå inngåtte jordbruksavtalens prisbestemmelser for melk. Dersom Tine Industri ikke oppfyller det fastsatte kapitalavkastningskravet, kan Statens landbruksforvaltning sette ned styringsprisen på melk i avtaleåret, eller avtalepartene redusere styringsprisen for kommende avtaleår, tilsvarende mindrettaket av kapitalavkastning. Sanksjonen ved en lavere kapitalavkastning enn forutsatt i Tines industri vil altså være redusert pris for melk som råvare, som i neste omgang vil kunne gi rom for en avkastning på kapital slik som forutsatt.

Fra og med 2005 er tilskudd til Rørosmeieriet finansiert over tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk jordbruk (post 50.11 Tilskudd til LUF). For 2005 er det bevilget 1 mill. kroner til dette tiltaket. For 2006 avsettes 0,5 mill. kroner til dette tiltaket. Som tidligere forutsatt vil støtten til Rørosmeieriet bli avvirket f.o.m. 2007.

7.10 Kjøtt

7.10.1 Markedsregulering for fjørfekjøtt

Markedsreguleringssystemene er en grunnleggende del av virkemidlene i jordbrukspolitikken, bl.a. for å bidra til stabile priser og markedstilgang for større og mindre produsenter geografisk spredt over hele landet. I protokollen fra forhandlingene er partene enige om at markedsreguleringssystemene for sektorene storfe, sau, svin, melk og korn er avgjørende for gjennomføringen av landbrukspolitikken, og at markedsordningen for egg videreføres.

For kyllingproduksjon er det et relativt begrenset antall produsenter som har et dyretall av større omfang. I januar 2005 var det 500 produsenter med slaktekylling. Produksjonen har en kort produksjonssyklus, normalt kun 4–5 uker, som gjør det mulig å foreta produksjonsplanlegging ut fra en tilpasning til det innenlandske forbruket.

Det er en relativt begrenset grad av salg av kylling fra markedsregulator, Prior Norge, til uavhen-

gige aktører. Markedet er i stor grad delt slik at den enkelte aktør tar et ansvar i forhold til sine leverandører og kunder. De ulike ledd i produksjonen av fjørfekjøtt er i stor grad styrt gjennom en vertikalt integrert drift. Samlet tilbud av norsk kylling til forbruker reguleres dermed i dag i stor grad gjennom produksjonsstyring.

Det er ikke adgang til reguleringseksport. Det viktigste avsetningstiltaket er innfrysing av kjøtt på reguleringslager. Forbrukerne har i dag vesentlig større preferanser for fersk vare enn hva som gjaldt når reguleringssystemet ble etablert. Dette innebærer at markedsreguleringssystemet for fjørfekjøtt i begrenset grad kan håndtere større markedsoverskudd, samt at det er blitt mer problematisk å få avsetning for frossen reguleringsvare. Muligheten for iverksetting av effektive regulerings tiltak er derfor mindre for kylling jamført med andre produksjoner med markedsreguleringssystemer.

Med grunnlag i de overnevnte forhold tas derfor fjørfekjøtt ut av markedsreguleringssystemet når det gjelder avsetningstiltak. Dette innebærer at Priors rolle som markedsregulator avvikles sammen med målpris og regulerende tiltak på tilbudssiden, mens fellesfinansierte faglige tiltak og opplysningsvirksomhet opprettholdes. Målprisen erstattes med en referansepris, som fastsettes av avtalepartene, som grunnlag for den videre administrering av tollvernet. Avviklingen av markedsreguleringen med mottaks- og forsyningsplikt gjennomføres fra 01.01.2007 for å gi aktørene tilstrekkelig tid til gjennomføringen.

Representantvaren for fjørfeslakt knyttet til målprissystemet har vært fersk kylling 750–1.000 gram. Dekningsgraden i markedet for kylling av denne kvaliteten var kun 40,7 pst. i 2004. Fordi det er viktig at representantvaren har en dominerende markedsandel for sin produktsektor, endres representantvaren for fjørfekjøtt til fersk kylling 900–1.200 gram, som hadde en markedsandel på 72,7 pst. i 2004. Det gjennomføres en teknisk justering av referanseprisen for kylling knyttet til omleggingen av representantvaren.

7.10.2 Målprisgrunnlag kjøtt

Prisgrunnlaget for engrosprisnoteringer for hele slakt av storfe-, sau- og svinekjøtt er knyttet til Gilde Norsk Kjøtt's anlegg i overskuddsområder. Fra 01.01.2007 vil tre delordninger innen frakttilskuddene for kjøtt bli avvirket. Det vil kun gjenstå en ordning med tilskudd til innfrakt av slakt fra produsent til slakteri. Med omleggingen vil inndelin-

gen i over- og underskuddsområder for slakt falle bort, fordi den er knyttet til mellomfraktordningene. Noteringsgrunnlaget endres derfor til å omfatte enkelte utvalgte anlegg av Norsk Kjøtt's slakterier.

7.11 Frukt, grønt og potet

Kollektiv dekning av omsetningsavgift for frukt, grønt og potet

Ved jordbruksoppgjøret i 2004 ble det lagt til grunn at det skulle foretas en vurdering av andre mulige finansieringskilder enn jordbruksavtalen til dette arbeidet. På bakgrunn av de vurderinger som er foretatt, er det ikke hensiktsmessig å endre finansieringskilden for disse tiltakene i 2006. Avsetningen til kollektiv dekning av omsetningsavgift for frukt, grønt og potet videreføres med 10 mill. kroner i 2006.

7.12 Produksjonstilskudd

7.12.1 Tilskudd husdyr

Bruk av husdyrregisteret i tilskuddsforvaltningen

Statens landbruksforvaltning har i samarbeid med Mattilsynet til årets jordbruksoppgjør framlagt rapporten «Vurdering av bruk av Husdyrregisteret – storfe som grunnlag for beregning av tilskudd». Rapporten viser at det må gjennomføres en rekke tiltak for å forbedre og sikre kvaliteten på datagrunnlaget i Husdyrregisteret for storfe før det kan nyttes i tilskuddsforvaltningen. Partene er enige om at det nå ikke er aktuelt å planlegge for bruk av Husdyrregisteret – storfe i tilskuddsforvaltningen.

Tilskudd til villsau/utegangersau

Det gis ikke i dag tilskudd husdyr for villsau/utegangersau. Driftsformen er viktig for å bevare kulturlandskapet i kystområdene. Lyngheiene er av UNESCO ført opp som en prioritert og truet landskapstype. Dette kulturlandskapet trenger vern gjennom aktiv bruk. Villsau/utegangersau er omfattet av forskrift om merking, registrering og rapportering av dyr (merkeforskriften). Det vil derfor være grunnlag for å identifisere alle individer av sauer også fra denne driftsformen. Ut fra den betydningen som villsau/utegangersau har for å bevare kulturlandskapet, åpnes det for at også sau fra denne driftsformen blir berettiget tilskudd husdyr. Driftsformen skal ikke gi grunnlag for beregning av tilskudd til avløsning ved ferie og fritid.

Tilskudd til bevaringsverdige husdyrraser

De bevaringsverdige, norske husdyrrasene utgjør i mange tilfeller svært få individer. Bevaringsarbeidet i gjenværende besetninger kan være avgjørende for rasenes eksistens, f.eks. er det bare igjen ca. 100 trøndersau over 1 år og 300 kystgeiter. Av hensyn til bevaring av også disse truede husdyrrasene er det viktig at de eksisterende besetningene kan få økonomisk støtte. Eksisterende tilskuddsordning for bevaringsverdige storferaser videreføres som en nasjonal ordning. I tillegg kan besetninger med bevaringsverdige husdyrraser, også ut over de storferaser som gis støtte over nasjonal ordning, støttes gjennom tilskuddsordningene over de regionale miljøprogrammene.

7.12.2 Areal- og kulturlandskapstilskudd

Beregning av arealtilskudd

I gjeldende jordbruksavtale heter det i pkt. 5.1:

«Alle foretak skal ha et driftssenter. Foretaket gis tilskudd etter den sone foretakets driftssenter er plassert i. For geografiske differensierte tilskuddsordninger stedfestes som hovedregel foretakets driftssenter ut fra driftsbygningens beliggenhet ...»

Bestemmelsene medfører at areal kan få en soneinnplassering som ikke reflekterer det geografiske området arealet ligger i, men lavere eller høyere, avhengig av om foretakets driftssenter er plassert i en høyere eller lavere sone. Et foretak som disponerer areal, enten egne eiendommer eller leid areal, i to tilskuddssoner, gis tilskudd etter hvilken sone driftssenteret er plassert i. Eksempelvis kan et foretak som har egne eller leide kornarealer i sone 1, gis tilskuddsats for sone 3 dersom foretaket har driftssenter i sone 3-område.

Det er nå avdekket flere tilfeller av denne type uønsket tilskuddstilpasning. For å bevare legitimiteten for de arealbaserte tilskuddsordningene er det viktig at tilskuddene gis ut fra den faktiske lokalisering av arealet. Det gjennomføres derfor en omlegging til tilskuddsberegning etter den sonen arealet faktisk ligger i, selv om dette vil medføre en viss økning i administrative kostnader for søkerne og forvaltningen.

Det vil kreve noe tid å legge om systemene for tilskuddsforvaltningen. Statens landbruksforvaltning justerer til søknadsomgangen august 2006 søknads- og beregningsrutinene slik at arealtilskudd beregnes ut fra den sonen arealet faktisk er lokalisert i. Som en midlertidig løsning for søk-

nadsomgangen august 2005 endres Jordbruksavtalens pkt. 5.1 slik at landbruksmyndighetene har mulighet til å fastsette driftssenterets plassering i de tilfeller der valg av driftssenter øker tilskuddsutbetalingen betydelig.

Tilskudd til «restarealer»

Landbruksmyndighet må som hovedregel legge til grunn at alt tilskuddsberettiget areal må høstes eller beites minst én gang i løpet av vekstsesongen. På arealet må det drives planteproduksjon med det som i Jordbruksavtalens pkt. 6.7.2 er fastsatt som tilskuddsberettigede vekster. Ulike typer restareal som etter dette ikke er berettiget areal- og kulturlandskapstilskudd etter nasjonal ordning, kan være tilskuddsberettiget i de regionale miljøprogram.

7.12.3 Digitale markslagskart

Avtalepartene har tidligere fastsatt at det i en femårsperiode skal avsettes 15 mill. kroner årlig til digital markslagskartlegging (DMK). Dette gjelder perioden 2002–2006. Ved utgangen av femårsperioden 2002–2006 skulle det etter planen være etablert nytt DMK for alt jordbruksareal.

Erfaringene har vist at det har tatt vesentlig lenger tid å etablere dette kartgrunnlaget enn først antatt. Erfaringene viser at det kan ta opptil 3 år å få etablert nytt kart fra tidspunkt for at behov meldes inn, planlegging starter, finansieringsgrunnlag sikres, avtaler inngås, flyfotografering skjer og til ferdig kartgrunnlag blir gjort tilgjengelig. NIJOS estimerte derfor at det kunne foreligge ferdig DMK for 6,1 mill. daa., som tilsvarer 59 pst. av jordbruksarealet, og digitale flybilder for 90 pst. av jordbruksarealet, ved utgangen av 2006 med de opprinnelige budsjettene.

For å ferdigstille etableringen av nye digitale markslagskart for alt jordbruksareal avsettes det 10 mill. kroner over 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd til DMK for 2006. I tillegg forlenges den særskilte tiltaksperioden for nytt DMK med tre år, slik at perioden omfatter 2002–2009. Det legges til grunn at det også for årene 2007–2009 avsettes 10 mill. kroner til DMK. Etter 2009 skal ikke kostnadene til å jourhold av kartgrunnlaget dekkes over Jordbruksavtalen.

Kostnadene til DMK over jordbruksavtalen utgjør litt over halvparten av kostnadene til å jourføre av DMK. I det endelige digitale kartet (gårdskart mm.) inngår DMK kun som ett av grunnkartene. Landbrukssektoren bidro i 2004 med ca. 15 pst. av totalkostnadene til flyfotografe-

ring og utarbeiding av kart av samlet bidrag fra de såkalte Geovekst-partene.

7.12.4 Andre forhold vedrørende produksjonstilskudd

Satsingen på IKT med ny internett-basert mulighet for søknad om tilskudd bidrar til en mer effektiv tilskuddsforvaltning. Blant annet på dette grunnlag har Statens landbruksforvaltning oppgitt at det er mulig å framskynde tidspunktet for utbetaling av tilskuddet med to uker. Dette gjennomføres med virkning fra og med søknadsomgangen i august 2005.

Vilkåret om at foretak som søker om produksjonstilskudd, må være registrert i Enhetsregisteret allerede på telledato for produksjonstilskuddet justeres. Praksis endres slik at vilkåret må være tilfredsstillt innen søknadsfristens utløp for tilskuddet.

7.13 Velferdsordningene

7.13.1 Samordning administrasjonstilskudd avløserlag og tilskudd til landbruksvikarvirksomhet

Ved jordbruksoppgjøret 2004 var partene enige om å gjennomføre en samordning av ordningene tilskudd til landbruksvikarvirksomhet og administrasjonstilskudd til avløserlag. Avsetningen til administrasjonstilskuddet er blitt gradvis redusert fra 30 mill. kroner i 1999 til 11 mill. kroner for 2005. Avløserlagenes driftskostnader kan dekkes gjennom økt grad av brukerfinansiering.

Formålet med landbruksvikartjenesten er å bidra til at kommunene ansetter landbruksvikarer for å bedre husdyr- og planteproducentenes tilgang på avløsere først og fremst ved akutte krisetjenester. Avsetningen av midler til ordningen er for 2005 på 13 mill. kroner. Tilskuddet utgjorde i 2003 ca. 15 pst. av kostnadene med ordningen. De resterende kostnadene blir dekket av kommunen og brukerne av ordningen.

Primærproduzentene må ha tilgang på arbeids hjelp ved akutte kriser. For å bidra til at kommunene kan opprettholde sin landbruksvikartjeneste, økes derfor nåværende tilskuddssats på 52.500 kroner pr. landbruksvikar med 50 prosent til 78.750 kroner. For å styrke landbruksvikarordningen avvikles administrasjonstilskuddet for avløserlag, og landbruksvikarordningen styrkes med 5,5 mill. kroner fra dette tilskuddet.

7.13.2 Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid

Ved jordbruksoppgjøret 2004 ble det vedtatt å avvikle muligheten for å få utbetalt forskudd på tilskuddet. 2006 vil være det første året hvor det bare blir betalt ut sluttoppgjør for det foregående året. På grunn av denne omleggingen skal det heretter fastsettes foreløpige satser for tilskudd til avløsning ved ferie og fritid. Dette med grunnlag i de samme prinsipper som gjelder for produksjonstilskuddene.

7.13.3 Tilskudd til avløsning ved sykdom m.v.

Det legges til grunn at Statens landbruksforvaltning vurderer forbedringer i informasjonsmateriale om tilskuddsordningen. Statens landbruksforvaltning gjennomgår sammen med landbruksforvaltningen rutinene for saksbehandlingen på området, med sikte på raskere utbetaling av tilskuddet.

7.13.4 Tidligpensjonsordningen for jordbrukere

Grensen for arbeidsinntekt ved siden av tidligpensjonsordningen uten å bli avkortet på 130 000 kroner økes til 150 000 kroner. Det innføres en valgfri ordning om at totalsummen av tidligpensjon for den yngste personen ved tobrukerpensjon, skal kunne deles på antall år fram til fylte 67 år.

7.14 Andre politikkområder

7.14.1 Erstatning for tap i pålagt oppholdsperiode

I fastsettelsen av ny forskrift om erstatning etter offentlige pålegg og restriksjoner i 2004, ble erstatning for tap i en pålagt oppholdsperiode i husdyrproduksjon satt som en engangsutbetaling for tapte produksjonstilskudd i en oppholdsperiode på inntil tre år. Erstatningen beregnes som et engangsbeløp tilsvarende 90 pst. av AK-tilskuddet, tilskudd husdyr og tilskudd til utmarksbeite. I utmåling av erstatningen tas det imidlertid ikke hensyn til at foretak som får pålegg og avbruddserstatning, likevel kan oppnå fullt AK-tilskudd dersom arealet utnyttes i tråd med forskriften, f.eks. gjennom salg av grovfôr eller beiteutleie.

For å unngå dobbel utbetaling av AK-tilskudd, er partene enige om at de som får erstatning for tapte produksjonstilskudd, ikke også kan motta

Tabell 7.6 Oversikt over underpost 77.11, mill. kroner.

Ordning	Vedtatt budsjett		
	2005	Prognose 2006	Forslag 2006
Tilskudd til utjevn. av seminkostnader storfe	24,2	24,2	24,2
Tilskudd til utjevn. seminkostnader svin	5,8	5,8	5,8
Veterinære reiser, nedskrivning	38,3	40	38,3
Tilskudd til avlsorganisasjoner	13,6	13,6	13,6 ¹
Sum	81,9	83,6	81,9

1 Inkludert 0,75 mill. kroner som overføres til kap. 1139 post 71 Genressurser, miljø og ressursregistreringer.

AK-tilskudd for det båndlagte arealet i den perioden det er gitt erstatning for. Dette gjennomføres ved at det aktuelle gårds- og bruksnummer sperres for utbetaling av AK-tilskudd og økologisk arealtilskudd. Dette innebærer videre at tapte økologisk arealtilskudd vil bli inkludert i erstatningsgrunnlaget.

7.14.2 Tilskudd til dyreavl og nedskrivning av veterinære reiser

Midler til tilskudd til avlsorganisasjoner videreføres med samme avsetning for 2006. Under samme avsetning gis det tilskudd til Genbanken for fjørfe (0,5 mill. kroner) og tilskudd til avslag for bevaringsverdige storferaser (0,25 mill. kroner). Disse midlene er fra 2004 kanalisert gjennom Genressursutvalget. Partene er enige om at det i St.prp. 1 for 2006 overføres 0,75 mill. kroner til kap. 1139 post 71 Genressurser, miljø og ressursregistreringer.

Prognosene for nedskrivning av veterinære reiser tilsier at en videreføring av gjeldende satser gir et økt behov i 2006 på 2 mill. kroner. Partene er enige om en videreføring av bevilgningen på 38,3 mill. kroner, og at det foretas en justering av regelverket for å tilpasse forbruket til bevilgningen.

7.14.3 Fremavl innenfor hagebruk

I punkt 10 i sluttprotokollen fra jordbruksforhandlingene 2004 heter det:

«3. Planteforedling og oppformering: Partene er enige om at SLFs vurderinger og forslag i rapporten "Fremavl innen hagebruk, settepoteter og frø. Organisering og finansiering. Vurderinger i tilknytning til jordbruksoppgjøret 2004" drøftes nærmere mellom avtalepartene og berørte parter høsten 2004, med sikte på å gjøre endringer med virkning fra 01.01.2005. Endringene gjøres innenfor uendret budsjetttramme. Partene er videre enige om at det overføres 335 000 kroner til vekstkontroll og sykdomstesting på settepotet fra kap. 1150.77.15.2 (tilskudd til sertifisert settepotetavl) til kap. 1115.»

Landbruks- og matdepartementet konstaterer at slike drøftinger foreløpig ikke er gjennomført. Departementet viser til at tilskuddsordningen til fremavl innen hagebruk har nær sammenheng med organisering og arbeidsdeling innenfor denne virksomheten. Det er departementets vurdering at endringer i tilskuddsordningen først kan gjennomføres når det er funnet en hensiktsmessig og langsiktig løsning for arbeidsdeling, organisering og eierskap.

8 Oversikt over postene på kapittel 1150 og 4150

8.1 Budsjettmessige forhold kapittel 1150

8.1.1 Innledning

I årets jordbruksoppgjør er det forhandlet om budsjettmessige endringer for budsjettåret 2006. Videre kan partene for å tilpasse bevilgningene til det faktiske behov i inneværende år, foreta endringer og om-disponeringer innenfor gjeldende budsjett for 2005. Partene kan også om-disponere tidligere bevilgede, men ikke disponerte beløp (overførte beløp), som engangsbevilgninger i inneværende budsjettår. Det samme gjelder tidligere bevilgede, men tilbakebetalte beløp.

8.1.2 Overførte beløp fra 2004 og om-disponering av bevilgninger i 2005

Tabell 8.1 viser for 2004 forbrukstall sammenlignet med budsjett for kap. 1150 på overførbare poster.

Det er godkjent overført 26,446 mill. kroner på kap 1150 fra 2004 til 2005. Ved slutten av året 2004 viste prognosene et mulig overforbruk på post 74 (og manglende inndekking på andre poster) slik at

Tabell 8.1 Overførte beløp 2004–2005. Mill. kroner.

Kap. 1150:		Budsjett – forbruk 2004
Post	Ordning	
70	Markedsregulering	1,236
77	Utviklingstiltak	8,466
78	Velferdsordninger	16,745
Sum overførbare poster		26,446

enkelte utbetalinger som var planlagt i 2004 ble forskjøvet til 2005. Likevel ble det på post 74 i 2004 et overforbruk i forhold til budsjett tilsvarende 8,954 mill. kroner, som det redegjøres for i forklaringene til statsregnskapet

På alle overførbare poster der avtalepartene fastsetter satser pr. enhet som grunnlag for bevilgningsvedtakene, er disse å betrakte som foreløpige. Det vil si at Landbruks- og matdepartementet etter samråd med avtalepartene kan og må justere satsene slik at forbruket ikke overstiger Stortingets bevilgning på posten. På jordbruksavtalen (kap. 1150) gjelder dette postene 70, 74, 77, og 78.

I forbindelse med fastsettelsen av satser for utbetaling av produksjonstilskudd i februar 2005 ble det etter samråd med jordbruksorganisasjonene tatt hensyn til utsatte utbetalinger i 2004 samt det ufordelte kuttet i budsjettet på 35 mill. kroner (underpost 74.21) og prognosert forbruk i 2005. Med de gjeldende forutsetninger var satsene vedtatt i jordbruksforhandlingene 2004 høyere enn det var bevilgningsmessig dekning for. Satsene på post 74 ble derfor satt ned for å være innenfor bevilgningen. I denne forbindelsen ble det enighet om at 15,870 mill. kroner av det overførte beløp fra 2004 til 2005 kunne disponeres som vist i tabell 8.2.

Dette betyr isolert sett at 10,579 mill. kroner av overført beløp fra 2004 ikke er disponert.

I ettertid har SLF fått mer informasjon om forbruket av midler hos Fylkesmennene og det er utarbeidet justerte forbruksprognoser for 2005. Disse viser at forbruket med de justerte satsene i 2005 er prognosert til å bli 24,446 mill. kroner lavere en budsjett 2005. Når det tas hensyn til forhåndsdisponeringen av ledige midler fra 2004, blir det 40,0 mill. kroner ledige midler i 2005 i tillegg til 10,5 mill. kroner udisponert av overførte midler fra 2004. Tabell 8.3 viser den samlede effekt av over-

Tabell 8.2 Forhåndsdisponering av overførte beløp 2004–2005.

Post 74.11	Driftstilskudd melkekyr og ammekyr	14,000 mill. kroner
Post 77.12	Tilskudd til planteavl	0,265 mill. kroner
Post 77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	1,602 mill. kroner
Sum forhåndsdisponert ledige midler i 2005		15,867 mill. kroner

Tabell 8.3 Omdisponeringer og endringer i 2005. Mill. kroner

Kapittel 1150		Budsjett 2005	Omdisp. 2005	Justert budsj. 2005	Disp. overførte midler 2005
Post	Benevning				
50.11	Tilskudd til LUF	293,950	10,500	304,450	
50.12	Tilskudd til skadefondet for landbr.	2,750		2,750	
50	Fondsavsetninger	296,700	10,500	307,200	0,000
70.11	Avsetningstiltak	13,900		13,900	
70.12	Tilskudd til råvareprisutjevningsordningen m.v.	183,100	3,381	186,481	
70.13	Eksporstrestitusjon	11,000	1,000	12,000	1,236
70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i>	208,000	4,381	212,381	1,236
73.11	Tilskudd til norsk ull	158,100		158,100	
73.13	Pristilskudd melk	459,900		459,900	
73.15	Pristilskudd kjøtt	618,600		618,600	
73.16	Distriktstilskudd egg	5,400		5,400	
73.17	Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær og gr.sak.	51,000		51,000	
73.18	Frakttilskudd	216,300		216,300	
73.19	Prisnedskrivning korn	430,000		430,000	
73.21	Tilskudd til potetsprit	19,000		19,000	
73	Pristilskudd (<i>overslagsbevilgning</i>)	1 958,300	0,000	1958,300	0,000
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon og spes.kjøttprod.	1 053,100	14,000	1 067,100	
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr	2 121,665	-6,500	2 115,165	
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	3 032,819	-1,700	3 031,119	
74.18	Andre arealbaserte ordninger	173,901	-7,000	166,901	
74.19	Tilskudd til regionale miljøprogram	56,100		56,100	
74.20	Tilskudd til økologisk landbruk	79,700	-10,700	69,000	
74.21	Ufordelt beløp	-35,00	35,000	0,000	
74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i>	6 482,285	23,100	6505,385	0,000
77.11	Tilskudd til dyreavl m.m.	81,860		81,860	
77.12	Tilskudd til planteavl m.m.	7,000		7,000	0,266
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	69,400	1,000	70,400	
77.14	Tilskudd til pelsdyrforlag	23,200		23,200	
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	35,650	-6,200	29,450	8,200
77.17	Tilskudd til fruktlager	8,000		8,000	
77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>	225,110	-5,200	219,910	8,466
78.11	Refusjon av avløserutgifter for ferie/fritid	1 049,819		1 049,819	
78.12	Refusjon av avløserutgifter for sykdom m.v.	169,800	-14,800	155,000	
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	130,800		130,800	
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	88,000		88,000	
78.15	Andre velferdstiltak	39,000	-1,500	37,500	
78.16	Tidligpensjonsordning for jordbrukere	119,935	-13,100	106,835	16,745
78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i>	1 597,354	-29,400	1567,954	16,745
Sum kap. 1150		10 767,749	3,381	10771,130	26,447
Kapittel 4150:					
70	Tilbakebetalt tilskudd reguleringsanlegg		3,381	3,381	
80	Markedsordningen for korn	145,000		145,000	
Sum kap. 4150		145,000	3,381	148,381	
Sum kap. 1150 og kap. 4150		10 622,749	0,000	10622,749	26,447

førte midler fra 2004 til 2005 og tilpassing av bevilgningene i 2005 til prognosert behov.

Partene i jordbruksoppkjøret var enige om at de resterende 10,5 mill. kroner fra 2004 tilføres post 50.11 LUF. I tillegg er 3,381 mill. kroner i tidligere bevilgede tilskudd til reguleringsanlegg betalt tilbake fra markedsregulator og inntektsført i budsjettet på kap. 4150 post 70. Partene er enige om at disse midlene tilføres post 70.12 RÅK for å dekke opp økt behov i 2005 som følge av økte målpriser på melk og kjøtt fra 01.07.2005.

Videre er partene enige om at det foretas en ekstra utbetaling i 2004 fra post 74.17 til alt tilskuddsberettiget jordbruksareal ved søknadsom-

gangen i august 2004 på 4 kroner pr. dekar, tilsvarende knapt 40 mill. kroner.

8.1.3 Budsjett 2006

Jordbruksavtalen forutsetter at bevilgningene over kap. 1150 økes med 190,0 mill. kroner i 2006. Dette gjelder før konsekvensjusteringer, flyttinger og kvantumsjustering av overslagbevilgningene (kap. 1150 post 73 og kap. 4150 post 80). Det endelige framlegg til budsjettet for 2006 legges fram for Stortinget i forbindelse med den ordinære budsjettbehandlingen av St.prp. nr. 1 (2005–2006).

Tabell 8.4 Utslag av avtalen og justert budsjett 2006. Mill. kroner.

Kapittel 1150		Budsjett 2005 ¹	Endring 2006	Budsjett 2006 ²
Post	Benevning			
50.11	Tilskudd til LUF	293,950	105,000	398,950
50.12	Tilskudd til skadefondet for landbruksproduksjon	2,750	10,000	12,750
50	Fondsavsetninger	296,700	115,000	411,700
70.11	Avsetningstiltak	13,900	5,000	18,900
70.12	Tilskudd til råvareprisordningen m.v.	183,100	6,000	189,100
70.13	Ekspostrestitusjon	11,000	-3,500	7,500
70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i>	208,000	7,500	215,500
73.11	Tilskudd til norsk ull	158,100		158,100
73.13	Pristilskudd melk	459,900	5,000	464,900
73.15	Pristilskudd kjøtt	618,600		618,600
73.16	Distriktstilskudd egg	5,400		5,400
73.17	Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær og gr.sak.	51,000		51,000
73.18	Frakttilskudd	216,300	-5,000	211,300
73.19	Prisnedskrivning korn	430,000	-24,400	405,600
73.20	Prisnedskrivning matkorn ³			67,440
73.21	Prisnedskrivning potetsprit	19,000		19,000
73	Pristilskudd (<i>overslagsbevilgning</i>)	1958,300	-24,400	2001,340
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon	1053,100	-27,000	1026,100
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr	2121,665	23,401	2145,066
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	3032,819	-7,000	3025,819
74.18	Andre arealbaserte tilskuddsordninger	173,901	-173,901	0,000
74.19	Regionale miljøprogram	56,100	283,900	340,000
74.20	Tilskudd til økologisk jordbruk	79,700		79,700
74.21	Ufordelt beløp	-35,000		-35,000
74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i>	6 482,285	99,400	6 581,685

Tabell 8.4 Utslag av avtalen og justert budsjett 2006. Mill. kroner. forts.

Kapittel 1150		Budsjett	Endring	Budsjett
Post	Benevning	2005 ¹	2006	2006 ²
77.11	Tilskudd til dyreavl med mer	81,860		81,860
77.12	Tilskudd til frøavl med mer	7,000		7,000
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	69,400		69,400
77.14	Tilskudd til pelsdyr	23,200		23,200
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	35,650	-1,500	34,150
77.17	Tilskudd til fruktlager	8,000		8,000
77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>	225,110	-1,500	223,610
78.11	Refusjon av avløserutgifter for ferie/fritid	1 049,819	22,000	1 071,819
78.12	Refusjon av avløserutgifter for sykdom m.v.	169,800	-22,000	147,800
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	130,800		130,800
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	88,000		88,000
78.15	Øvrige velferdstiltak	39,000	-11,000	28,000
78.16	Tidligpensjonsordning	119,935	5,000	124,935
78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i>	1 597,354	-6,000	1 591,354
Sum kap. 1150		10 767,749	190,000	11 025,189

1 Budsjett 2005 før de framlagte endringer/omdisponeringer i denne proposisjon, jf. tabell 8.3.

2 Budsjett før kvantums- og konsekvensjusteringer i 2006 som vil bli lagt fram i St.prp. nr. 1.

3 Flyttes fra kap. 1143 post 75.

8.2 Nærmere om de enkelte poster på kap. 1150 og 4150

8.2.1 Post 50 Fondsavsetninger (mill. kroner)

Under- post	Ordning	Budsjett 2005	Endring	Budsjett 2006
50.11	Tilskudd til LUF	293,950	105,000	398,950
50.12	Tilskudd til skadefondet for landbrukspr.	2,750	10,000	12,750
	Sum	296,700	115,000	411,700

8.2.2 Post 70 Markedsregulering (mill. kroner)

Under- post	Ordning	Budsjett 2005	Endring	Budsjett 2006
	<i>Avsetningstiltak hagebruk</i>	3,900		
	<i>Kollektiv dekn. Oms. avg. hagebruk</i>	10,000		
	<i>Tilskudd til kadaverhandtering¹</i>		5,000	
70.11	Avsetningstiltak	13,900	5,000	18,900
70.12	Tilskudd til råvareprisutjevning	183,100	6,000	189,100
70.13	Eksportrestitusjon	11,000	-3,500	7,500
	Sum	208,000	7,500	215,500

1 Ordning og bevilgning flyttes fra post 50.11 LUF

8.2.3 Post 73 Pristilskudd (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2005	Endring	Budsjett 2006
73.11	Tilskudd til norsk ull	158,100		158,100
	<i>Grunntilskudd melk</i>	41,400	5,000	
	<i>Distriktstilskudd melk</i>	418,500		
73.13	Pristilskudd melk	459,900	5,000	464,900
	<i>Grunntilskudd kjøtt</i>	105,000		
	<i>Distriktstilskudd kjøtt</i>	511,600		
	<i>Distriktstilskudd fjørfekjøtt</i>	2,000		
73.15	Pristilskudd kjøtt	618,600	0,000	618,600
73.16	Distriktstilskudd egg	5,400	0,000	5,400
	<i>Distriktstilskudd potet Nord Norge</i>	2,500		
	<i>DK-tilskudd frukt, bær og grønt</i>	48,500		
73.17	Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær og gr.sak.	51,000	0,000	51,000
	<i>Frakttilskudd slakt</i>	59,500	-5,000	
	<i>Frakttilskudd egg</i>	7,000		
	<i>Frakttilskudd korn/kraftfôr</i>	149,800		
73.18	Frakttilskudd	216,300	-5,000	211,300
73.19	Prisnedskriving korn	430,000	-24,400	405,600
73.20	Tilskudd til matkorn ¹		0,000	67,400
73.21	Tilskudd til nedskrivning av potetsprit	19,000		19,000
	Sum	1958,300	-24,400	2001,300

1 Ordning og bevilgning flyttes fra post kap 1143 post 75

8.2.4 Post 74 Direkte tilskudd (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2005	Endring	Budsjett 2006
	<i>Driftstilskudd melk</i>	1011,700	-26,500	
	<i>Driftstilskudd kjøttfeproduksjon</i>	41,400	-0,500	
74.11	Driftstilskudd	1053,100	-27,000	1026,100
	<i>Tilskudd til husdyr</i>	1884,665	20,101	
	<i>Tilskudd til dyr på utmarksbeite</i>	233,000	3,300	
	<i>Tilskudd bevaringsverdige storferaser</i>	4,000		
74.14	Tilskudd til husdyr	2121,665	23,401	2145,066
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	3032,819	-7,000	3025,819
	<i>Tilskudd til seterdrift melkeproduksjon</i>	16,700	-16,700	
	<i>Tilskudd til brattlendte bruk</i>	21,301	-21,301	
	<i>Tilskudd til dyrking av fôr i fjellet</i>	8,800	-8,800	
	<i>Tilskudd til endra jordarbeiding m.m.</i>	127,100	-127,100	
74.18	Andre arealbaserte tilskudd	173,901	-173,901	0,000
74.19	Tilskudd til regionale miljøprogram	56,100	283,900	340,000
	<i>Omleggingstilskudd økologisk landbruk</i>	42,500		
	<i>Areal og husdyrtilskudd økologisk landbr.</i>	37,200		
74.20	Tilskudd til økologisk landbruk	79,700	0,000	79,700
74.21	Ufordelt beløp	-35,000		-35,000
	Sum	6482,285	99,400	6581,685

8.2.5 Post 77 Utviklingstiltak (mill. kroner)

Under- post	Ordning	Budsjett 2005	Endring	Budsjett 2006
	<i>Tilskudd til semin</i>	29,980		
	<i>Tilskudd til veterinærreiser</i>	38,280		
	<i>Tilskudd til organisasjoner</i>	13,600		
77.11	Tilskudd til dyreavl m.m.	81,860	0,000	81,860
77.12	Tilskudd til frøavl m.m.	7,000		7,000
	<i>Forsøksringene</i>	33,400		
	<i>Forskning</i>	36,000		
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	69,400	0,000	69,400
	<i>Tilskudd til pelsdyrførlag</i>	17,800		
	<i>Tilskudd til pelsdyrfør (refusjon)</i>	5,400		
77.14	Tilskudd til pelsdyrfør	23,200	0,000	23,200
	<i>Produsentrettet rådgivning potet</i>	2,000		
	<i>Tilskudd til produsentsammenslutninger</i>	0,500		
	<i>Opplysningsvirksomhet frukt, grønt og potet</i>	5,500		
	<i>Utvikling av plantemateriale</i>	8,200		
	<i>Kvalitetstiltak settepotetavl</i>	5,450		
	<i>Handlingsplan plantevernmidler</i>	14,000	-1,500	
77.15	Tilskudd til kvalitets og salgsfremmende tiltak	35,650	-1,500	34,150
77.17	Tilskudd til fruktlager	8,000	0,000	8,000
	Sum	225,110	-1,500	223,610

8.2.6 Post 78 Velferdsordninger (mill. kroner)

Under- post	Ordning	Budsjett 2005	Endring	Budsjett 2006
78.11	Tilskudd til avløsning ferie og fritid	1049,819	22,000	1071,819
78.12	Tilskudd til avløsning ved sykdom	169,800	-22,000	147,800
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	130,800		130,800
78.14	Tilskudd sykepengeordning jordbruket	88,000		88,000
	<i>Tilskudd til landbruksvikarvirksomhet</i>	13,000		
	<i>Adm. tilskudd til avløserlag</i>	11,000	-11,000	
	<i>Tilskudd landbrukets HMS-tjeneste</i>	15,000		
78.15	Andre velferdstiltak	39,000	-11,000	28,000
78.16	Tidligpensjonsordningen	119,935	5,000	124,935
	Sum	1597,354	-6,000	1591,354

8.2.7 Kapittel 4150 Markedsordningen for korn (mill. kroner)

Under- post	Ordning	Budsjett 2005	Endring	Budsjett 2006
70	Tilbakebetalt tilskudd reguleringsanlegg			
80	Markedsordningen for korn	145,000		
	Sum	145,000	0,000	145,000

9 Sammenslåing av Bioparken AS og Biopolis BA

9.1 Kap. 1100 post 96 Kjøp av aksjer i Bioparken AS

Biopolis BA ble etablert i 2004. Det har vist seg nødvendig å forenkle selskapsstrukturen for å få et mer synlig og slagkraftig kommersialiseringsmiljø i Ås og å effektivisere ressursbruken.

Årsmøtet i Biopolis BA og generalforsamlingen i Bioparken AS har vedtatt å slå selskapene sammen ved at Biopolis BA legges ned og eierne kjøper aksjer i Bioparken AS for de beløp som er innskutt i Biopolis BA. Dette utgjør 1,1 mill. kroner, som vil gi totalt 440 nye aksjer i Bioparken AS. Total aksjekapital blir 9,9 mill. kroner fordelt på 3 962 aksjer, hver pålydende kr. 2 500,-.

Så langt i 2005 har det vært liten aktivitet i Biopolis BA. Landbruks- og matdepartementet legger til grunn at tilskudd som ikke er disponert, vil bli overført til Bioparken AS og disponert iht. sitt opprinnelige formål.

De tre statlige instituttene Planteforsk, NIJOS og Skogforsk har en samlet innskutt eierkapital i Biopolis BA på 300 000 kroner med en fordeling på 100 000 kroner hver.

Det foreslås at det bevilges 300 000 kroner på posten, mot en tilsvarende inntektsbevilgning på kap. 4100 post 92 Uttak av innskutt kapital i Biopolis BA.

9.2 Kap. 4100 post 92 Uttak av innskutt kapital i Biopolis BA

Det foreslås en bevilgning på 300 000 kroner knyttet til uttak av innskutt kapital i Biopolis BA i forbindelse med en sammenslåing av Biopolis BA og Bioparken AS, jf. kap, 1100 post 96 Kjøp av aksjer i Bioparken AS.

Arbeids- og sosialdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om jordbruksoppjøret 2005 – endringer i statsbudsjettet for 2005 m.m.

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om jordbruksoppjøret 2005 – endringer i statsbudsjettet for 2005 m.m. i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag til vedtak om jordbruksoppjøret 2005 – endringer i statsbudsjettet for 2005 m.m.

I

I statsbudsjettet for 2005 gjøres følgende endringer:

Utgifter:

Kap.	Post	Formål	Kroner
1100		Landbruks- og matdepartementet (jf. kap. 4100)	
	96	Kjøp av aksjer i Bioparken AS, bevilges med	300 000
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	50	Fondsavsetninger, økes med fra kr 296 700 000 til kr 307 200 000	10 500 000
	70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i> , økes med fra kr 208 000 000 til kr 212 381 000	4 381 000
	74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i> , økes med fra kr 6 482 285 000 til kr 6 505 385	23 100 000
	77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 225 110 000 til kr 219 910 000	5 200 000
	78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 1 597 354 000 til kr 1 567 954 000	29 400 000

II

I statsbudsjettet for 2005 gjøres følgende endringer:

Inntekter:

Kap.	Post	Formål	Kroner
4100		Landbruks- og matdepartementet (jf. kap. 1100)	
	92	Uttak av innskutt kapital i Biopolis BA, bevilges med	300 000
4150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	70	Tilbakebetalt tilskudd til reguleringsanlegg, bevilges med	3 381 000

III

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til den inngåtte jordbruksavtalen, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2006.

Vedlegg 1

Jordbruksforhandlingene 2005 Sluttprotokoll fra forhandlingsmøte 13. mai

1 Innledning

Partene viser til Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999–2000) *Om norsk landbruk og matproduksjon*, Sem-erklæringen og Stortingets behandling av de seneste jordbruksoppjørene. Avtalen er basert på premissene i dette grunnlaget. For saker som ikke er omtalt i denne protokollen, vises det til statens tilbud av 03.05.05.

2 Økonomisk ramme og fordeling

Partene er enige om rammens størrelse, med grunnlag i prognoser for utviklingen i viktige indikatorer som vist i tabell 1.1.

Utslaget av rammen utgjør vel 7.000 kroner pr. årsverk på årsbasis. Forbedret markedsbalanse vil kunne gi ytterligere inntektsvekst i en del produksjoner.

Fordeling av rammen på målpriser og tilskudd framgår av tabell 1.2.

- I tillegg disponeres 13,9 mill. kroner av ledige midler
- Forskjellen mellom styringspris (3,77 kr/l) og målpris (3,79 kr/l) i inneværende avtale for melk, vil gi en varig inntektseffekt på knapt 31 mill. kroner, med virkning fra 01.07.2005.

Detaljert fordeling på endringer i avtalepriser og tilskuddsordninger, og beregnet utslag på referansebrukene går fram av vedlegg til sluttprotokollen. Partene er videre enige om disponering av ledige midler slik det går fram av punkt 3.

Partene viser til at Budsjettnemnda for jordbrukets materiale viser at jordbruket i perioden 2002–2005 beregnes å få en svakere inntektsutvikling enn lagt til grunn ved fjorårets jordbruksoppjør. Partene konstaterer at årets ramme innebærer at næringen får beholde en vesentlig del av produktivitetensgevinsten.

Tabell 1.1 Oppbygging av økonomisk ramme for avtalen. Mill. kroner.

	Grunnlag 2005	Volum %	Pris, % el. % p.a.	Sum endr. Mill kr
1. Driftskostnader	12.900	-0,5 %	2,1 %	205
2. Kapitalslit og leasing	5.700	1,8 %	1,8 %	207
3. Realrentekostnader	29.000		-0,4 %	-116
4. Arbeid	9.350	-4,2 %	3,25 %	-100
A. Sum endring, teknisk framskriving				200
B. Nivåheving, inkl. jordbrukets andel av produktivitetensgevinsten m.v.				250
C. Sum ramme (A+B)				450

Tabell 1.2 Fordeling på målpriser og tilskudd.

	Mill kr
Målpriser fra 01.07.05	260
Budsjett, kap 1150 i 2006	190
Sum målpriser og budsjett	450

3 Disponering av ledige midler

Partene er enige om at ikke disponerte overførte midler fra 2004 til 2005 på 10,5 mill. kroner tilføres post 50.11 LUF.

I tillegg disponeres 3,38 mill. kroner av tilbakebetalte tilskudd til reguleringsanlegg i 2005 til post 70.12 RÅK, som kompensasjon for økte målpriser på melk og kjøtt fra 01.07.2005.

Udisponerte midler i 2005 tilsvarende om lag 40 mill. kroner omdisponeres til post 74.17 og utbetales i juni 2005 som et engangsbeløp tilsvarende 4 kroner pr. dekar for alt tilskuddsberettiget areal i 2004. Minstebeløpet i denne ekstrautbetalingen settes til 100 kroner pr. foretak.

4 Næringsmiddelindustrien

Partene er enige om at bevilgningen til RÅK-ordningen (post 70.12) justeres slik at industriens konkurransekraft ikke svekkes som følge av økte målpriser.

Partene er enige om at cateringordningen (post 70.13) avvikles f.o.m. 2006. Det vises videre til at matkorntilskuddet legges om, jf. pkt. 5.

5 Korn, kraftfôr og mel

Partene er enige om at målprisene for fôrkorn reduseres med 2 øre pr. kg. Partene er videre enige om at prisnedskrivning korn reduseres med 2 øre pr. kg. Det er ut fra dette regnet med en uendret råstoffpris på fôrkorn til kraftfôr.

Partene legger til grunn at Tilskudd til matkorn (kap. 1143 post 75) flyttes til kap. 1150 ny post 73.20 med virkning fra 2006. Matkorntilskuddet er i 2005 182 kroner pr. tonn og utgjør 67,4 mill. kroner. Det legges til grunn at tilskuddet videreføres uforandret i 2006.

Partene viser til markedssituasjonen for norsk matkorn og er på dette grunnlag enige om å redusere prisen på mathvete med 7 øre pr. kg. Sammen med et forutsigbart matkorntilskudd legger dette et grunnlag for å sikre konkurransekraften til den

melbaserte næringsmiddelindustrien og for å øke utnyttelsen av norsk matkorn. Partene forutsetter at SLF følger opp med prisovervåking i hele verdikjeden for å bidra til at prisendringene kommer fram i hele verdikjeden.

Partene viser til at forbruket av proteinråvarer til kraftfôr har økt kraftig de siste år, og mer enn ønskelig og nødvendig. Partene er enige om at målprisen for proteinråvarer i kraftfôr ikke endres, men at beregningsmetoden for prisutjevningsbeløp på proteinråvarer justeres av SLF på en slik måte at den også tar hensyn til energidelen i proteinråvarer.

Partene er videre enige om at termintillegget avvikles som et offentlig fastsatt tillegg, og at det blir opp til markedsregulator å fastsette en markedsmessig riktig priskurve gjennom sesongen. Som en teknisk tilpasning justeres målprisene tilsvarende gjennomsnittsverdien av termintillegget på henholdsvis matkorn og fôrkorn. Det skal ikke påvirke gjennomsnittskostnaden for kornkjøperne.

6 Melk

Partene er enige om at maksimal kumelkkvote for andre foretak enn samdrifter økes til 400.000 liter. Tilsvarende økes maksimal geitmelkkvote til 200.000 liter. Avstandsgrensen for samdrifter i melkeproduksjon økes fra 12 til 17 km.

Partene legger til grunn at de satser for tilskudd og avgifter i prisutjevningsordningen som skal fastsettes fra 01.07.2005, baseres på det forslag til satser som Statens landbruksforvaltning har sendt på høring. Det er over underpost 70.12 Tilskudd til Råvareprisordningen avsatt midler til å kompensere for målprisøkningen på melk.

Fra 2006 fastsettes et normert egenkapitalavkastningskrav til Tine sin industrielle melkebaserte virksomhet (Tine Industri). Nærmere bestemmelser om prinsipper for beregning og nivå på kapitalavkastningskravet, samt oppfølging ovenfor Tine fastsettes av Landbruks- og matdepartementet. Dersom Tine Industri ikke oppfyller det fastsatte kapitalavkastningskravet, kan Statens landbruksforvaltning sette ned styringsprisen på melk i avtaleåret, eller avtalepartene reduserer styringsprisen for kommende avtaleår, tilsvarende mindrettaket av kapitalavkastning.

7 Markedsregulering

Markedsreguleringssystemene er en grunnleggende del av virkemidlene i jordbrukspolitikken, bl.a. for å bidra til stabile priser og markedstilgang

for større og mindre produsenter geografisk spredt over hele landet. Partene er enige om at markedsreguleringssystemene for sektorene storfe, sau, svin, melk og korn er avgjørende for gjennomføringen av landbrukspolitikken, og at markedsordningen for egg videreføres.

Etter en helhetsvurdering er partene enige om at fjørfekjøtt tas ut av reguleringssystemet når det gjelder avsetningstiltak. Fellesfinansierte faglige tiltak og opplysningsvirksomhet opprettholdes. Priors rolle som markedsregulator for fjørfekjøtt utvikles. Målprisen erstattes med en referansepris, som fastsettes av avtalepartene, som grunnlag for

den videre administrering av tollvernet. Endringen gjennomføres fra 01.01.2007 for å gi aktørene tilstrekkelig tid til gjennomføringen.

8 Landbrukets utviklingsfond

Tabell 1.3 viser innvilgingsramme for LUF for perioden 2004–2006. Innvilgingsrammen til LUF innenfor jordbruksavtalen øker til 549 mill. kroner i 2006. Økningen er knyttet til SMIL-ordningen, et seterprosjekt, tiltak mot beiteskader av gås, elektronisk sporing av husdyr og utviklingsprogram for geiteholdet.

Tabell 1.3 Oversikt over innvilgingsramme for LUF 2004 – 2006, innenfor og utenfor jordbruksavtalen¹. Mill. kroner.

Ordninger	2004	2005	2006
Kompetansetiltak (KIL)	6,0	6,0	6,0
Kvalitetssystemer i landbruket (KSL)	20,0	20,0	20,0
Fylkesvise bygdeutviklingsmidler (inkl. seterprosjektet)	286,0	241,0	241,0
Melke- og storfeprogram		85,0	85,0
Spesielle miljøtiltak, (informasjons- og utviklingsarbeid fom 2005) ²	135,2	13,5	12,0
SMIL		115,0	130,0
Organisert beitebruk	14,6	8,6	
Utviklingstiltak innen økologisk landbruk	38,0	38,0	38,0
Nedskrivning økologisk korn		3,0	
Utviklingsprogram for geiteholdet		10,0	11,0
Kadaverhåndtering ³	2,0	5,0	0
Avsetningstiltak honning	1,5		
Diverse prosjekter ⁴		3,0	6,0
Eliteplanteanlegg Ervik, Rå	0,5		
<i>Sum innenfor jordbruksavtalen</i>	<i>503,8</i>	<i>548,1</i>	<i>549,0</i>
Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)	2,0	2,0	
Verdiskapingsprogram for matproduksjon	95,0	114,6	
Konkurransestrategier for norsk mat	23,5		
Sentrale bygdeutviklingsmidler	36,0	38,0	
Skogbruk	112,0	133,0	
Bioenergi	18,0	23,0	
Oppfølging av Landbruk Pluss	7,0		
Mat, skole, helse		5,0	
<i>Sum utenfor jordbruksavtalen</i>	<i>293,5</i>	<i>315,6</i>	
<i>Sum LUF ekskl. rentestøtte</i>	<i>797,3</i>	<i>863,7</i>	

1 Bevilgningen utenfor jordbruksavtalen i 2005 er basert på Stortingets behandling av St.prp. nr. 1 (2003–2004)

2 Spesielle miljøtiltak omfattet i 2004 Informasjons- og utviklingstiltak, Genressursarbeid, Norsk landbruksmuseum, Bevaringsverdige storferaser og Spesielle miljøtiltak (kommunene). Flere av disse postene ble flyttet ut av LUF f.o.m. 2005, jf. St.prp. nr 66 (2003–2004)

3 Tilskudd til kjøtt og kadaverhåndtering er i St.prp. nr. 1 for 2005 overført til LUF med 5 mill. kroner. Denne bevilgningen er foreslått tilbakeført til post 70.11 for 2006 og forvaltes av SLF.

4 3 mill. kroner i 2005 til elektronisk overvåking av husdyr. I 2006 avsettes 2 mill. kroner til tiltak mot beiteskader gås og 2 mill. kroner til setersatsing og 2 mill. kroner til elektronisk overvåking av husdyr.

Overordnede føringer for bruk av bygdeutviklingsmidlene

Omleggingen av bygdeutviklingsmidlene som det ble enighet om i jordbruksoppgjøret 2004 videreføres.

Landbruks- og matdepartementets strategi for næringsutvikling «Landbruk – mer enn landbruk» skal gjennomgås og justeres høsten 2005, og vil danne utgangspunkt for endringer i de fylkesvise strategiene for næringsutvikling. Det skal legges vekt på at investeringsprosjektene skjer innenfor realistiske markedsmessige rammer. Følgende element skal tas inn i revidert strategi; bruk som har behov for å oppgradere eksisterende produksjonskapasitet og foreta tilpassinger til nye krav om hold av husdyr skal likestilles ved tildeling av midler. Ved gjennomgangen av strategien vil bl.a. jordbrukets organisasjoner bli involvert.

Faglagene i jordbruket vil bli representert i Statsrådets kontaktutvalg for næringsutvikling og i de faglige arenaene i Innovasjon Norge.

Rentestøtteordningen

Partene er enige om en videreføring av rammen for rentestøtteordningen for 2006 på 700 mill. kroner.

Ekstra satsing på næringsutvikling i forbindelse med setring

Partene er enige om at setring er en viktig del av vår kulturarv, og at setra og setring har et stort potensial i reiselivssammenheng.

Landbruks- og matdepartementet vil derfor innarbeide satsing på næringsutvikling i forbindelse med setring i næringsutviklingsstrategien (Landbruk – mer enn landbruk) som skal gjennomgås og justeres i løpet av inneværende år. I dette ligger det også at setring gis vekt når fordelingen av BU-midler til fylkene finner sted.

I tillegg er partene enige om et geografisk og tidsavgrenset *seterprosjekt* som skal stimulere til økt næringsaktivitet i forbindelse med seterdrift/stølsdrift. Dette knytter seg til blant annet produktutvikling og turisme. Prosjektet foreslås å omfatte Hedmark, Oppland og Møre og Romsdal.

Mandatet for prosjektet utarbeides av Landbruks- og matdepartementet etter samråd med avtalepartene. Partene er enige om å øremerke 10,0 mill. kroner over en 5 års periode. Prosjektet skal gi nyttige erfaringer både i forhold til prosess, produkt, markedspotensialet osv. Partene legger derfor stor vekt på prosjektets overføringsverdi.

Det er viktig at erfaringer fra prosjektet blir formidlet til øvrige setermiljøer i landet.

Risikolånordning

Partene er enige om at det er viktig med gode og fleksible finansieringsordninger rettet mot landbruket, også i distriktene. På denne bakgrunn er partene enige om at det bør etableres en risikolånordning, samt et rentestøttefond, for å finansiere prosjekter i og i tilknytning til primærproduksjon i landbruket. Ordningen bør administreres av Innovasjon Norge.

Midler til taps- og rentestøttefond kan finansieres løpende fra de fylkesvise BU-midlene.

Budsjettmessig oppfølging og konkretisering av regelverk fastsettes i forbindelse med statsbudsjettet for 2006, etter drøfting med avtalepartene. Partene vil løpende vurdere erfaringene med ordningen.

Nedskrivning økologisk korn

Overskuddet av økologisk korn nedskrives med 3,0 mill. kroner, jf. pkt. 9.

Elektronisk overvåking av husdyr

Partene er enige om å bidra med 5 mill. kroner over Jordbruksavtalen til fremme av systemer for elektronisk sporing og overvåking av husdyr. Midlene finansieres over post 50.11 med 3 mill. kroner for 2005 og 2 mill. kroner for 2006. Nærmere retningslinjer for bruk av midlene, og organisering, utarbeides av avtalepartene.

Tiltak for å redusere beiteskader av gjess

Det avsettes midler til skadeforebyggende og konfliktdempende tiltak for beiteskader forårsaket av trekkende gjess f.o.m. 2006. Dette finansieres med 2 mill. kroner over jordbruksavtalen til tilskudd for friarealer for gjess. Tilskuddet gis som et fast arealtilskudd, og ordningen forvaltes av fylkesmannen. Detaljene utarbeides i samråd med avtalepartene.

Innenfor rammen av budsjettet for 2006 tar Miljøverndepartementet sikte på å avsette 2 mill. kroner til tiltak vedr. forvaltning av artene, forebygging av skader og FoU-tiltak. Dette inkluderer bl.a. registrering og overvåking av bestandene, kartlegging av landingsmønster osv. som grunnlag for utpeking av egnede friområder. Ordningen forvaltes av fylkesmannen.

9 Økologisk landbruk

Partene er enige om at bevilgningen for 2006 videreføres på samme nivå som for 2005. Samlet avsetning til økologisk jordbruk blir etter dette på 125,7 mill. kroner. Partene er enig om at hovedfokus for 2006 må være å legge til rette for en bedre markedsutvikling gjennom utviklingsprosjekter og organisert samarbeid med aktørene i bransjen. Det legges stor vekt på å øke markedsarbeidet rettet mot økologisk kjøtt.

Det er videre enighet om, som et engangstiltak, å avsette 3 mill. kroner i 2005 til nedskrivning av overskuddet av økologisk korn. Partene understreker at dette er et engangstiltak og at produksjonen av økologisk korn framover må styres av markedsaktørene gjennom kontraktsdyrking og markedsrettet prising av det økologiske kornet.

Partene legger fortsatt vekt på stabilitet og langsiktighet i tilskuddsordningene rettet mot primærprodusentene. Det er enighet om å videreføre bevilgningen uendret.

Partene viser til at det er et ønske om å gjennomføre målrettet generisk markedsinformasjon om økologisk produksjon. Partene anmoder opplysningskontorene om å utarbeide og gjennomføre slik informasjon.

Partene er enige om at det avsettes 38 mill. kroner til utviklingstiltak. Midlene må ikke spres på for mange prosjekter og allerede igangsatte prosjekter må prioriteres. Det legges hovedvekt på markedsarbeid, herunder fortsatt satsing på ordningen med helkjedeavtaler. Midler til fylkesmannen prioriteres noe sterkere enn i dag.

Partene er enige om å øremerke 8 mill. kroner til forskning innen økologisk landbruk.

Partene støtter Rådet for økologisk landbruk sine forslag til strategier for handlingsplansperioden 2006–2009.

10 Miljøvirkemidler

Regionale miljøprogram

Regionale miljøprogram er et godt grunnlag for å redusere forurensing og styrke de positive miljøeffektene fra jordbruket. Partene er enige om at bevilgningen til informasjon og utviklingstiltak til de regionale miljøprogrammene ikke overføres LUF, da denne ordningen ikke passer inn i systemet med rettighetsbaserte ordninger. Partene er videre enige om å avsette 340 mill. kroner til regio-

nale miljøprogram for 2005 med utbetaling 2006, jf. vedlegg 3.

Partene er enige om at det er behov for en grundig rapportering for ordningene under regionale miljøprogram til jordbruksoppgjøret 2006. Resultatene skal sammenstilles og presenteres i egnede miljøtematiske hovedområder.

Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler

Partene er enige om å følge arbeidsgruppas forslag og avsetter 15,5 mill. kroner til oppfølging av handlingsplanen. Av dette skal det avsettes midler til veiledning i biologisk bekjempelse i veksthus og 3 mill. kroner til forskning.

Miljøvirkemidler på LUF

Partene er enige om å avsette 12 mill. kroner til ordningen *Informasjons- og utviklingstiltak*.

Partene er enige om å øke bevilgningen til den kommunale SMIL-ordningen med 15 mill. kroner til 130 mill. kroner.

Partene er enige om at SMIL-ordningen skal gjennomgås til neste års jordbruksoppgjør. I dette ligger det en gjennomgang av erfaringer med forvaltningen av ordningen og en vurdering av resultater som er oppnådd etter 2 års virketid.

11 Produksjonstilskudd

Tilskudd til husdyr

Partene viser til arbeidet med å forbedre datagrunnlaget i Husdyrregisteret – Storfe. Partene finner det ikke aktuelt nå å tidsfeste når registeret eventuelt kan tas i bruk i tilskuddsforvaltningen, men legger til grunn at SLF løpende vurderer om registeret senere kan tas i bruk i tilskuddsforvaltningen.

Partene er enige om at også villsau/utegangersau skal gi grunnlag for tildeling av tilskudd husdyr, men driftsformen skal ikke gi grunnlag for beregning av tilskudd til avløsning ved ferie og fritid.

Partene legger til grunn en videreføring av tilskudd for bevaringsverdige storferaser som en nasjonal ordning. Partene legger videre til grunn at alle besetninger med bevaringsverdige husdyrraser, også ut over de storferaser som kan gis støtte over nasjonal ordning, kan støttes over tilskuddsordningene over regionale miljøprogram.

Areal- og kulturlandskapstilskudd

Beregning av arealtilskudd

Partene legger til grunn at SLF til søknadsomgangen august 2006 justerer søknads- og beregningsrutinene slik at AK-tilskuddet beregnes ut fra den sonen arealet faktisk er lokalisert i. Grunnet omleggingen justeres avtalebestemmelsene i pkt. 6.7.5 om grovførberegning samt bestemmelsene om fordeling av omsøkt areal, når søknaden omfatter flere soner med differensierte satser. Nærmere regler fastsettes av SLF etter samråd med jordbruksorganisasjonene.

Som en midlertidig løsning for søknadsomgangen august 2005 endres Jordbruksavtalens pkt. 5.1 slik at landbruksmyndighetene har mulighet til å fastsette driftssenterets plassering i de tilfeller der valg av driftssenter øker tilskuddsutbetalingen betydelig.

Tilskudd til «restarealer»

Partene er enige om at arealtilskudd til restarealer, inkl. areal som kantsoner mot vassdrag o.l., kan være tilskuddsberettiget i de regionale miljøprogram, men ikke ordninger i det nasjonale miljøprogrammet.

Digitale markslagskart (DMK)

Partene er enige om at det for 2006 avsettes 10 mill. kroner over 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd til DMK. Partene legger til grunn at etableringen av nye digitale markslagskart for alt jordbruksareal må ferdigstilles, og at den særskilte tiltaksperioden for nytt DMK derfor forlenges med tre år, slik at perioden omfatter 2002–2009. Etter 2009 skal ikke kostnadene til ajourhold av kartgrunnlaget dekkes over Jordbruksavtalen.

Utbetaling av produksjonstilskudd

Partene er enige om at det tas sikte på at tidspunktet for utbetaling av produksjonstilskudd framskyndes med to uker fra og med søknadsomgangen august 2005. Partene er videre enige om at kravet om registrering i Enhetsregisteret, ikke må være oppfylt på telledato for søknad om produksjonstilskudd. Praksis endres slik at vilkåret må være tilfredsstillt innen søknadsfristens utløp for tilskuddet.

12 Velferdsordningene

Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid

Partene er enige om det ved jordbruksoppgjøret skal fastsettes foreløpige satser for tilskudd til avløsning ved ferie og fritid. Landbruks- og matdepartementet kan etter samråd med Norges Bonde- og Norsk Bonde- og Småbrukarlag justere satsene innenfor bevilgningen, tilsvarende bestemmelsene som gjelder for produksjonstilskudd (pkt. 6.1 Jordbruksavtalen).

Tilskudd til avløsning ved sykdom m.m.

Partene er enige om at SLF gjennomgår veiledningen til søkerne av tilskuddet vedrørende adgangen til å søke om flere delutbetalinger, jf. pkt. 6.5.1 i Jordbrukets krav. Partene legger også til grunn at SLF sammen med regional landbruksmyndighet gjennomgår rutinene for saksbehandlingen av ordningen, med sikte på at utbetalingen av tilskuddet gjennomføres så raskt som mulig.

Samordning administrasjonstilskudd til avløserlag og tilskudd til landbruksvikarvirksomhet

Partene er enige om at administrasjonstilskuddet til avløserlag avvikles fom. 2006, og at 5,5 mill. kroner av midlene som frigjøres gjennom avviklingen av administrasjonstilskuddet brukes til å styrke tilskuddsordningen for landbruksvikarvirksomhet. Dette gjennomføres ved å øke tilskuddssatsen fra 52.500 til om lag 78.750 kroner pr. landbruksvikar.

Tidligpensjonsordningen for jordbrukere

Partene er enige om å øke grensen for arbeidsinntekt ved siden av tidligpensjonsordningen uten å bli avkortet fra 130 000 til 150 000 kroner. Partene er videre enige om å innføre en valgfri ordning om at totalsummen av tidligpensjon for den yngste personen ved tobrukerpensjon, kan deles på antall år fram til fylte 67 år.

13 Annet

KSL og Godt Norsk

Avtalepartene konstaterer at forbrukertillit er avgjørende for å sikre markedsandeler for norsk mat i en stadig sterkere konkurranse med utenlandske produkter.

Avtalepartene ser behov for et helhetlig kvalitets-sikringssystem for norsk matproduksjon og at det er

hensiktsmessig å se kvalitetssikringssystemene i sammenheng med kompetansehevende tiltak og kompetansekrav i dyrehold og på andre områder.

Avtalepartene er enige om at det nedsettes en arbeidsgruppe som får i oppgave å vurdere alle sider ved en samordning av KSL og Godt Norsk. Det vurderes samtidig om kvalitetssystemene skal ses i sammenheng med kompetansehevende tiltak

og kompetansekrav. Mandat og sammensetning av arbeidsgruppa avklares nærmere mellom avtalepartene.

Forskning

Partene er enige om å drøfte føringer for prioritering av forskningsmidlene høsten 2005.

Oslo 13.05.2005

Solveig K. Horve

Per Harald Grue

Bjarne Undheim

Undervedlegg 1**Utslag av avtalen på referansebrukene**

Budsjettnemnda for jordbrukets sekretariat har beregnet utslaget av rammeendringene på referansebrukene. Beregningen viser utelukkende det isolerte utslaget av de foreslåtte pris- og tilskuddsendringene, eksklusive endret effekt av jordbruksfradraget. Beregningene gir ikke noe anslag på inntektsutviklingen i forhold til året før, hvor også volum- og kostnadsendringer vil ha betydning.

Disse beregningene er kvantumsfaste og fanger ikke opp effektene av tilpasninger, verken på inntekts- eller kostnadssiden. De årlige produktivitetstendringene som er en del av BFJs grunnlagsmateriale er ikke regnet fram til 2006. Økningen i midler til regionale miljøprogram er lagt inn med gjennomsnittsvirkning pr dekar i de ulike fylkene. I tillegg til målprisendringene er forskjellen i inneværende avtale mellom styringspris og målpris på melk (2 øre/l) lagt til i utslagene for bruk med melkeproduksjon. Forbedring av markedsbalansen i flere sektorer vil kunne gi vesentlige forbedringer i resultatet for flere av referansebrukene.

Tabell 1.4 Beregnede utslag på referansebrukene på årsbasis. Kroner pr. årsverk.

	Før oppgjør 2005 ekskl. skatt	Før oppgjør 2005 inkl. skatt ¹	Årsutslag av avtalen ²	
1	Melk og storfeslakt, 16 årskyr	155 900	169 900	9 100
2	Korn, 294 dekar korn	154 200	189 000	4 400
3	Sau, 110 vinterfôra sauer	81 900	97 400	5 300
4	Melkeproduksjon geit, 78 årsgeiter	165 700	182 200	6 900
5	Svin og korn	100 800	116 300	1 100
6	Egg og korn	184 700	202 100	4 600
7	Poteter og korn	207 100	224 500	9 700
8	Storfeslakt/ammeku	71 400	89 600	15 200
9	Frukt/bær og sau/geit	146 800	163 400	5 500
10	Melk og storfe, <15 årskyr (12 årskyr)	132 800	148 100	7 400
11	Melk og storfe, >15 årskyr (20 årskyr)	171 500	184 400	10 200
12	40 største melkebruk (28 årskyr)	183 300	194 700	11 400
13	Melk og storfe, 20 årskyr Østl. flat	149 000	161 700	9 800
14	Melk og storfe, 15 årskyr Østl andre	140 200	154 000	7 400
15	Melk og storfe, 25 årskyr Jæren	184 300	196 900	11 600
16	Melk og storfe, 15 årskyr Agder/Roga.	131 600	146 900	10 100
17	Melk og storfe, 15 årskyr Vestlandet	143 600	159 100	9 300
18	Melk og storfe, 16 årskyr Trøndelag	168 600	182 300	8 500
19	Melk og storfe, 15 årskyr Nord-Norge	177 200	190 800	9 100
20	Korn. < 400 dekar korn (224 daa) Østl.	87 300	121 900	2 900
21	Korn. > 400 dekar korn (512 daa) Østl.	230 200	259 900	3 400
22	Korn og korn/svin, 264 daa + 16 avlssvin	155 500	180 200	2 000
23	Sau. 88 vinterfôra sauer	49 900	62 700	5 600
24	Sau. 122 vinterfôra sauer	113 400	130 700	5 800
25	25 største sauebruk. 171 vinterfôra sauer	120 600	136 700	5 500

1 Inkl. inntektsverdien før skatt av jordbruksfradraget, beregnet av Budsjettnemnda for jordbruket.

2 Bare bruttoutslog av foreslåtte pris- og tilskuddsendringer, ikke prognose på utviklingen fra året før.

Undervedlegg 2**Jordbruksavtalen, fordeling på priser og tilskudd**

Tabell 1.5 Avtalens ramme.

Rammeberegning:	Mill. kr
Kap. 1150, Jordbruksavtalen, utgifter	190,0
– Kap. 4150, Jordbruksavtalen, inntekter	0,0
= Nettoeffekt av tilskudd	190,0
+ Avtalepriser	260,0
= Sum avtalepriser og tilskudd	450,0

Tabell 1.6 Avtalepriser.

Produkt	Kvantum Mill. l/kg	Verdi Mill. kr	Målprisendring Kr pr. l/kg	Total endring Mill. kr
Melk, ku og geit	1544,9		0,03	46,3
Storfe	84,1		2,02	169,9
Gris	114,5		0,00	0,0
Sau/lam	25,4		0,00	0,0
Egg	51,0		0,00	0,0
Fjørfekjøtt	57,0		0,22	12,5
Poteter	227,2		0,06	13,6
Grønnsaker		1027,8	2,79 %	28,7
Frukt		125,6	2,79 %	3,5
Norsk matmel	207,0		-0,07	-14,5
Sum avtalepriser				260,0

Tabell 1.7 Endringer på kap. 1150 og 4150.

Post	Endring mill. kr	Budsjett 2005 mill. kr
50 Fondsavsetninger	115,000	296,700
70 Markedsregulering	7,500	208,000
73 Pristilskudd	-24,400	2 025,740
74 Direkte tilskudd	99,400	6 482,285
77 Utviklingstiltak	-1,500	225,110
78 Velferdsordninger	-6,000	1 597,354
Sum kap. 1150	190,000	10 835,189
Kap. 4150 Post 80	0,000	145,000

Tabell 1.8 Fordeling på underposter kap. 1150. Mill. kroner.

Kapittel 1150 Jordbruksavtalen:		Endring	Budsjett 2005
Post	Benevning	mill. kr	mill. kr
50.11	Tilskudd til LUF	105,000	293,950
50.12	Tilskudd til skadefondet for landbruksproduksjon	10,000	2,750
50	Fondsavsetninger	115,000	296,700
70.11	Avsetningstiltak	5,000	13,900
70.12	Tilskudd til råvareprisordningen m.v.	6,000	183,100
70.13	Eksportrestitusjon	-3,500	11,000
70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i>	7,500	208,000
73. 11	Tilskudd til norsk ull	0,000	158,100
73.13	Pristilskudd melk	5,000	459,900
73.15	Pristilskudd kjøtt	0,000	618,600
73.16	Distriktstilskudd egg	0,000	5,400
73.17	Distrikt- og kvalitetstilskudd på frukt, bær og gr.sak.	0,000	51,000
73.18	Frakttilskudd	-5,000	216,300
73.19	Prisnedskrivning korn	-24,400	430,000
73.20	Tilskudd til matkorn ¹	0,000	67,440
73.21	Tilskudd til potetsprit	0,000	19,000
73	Pristilskudd (<i>overslagsbevilgning</i>)	-24,400	2 025,740
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon	-27,000	1 053,100
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr	23,400	2 121,665
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	-7,000	3 032,819
74.18	Andre arealbaserte tilskuddsordninger	-173,900	173,901
74.19	Regionale miljøprogram	283,900	56,100
74.20	Tilskudd til økologisk jordbruk	0,000	79,700
74.21	Ufordelt beløp	0,000	-35,000
74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i>	99,400	6 482,285
77.11	Tilskudd til dyreavl med mer	0,000	81,860
77.12	Tilskudd til frøavl med mer	0,000	7,000
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	0,000	69,400
77.14	Tilskudd til pelsdyr	0,000	23,200
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	-1,500	35,650
77.17	Tilskudd til fruktlager	0,000	8,000
77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>	-1,500	225,110
78.11	Refusjon av avløserutgifter for ferie/fritid	22,000	1 049,819
78.12	Refusjon av avløserutgifter for sykdom m.v.	-22,000	169,800
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	0,000	130,800
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	0,000	88,000
78.15	Øvrige velferdstiltak	-11,000	39,000
78.16	Tidligpensjonsordning	5,000	119,935
78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i>	-6,000	1 597,354
Sum kap. 1150		190,000	10 835,189

1 Flyttes fra kap. 1143 post 75

Tabell 1.9 Endringer i markedsordningen for korn.

Prisendringer norsk korn	Kvantum 1.000 tonn	Målpris Kr/kg	Endring Kr/kg	Endring Mill. kr
Hvete, matkorn	229,6	2,15	-0,07	-16,1
Rug, matkorn	19,3	1,99	-0,07	-1,4
Førkorn	875,7	1,72	-0,02	-17,5
Førhvete, Førrug og Rughvete	96,8		-0,02	-1,9
Såkorn	64,9		-0,02	-1,3
Sum norsk korn	1286,3		-0,03	-38,2
Oljevekster	11,9	4,28	0,00	0,0
Sum korn og oljevekster	1298,2		-0,03	-38,2
Anslag for endringer i grunnlaget for kraftfôrpriser: 0 kr/kg				

Tabell 1.10 Tilskudd til ull.

Post 73.11 Tilskudd til norsk ull	Kvantum Mill. kg	Sats Kr/kg	Satsendring Kr/kg	Total endring mill. kr
Ull	5,010	31,00	0,00	0,0

Tabell 1.11 Pristilskudd, melk.

Post 73.13 Pristilskudd, melk	Kvantum Mill. l.	Gjeld. sats Kr/l	Satsendring Kr/l	Total endring mill. kr
Grunntilskudd geitmelk	20,0	2,100	0,250	5,0
Distriktstilskudd				
Sone A og 0	182,3	0,00	0,00	0,0
Sone B	322,8	0,08	0,00	0,0
Sone C	245,2	0,23	0,00	0,0
Sone D	522,4	0,32	0,00	0,0
Sone E	117,1	0,42	0,00	0,0
Sone F	52,7	0,55	0,00	0,0
Sone G	59,6	0,80	0,00	0,0
Sone H	4,0	1,01	0,00	0,0
Sone I	11,9	1,59	0,00	0,0
Sone J	11,7	1,68	0,00	0,0
Hjemmeprodusert ost/smør				0,0
Sum distriktstilskudd, melk	1 529,7		0,00	0,0
Sum post 73.13 Pristilskudd, melk				5,0

Tabell 1.12 Pristilskudd, kjøtt.

Post 73.15 Pristilskudd, kjøtt	Kvantum Mill. kg	Gjeld. sats Kr/kg	Satsendring Kr/kg	Total endring mill. kr
Grunntilskudd, kjøtt				
Sau	24,2	3,81	0,00	0,0
Geit	0,2	5,15	0,00	0,0
Sum grunntilskudd, kjøtt	24,4			0,0
Distriktstilskudd, kjøtt				
Sone 1	22,0	0,00	0,00	0,0
Sone 2	58,4	4,05	0,00	0,0
Sone 3	19,9	6,55	0,00	0,0
Sone 4	7,6	10,50	0,00	0,0
Sone 5	0,9	11,10	0,00	0,0
Sau, sone 4	3,3	12,50	0,00	0,0
Sau, sone 5	0,6	13,00	0,00	0,0
Gris Vestlandet	5,7	0,54	0,00	0,0
Gris, sone 4 og 5	5,4	5,40	0,00	0,0
Kylling og kalkun, Vestl./Trl.	12,3	0,20	0,00	0,0
Sum distriktstilskudd, kjøtt	136,1			0,0
Sum pristilskudd kjøtt				0,0

Tabell 1.13 Pristilskudd, egg.

Post 73.16 Distriktstilskudd egg	Kvantum Mill. kg	Gjeld. sats Kr/kg	Satsendring Kr/kg	Total endring mill. kr
Vestl., Tr.l.	9,8	0,40	0,00	0,0
Nord Norge	1,5	1,00	0,00	0,0
Sum distriktstilskudd egg				0,0

Tabell 1.14 Fraktilskudd, korn.

Post 73.18 Fraktilskudd	Endring Mill. kr
Innfrakt korn	0,0
Mellomfrakt korn	0,0
Stedsfrakt korn	0,0
Fraktilskudd slakt	-5,0
Fraktilskudd egg	0,0
Sum fraktilskudd korn	-5,0

Tabell 1.15 Prisnedskrivning norsk korn.

Post 73.19 Prisnedskrivning norsk korn	Kvantum 1.000 tonn	Sats Kr/kg	Endring Kr/kg	Endring Mill. kr
Prisnedskrivning norsk korn	1221,4	0,338	-0,02	-24,4
Prisnedskrivning norsk oljefrø	11,9	1,55	0,00	0,0
Prisnedskrivning norske fôrarter		0,7	0,00	0,0
Sum				-24,4

Tabell 1.16 Tilskudd til matkorn.

Post 73.20 Tilskudd til matkorn	Kvantum 1.000 tonn	Sats Kr/kg	Endring Kr/kg	Endring Mill. kr
Tilskudd matkorn	370,6	0,182	0,00	0,0

Tabell 1.17 Driftstilskudd, melk og ammeku.

Post 74.11 Driftstilskudd, melk og ammeku		Antall	Sats kr/bruk/dyr	Sats- endring	Nye satser kr/bruk/dyr	Endring mill. kr
Kumelk Oslofjorden	Antall bruk:	580	57 700	0	57 700	0,0
	Antall dyr:	1	11 540	0	11 540	0,0
Kumelk rest Sør-Norge	Antall bruk:	12 569	52 800	0	52 800	0,0
	Antall dyr:	406	10 560	0	10 560	0,0
Kumelk Nord-Norge	Antall bruk:	1 621	58 600	0	58 600	0,0
	Antall dyr:	45	11 720	0	11 720	0,0
Geitemelk	Antall bruk:	525	58 600	0	58 600	0,0
	Antall dyr:	322	2 170	0	2 170	0,0
<i>Samdrifter kumelk</i>						
Sør-Norge	Antall medlemmer: 2	960	139 800	-12 500	127 300	-12,0
	Flere enn 2 medlemmer	183	186 700	-19 000	167 700	-3,5
Nord-Norge	Antall medlemmer: 2	67	151 500	-13 200	138 300	-0,9
	Flere enn 2 medlemmer	7	204 400	-20 800	183 600	-0,1
<i>Samdrifter geitemelk</i>						
	Antall medlemmer: 2	2	151 500	-13 200	138 300	0,0
	Flere enn 2 medlemmer	1	204 400	-20 800	183 600	0,0
<i>Ammekyr</i>						
6–39 kyr	Antall bruk	3 922				
6–39 kyr	Antall dyr	35 068	1 125	-25	1 100	-0,9
40–50 kyr	Antall bruk	60	45 000	-45 000	0	-2,7
40–50 kyr	Antall dyr	2 600	0	1 100	1 100	2,9
50 og flere kyr	Antall bruk	24	45 000	10 000	55 000	0,2
Justert bevilgningsbehov, endrede satser						-10,0
Sum driftstilskudd, melk og ammeku		21 235				-27,0

Tabell 1.18 Tilskudd til husdyr.

Post 74.14 Produksjonstilskudd, husdyr								
	Intervall		Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Nye satser kr/dyr	Endring mill. kr	
	Fra	Til						
Mjølkeku og ammeku (bruk med melkeprod)	1	16	225 456	2 990	-30	2 960	-6,8	
	17	25	35 925	1 614	-30	1 584	-1,1	
	26	50	14 857	426	-30	396	-0,4	
Sum			276 238				-8,3	
Storfe	1	250	611 172	787	0	787	0,0	
Mjølkegeit	1	125	44 532	1008	-108	900	-4,8	
	126	250	784	520	-108	412	-0,1	
Sum			45 316				-4,9	
Ammekyr, spesialisert (utenf. Melkebruk)	1	16	35 819	2 990	-30	2 960	-1,1	
	17	25	4 673	1 614	-30	1 584	-0,1	
	26	50	3 132	426	-30	396	-0,1	
Sum			43 624				-1,3	
Sau over 1 år pr 1. jan og ammegeiter	1	75	678 523	570	28	598	19,0	
	76	200	92 202	113	0	113	0,0	
	201	300	3 489	0	0	0	0,0	
Utegangersau (alle)	1	300	7 200	0	100	100	0,7	
Sum			781 414				19,7	
Lammeslakt			kval. O og bedre	898 698	122	15	137	13,5
			kval. O- og P+	131 083	59	4	63	0,5
			kval. P og P-	74 508	0	0	0	0,0
			Kjeslakt over 3,5 kg	7 569	59	4	63	0,0
Sum				1 111 858				14,0
Avlsgris Sør-Norge	1	25	36 404	594	0	594	0,0	
Avlsgris Nord-Norge	1	25	2 479	881	0	881	0,0	
Avlsgris 26–70	26	70	19 654	594	0	594	0,0	
Sum				58 536			0,0	
Slaktegris	1	1400	1 380 358	28	0	28	0,0	
Sum				1 380 358			0,0	
Verpehøner Sør-Norge	1	1 000	885 217	12	0	12	0,0	
Verpehøner Nord-Norge	1	1 000	42 011	26	0	26	0,0	
Verpehøner, landet	1001	5 000	1 886 639	12	0	12	0,0	
Sum				2 813 866			0,0	
Unghester < 3 år				5 941	990	0	990	0,0
Hest	1	40			0	0	0,0	
Utmarksbeite:			Kyr, storfe, hest	229 170	250	0	250	0,0
			Sau, lam, geit	2 130 478	84	0	84	0,0
Sum				2 359 648			0,0	
Beløpsavgrensing, utenom utmarksbeite				200 000	0		0,0	
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser							-5,0	
Bunnfradrag, pensjonisttrekk m.v.				52 698	5 500	500	5 000	9,2
Sum produksjonstilskudd, husdyr				5 229 109			23,4	

Tabell 1.19 Areal- og kulturlandskapstilskudd.

Post. 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd	Ant.	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Kulturlandskapstilskudd alt areal	9 681 326	192	-5	187	-48,5
Bunnfradrag, pensjonisttrekk m.v.	52 698	5 500	500	5 000	17,1
Arealtilskudd, grovfôr	6 078 051				0,0
Arealtilskudd, korn	3 359 175				54,1
Arealtilskudd, potet	140 901				0,0
Arealtilskudd, grønnsaker	54 069				0,0
AK-tilskudd, frukt, bær og planteskoleareal	49 130				0,0
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser ¹					-30,0
Sum, AK-tilskudd	9 681 326				-7,0

1 Inkluderer 10 mill. kroner til digitale markslagskart i 2006

Tabell 1.20 Andre arealbaserte tilskuddsordninger.

Post. 74.18 Andre arealbaserte tilskuddsordninger	Ant.	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Tilskudd til fôr i fjellet					-8,8
Tilskudd til brattlendte bruk		210	-210	0	-21,3
Seterdrift (pr. bruk)		13 000	-13 000	0	-16,7
Endret jordarbeiding					-127,1
Sum					-173,9

Tabell 1.21 Arealtilskudd, grovfôr.

Arealtilskudd, grovfôr		Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0 – 200 dekar	272 862	75	0	75	0,0
	over 200 dekar	56 880	50	0	50	0,0
	Sum	329 741				0,0
Sone 2	0 – 200 dekar	247 363	0	0	0	0,0
	over 200 dekar	68 003	0	0	0	0,0
	Sum	315 366				0,0
Sone 3	0 – 200 dekar	435 029	99	0	99	0,0
	over 200 dekar	85 399	50	0	50	0,0
	Sum	520 427				0,0
Sone 4	0 – 200 dekar	418 046	99	0	99	0,0
	over 200 dekar	95 193	50	0	50	0,0
	Sum	513 240				0,0
Sone 5	0 – 200 dekar	3 076 690	191	0	191	0,0
	over 200 dekar	434 697	50	0	50	0,0
	Sum	3 511 386				0,0
Sone 6	0 – 200 dekar	589 769	226	0	226	0,0
	over 200 dekar	173 491	50	0	50	0,0
	Sum	763 260				0,0
Sone 7	0 – 200 dekar	92 878	256	0	256	0,0
	over 200 dekar	31 753	50	0	50	0,0
	Sum	124 631				0,0
Sum grovfôr alle soner		6 078 051				0,0

Tabell 1.22 Arealtilskudd, korn.

Arealtilskudd, korn	Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	1 428 598	78	18	96	25,7
Sone 2	42 741	130	16	146	0,7
Sone 3	1 243 123	130	16	146	19,9
Sone 4	426 483	220	12	232	5,1
Sone 5	213 113	220	12	232	2,6
Sone 6	4 496	220	12	232	0,1
Sone 7	621	220	12	232	0,0
Sum korn, alle soner	3 359 175		16		54,1

Tabell 1.23 Arealtilskudd, potet.

Arealtilskudd, potet	Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	35 972	50		50	0,0
Sone 2	9 443	50		50	0,0
Sone 3	57 504	50		50	0,0
Sone 4	15 031	50		50	0,0
Sone 5	15 956	50		50	0,0
Sone 6	6 367	900		900	0,0
Sone 7	628	900		900	0,0
Sum poteter, alle soner	140 901				0,0

Tabell 1.24 Arealtilskudd, grønnsaker.

Arealtilskudd, grønnsaker		Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0 – 30 dekar	10 537	400		400	0,0
	over 30 dekar	18 005	0		0	0,0
	Sum	28 542				0,0
Sone 2	0 – 30 dekar	2 836	400		400	0,0
	over 30 dekar	3 975	0		0	0,0
	Sum	6 811				0,0
Sone 3	0 – 30 dekar	3 622	400		400	0,0
	over 30 dekar	5 176	0		0	0,0
	Sum	8 798				0,0
Sone 4	0 – 30 dekar	3 122	400		400	0,0
	over 30 dekar	1 838	0		0	0,0
	Sum	4 960				0,0
Sone 5	0 – 30 dekar	2 983	400		400	0,0
	over 30 dekar	1 483	0		0	0,0
	Sum	4 466				0,0
Sone 6	0 – 30 dekar	629	1 500		1500	0,0
	over 30 dekar	39	0		0	0,0
	Sum	668				0,0
Sone 7	0 – 30 dekar	8	1 500		1500	0,0
	over 30 dekar	0	0		0	0,0
	Sum	8				0,0
Sum grønnsaker, alle soner		54 069				0,0

Tabell 1.25 Arealtilskudd, frukt og bær.

Arealtilskudd, frukt og bær		Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0 – 30 dekar	7 928	500		500	0,0
	over 30 dekar	7 278	0		0	0,0
	Sum	15 206				0,0
Sone 2	0 – 30 dekar	591	500		500	0,0
	over 30 dekar	216	0		0	0,0
	Sum	807				0,0
Sone 3	0 – 30 dekar	4 883	500		500	0,0
	over 30 dekar	3 578	0		0	0,0
	Sum	8 461				0,0
Sone 4	0 – 30 dekar	1 103	500		500	0,0
	over 30 dekar	655	0		0	0,0
	Sum	1 758				0,0
Sone 5	0 – 30 dekar	18 589	500		500	0,0
	over 30 dekar	3 767	0		0	0,0
	Sum	22 356				0,0
Sone 6	0 – 30 dekar	516	1 100		1100	0,0
	over 30 dekar	0	0		0	0,0
	Sum	516				0,0
Sone 7	0 – 30 dekar	26	1 100		1100	0,0
	over 30 dekar	0	0		0	0,0
	Sum	26				0,0
Sum frukt og bær, alle soner		49 130				0,0

Undervedlegg 3**Fylkesvis fordeling av midler til regionale miljøprogram for 2006**

Tabell 1.26 Fylkesvis fordeling av midler til regionale miljøprogram for 2006.

	Mill. kr	Anslag kr pr dekar
Østfold	29,7	40
Oslo/Akershus	40,0	53
Hedmark	38,2	38
Oppland	46,5	49
Buskerud	19,6	40
Vestfold	13,7	33
Telemark	9,8	41
Aust-Agder	2,7	25
Vest-Agder	4,4	25
Rogaland	19,4	24
Hordaland	16,3	46
Sogn og Fjordane	21,1	52
Møre og Romsdal	13,5	24
Sør-Trøndelag	19,8	28
Nord-Trøndelag	23,0	27
Nordland	12,9	24
Troms	7,1	29
Finnmark	2,1	24
Sum	340,0	36